

An abstract painting in a style reminiscent of Vincent van Gogh, depicting a group of people from behind, seated in rows. The central figure wears a dark purple sweater and blue trousers. To their right, a person in a light blue shirt is visible. The background is a warm, textured orange. The overall mood is contemplative and focused on the experience of learning.

Achterstelling en Discriminatie in het Amsterdamse Onderwijs

**Prof. Maurice Crul,
Dr. Carl H.D. Steinmetz
en Frans Lelie**

Achterstelling en Discriminatie in het Amsterdamse Onderwijs

**Prof. Maurice Crul,
Dr. Carl H.D. Steinmetz
en Frans Lelie**

Amsterdam 2024, Vrije Universiteit

Achterstelling en Discriminatie in het Amsterdamse Onderwijs
is een uitgave van de Vrije Universiteit Amsterdam

Maurice Crul, Carl H.D. Steinmetz en Frans Lelie
Copyright © 2024

Vormgeving: Zeppa.

Illustraties: Hedy Tjin

Druk: REPRO VU

Deze uitgave is mogelijk gemaakt door het ministerie van
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Contact: Dr. Carl H.D. Steinmetz,
Managing Director, Expats & Immigrants
Mail: carl@expats-immigrants.com

Index

1. Het verhalen en transformatie project Amsterdam	5
Introductie	7
Wie zijn geïnterviewd?	9
2. Discriminatie op school	12
Introductie	14
Discriminatie op school	17
Racisme van medeleerlingen	25
Samenvatting	27
3. Onder advisering	29
Introductie	31
Onder advisering	33
Zelforganisaties en onderwijs professionals over onder advisering	42
Samenvatting	45
4. Slechte onderwijskwaliteit	47
Introductie	49
Te weinig begeleiding en teruglopende onderwijsprestaties	50
Leerachterstanden door moeilijkheden bij begrijpend lezen	53
Lerarentekort en lage onderwijskwaliteit	54
Gebrekkige begeleiding en slecht doorverwijzen	56
Samenvatting	66

5. Onveilige situatie op school	68
Introductie	70
Pesten	71
Onveiligheid door Leerkrachten	78
Samenvatting	83
 6. Problemen tussen opvoeders en leerkrachten naar aanleiding van conflicten op school	 85
Introductie	87
Beeldvorming en verstoorde verhoudingen tussen ouders en school	88
Samenvatting	109
 7. Problematische thuissituaties en psychische problematiek	 110
Introductie	112
Problematische thuissituaties	113
Zelforganisaties als vangnet voor jongeren met een probleem	124
Samenvatting	129
 8. Samenvatting	 131
Schokkende uitkomsten	133
Waarom gaat het mis?	134

1

Het verhalen en transformatie project Amsterdam

1. Het verhalen en transformatie project Amsterdam

Introductie

Begin 2019 is het idee ontstaan voor een Verhalen & Transformatie Commissie voor het Amsterdamse onderwijs. Het centrale idee was om verhalen op te halen in het basis- en voortgezet onderwijs bij ouders/verzorgers¹ en leerlingen van kleur en/of met een migratieachtergrond. Patronen worden naar boven gehaald, waardoor inzichtelijk wordt wat er speelt. Die inzichten kunnen worden benut om keuzes te maken om daarmee veranderingen in gang te zetten.

Ter voorbereiding van deze Verhalen & Transformatie (VT) Commissie hebben we meerdere bijeenkomsten georganiseerd in het Pakhuis de Zwijger. Hier waren naast ouders ook docenten, schooldirecteuren, bestuurders uit het onderwijs, Amsterdamse raadsleden en de wethouder onderwijs en armoedebestrijding Marjolein Moorman aanwezig, alsmede een aantal wetenschappers uit de faculteiten sociologie, psychologie en rechten.

Tijdens deze bijeenkomsten werden er opvallend veel verhalen verteld over discriminatie en achterstelling in het onderwijs. Zo kwamen we op het idee om meer systematisch verhalen van ouders en leerlingen in de stad Amsterdam op te halen. Er is, ook door onszelf, al veel onderzoek naar migranten- en vluchtelingenkinderen in het onderwijs gedaan. De insteek van de VT Commissie is anders. In plaats van een onderzoeksrapport met

1. Omwille van de leesbaarheid van de tekst hebben we het over “ouders”, waarmee wij ook andere verzorgers van de kinderen bedoelen.

aanbevelingen te produceren dat wordt aangeboden aan schoolbesturen en beleidsmakers wilden wij verhalen over discriminatie en achterstelling van ouders en leerlingen van kleur en/of met een migratieachtergrond bundelen. Deze verhalen kunnen worden gebruikt om informatie over de gevoelens en meningen over discriminatie en achterstelling bloot te leggen. Dat het ophalen van verhalen geen passend instrument is voor een harde meting wil niet zeggen dat het geen waarde heeft voor de evaluatie van de beleving van ouders en leerlingen van kleur en/of met een migratieachtergrond.

Die verhalen willen wij voorleggen aan een burgerberaad. In plaats van aan professionals willen wij aan gewone Amsterdammers vragen wat zij van de verhalen vinden. Daarnaast willen we hen vragen welke oplossingen zij zien voor de problemen die ouders en kinderen schetsen. Het burgerberaad zal bestaan uit 50 mensen die een vertegenwoordiging vormen van migrantenouders en ouders van kleur in de stad. Het burgerberaad geeft aanbevelingen aan de schoolbesturen, het gemeentebestuur en beleidsmakers op het gebied van onderwijs, maar ook op andere gebieden die van belang blijken, in de stad.

We hebben in de ontwerpfase van de VT Commissie contact opgenomen met Professor Dr. Stephan Parmentier van het Leuven Instituut voor Criminologie in België. Hij is gespecificeerd in Waarheidscommissies over de hele wereld. De meest beroemde Waarheidscommissie is die van Bisschop Desmond Tutu, opgericht in 1995 om de gebeurtenissen in de periode van apartheid in Zuid-Afrika te onderzoeken met als doel om vervolgens tot een vorm van verzoening te komen.

We doen in dit rapport verslag van alle verhalen over achterstelling en discriminatie die we bij moeders en hun kinderen en bij enkele experts hebben opgehaald in zes thematisch hoofdstukken. De hoofdstukken behandelen uiteenlopende onderwerpen zoals communicatieproblemen tussen school en ouders, conflicten op school, lage onderwijskwaliteit en discriminatie. De hoofdstukken zijn ontstaan uit verhalen van ouders en leerlingen zelf. Daarvoor hebben we gekozen opdat deze verhalen voor zich kunnen spreken zonder commentaar van onze kant. De verhalen staan centraal. Het is aan het burgerberaad om naar verklaringen voor de verhalen te zoeken en ook om mogelijke oplossingen te schetsen.

Wie zijn geïnterviewd?

We hebben Amsterdamse migrantenouders en ouders van kleur en hun kinderen geïnterviewd. De interviews die we hebben afgenomen, hebben vrijwel alleen betrekking op moeders en hun kinderen. Dat komt omdat onze geïnterviewden vooral afkomstig waren van vrouwenorganisaties zoals bijvoorbeeld Nisa4Nisa en Stichting Dappere Dames, de Onderwijs Consumentenorganisatie van Amsterdam en de Openbare Bibliotheek Amsterdam Noord. Hier mag niet de conclusie aan worden verbonden dat mannen-vaders zich niet inzetten voor de schoolcarrière van hun kinderen. In Tabel laat zien wie we geïnterviewd hebben.

Tabel 1: Type onderwijs en aantallen geïnterviewde personen.

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Deskundigen
Moeders over hun kinderen	18		
Moeders en kinderen	9	6	
Ouders	9		
Leerlingen	9	33	
Leerkrachten	3	5	
Totaal	48	44	14
Totaal geïnterviewd	106		

De gesprekken gaan over de ervaren achterstelling van deze Amsterdammers op Amsterdamse Basisscholen en scholen voor het Voortgezet Onderwijs.

Achterstelling is een onderscheid maken:

1. Jij bent meer en jij bent minder
2. Minachting en verachting
3. Achterop- en achteraan plaatsen
4. Afkeuren.

Waar komen we achterstelling tegen?

School

1. Onderadvisering en/of niet kansrijk adviseren.
2. Er niet bij horen (school, klas en kinderen).
3. Niet mee mogen doen.
4. Een systematische negatieve benadering van kinderen en opvoeders van kleur.
5. Pesten (incidenteel en structureel).
6. Discriminatie (incidenteel, alledaags of structureel).
7. Mishandelen en schelden.

Thuis

1. Armoede.
2. Huiselijk en seksueel geweld.
3. Psychische problemen

Graag bedanken we alle geïnterviewde vrouwen en kinderen voor hun bijdrage aan dit boek en de verhalen die zij gedeeld hebben. Zonder hun verdriet en wilskracht om onze kinderen in het Amsterdamse basis- en voortgezet onderwijs te ondersteunen, was dit boek niet tot stand gekomen. Ook willen we de onderwijsexperts die we hebben gesproken bedanken.

Het Verhalen en Transformatie Commissie project is tot stand gekomen met een subsidie van het Ministerie voor OCW.

We willen de volgende mensen bij naam danken voor hun bijdrage aan dit boek: Menno van der Koppel (de voormalige directeur van de Amsterdamse Onderwijs Consumenten Organisatie), Hanane Abaydi en Fatima Jaouni die ons aan een groot aantal moeders hebben geholpen met wie we in gesprek mochten gaan. Maar ook Miemoent El Fakih van de vrouwenorganisatie in Amsterdam Nieuw-West, zoals Nisa4Nisa, en daarnaast Abdelhamid Idrissi van de Stichting Studiezalen, de Stichting Dappere Dames uit Amsterdam-Oost, de Stichting Carabic in Amsterdam-Zuidoost, een Turkse vrouwen-groep, en tot slot Rahma el Mouden en Mona Halhoul van de Verrijking.

De interviews zijn mede tot stand gekomen door hulp van de volgende organisaties:

1. Stichting Doras.
2. Nisa4Nisa.
3. Stichting Studiezalen.
4. Stichting Dappere Dames Amsterdam-Oost.

5. Onderwijs Consumenten Organisatie Amsterdam.
6. Huis van de Wijk Amsterdam-Noord.
7. Open Scholengemeenschap Bijlmer.
8. Vmbo Mediacollege Amsterdam.
9. Montessori Lyceum Oostpoort.
10. Samenwerkingsverband Primair Onderwijs.
11. 'De Verrijking'.
12. Stichting Carabic in Amsterdam-Zuidoost
13. Turkse vrouwengroep

De gesprekken vonden plaats in Amsterdam gedurende een veldwerk periode van een half jaar, van juni tot en met eind december 2023. De interviews zijn afgenomen door Carl H.D. Steinmetz, Nina Arslan, Sarah Rhee en Marrit de Boer. Met veel energie en doorzettingsvermogen hebben zij mensen voor de interviews geworven en de interviews afgenomen, getranscribeerd en op deelthema's geordend.

Deze interviews zijn verwerkt in de rapportage die nu voor U ligt en de rapportage is de input voor het Amsterdamse burgerberaad.

De deelnemers aan het burgerberaad vragen we om hun ideeën te formuleren over de volgende drie centrale vragen:

- 1** Hoe kan in het basis- en voortgezet onderwijs achterstelling, racisme, discriminatie en kansenongelijkheid van kinderen van immigranten en mensen van kleur worden tegengegaan?
 - 2** Welke oplossingen zouden kunnen worden bedacht om de in het rapport geschetste problemen en conflicten aan te pakken? Wat kan er gedaan worden vanuit het perspectief van ouders en leerlingen en welke oplossingen zouden kunnen komen vanuit onderwijs professionals, beleidsmakers en schoolbesturen?
 - 3** Hoe kan ondersteuning, herstel of verzoening worden georganiseerd tussen ouders en leerlingen en de school zodat zij weer als partners in het onderwijs kunnen gaan werken in plaats van, zoals nu het geval lijkt, als tegenstanders.
-

2

Discriminatie op school

2. Discriminatie op school

“Kinderen zijn onschuldig. Dat heb ik zelf meegemaakt toen ik met een blank kindje op een basisschool een wandelingetje ging maken. Ik hield een blank kindje haar handje vast. Zij was heel lief. Ik ben het nooit meer vergeten, dit was 30 jaar geleden. Dat meisje zei: “Zo eng bent u toch niet mevrouw?”

— Moeder van Surinaamse afkomst

Introductie

Deze rapportage begint met een hoofdstuk over discriminatie. Discriminatie is het thema van het openingshoofdstuk omdat discriminatie van migrantenouders en ouders van kleur bij alle onderwerpen die in deze rapportage voorbij komen aan bod komt. Discriminatie is zichtbaar in de communicatie van witte medewerkers van Nederlandse afkomst, leerkrachten en schooldirecteuren, met deze ouders. Discriminatie is zichtbaar bij de schooladviezen en bij het doorverwijzen naar het speciaal onderwijs. We zien discriminatie als er sprake is van een verschil van mening tussen school en ouders. Ook ervaren leerlingen van kleur discriminatie door witte leerlingen. Het is belangrijk om al lezend te beseffen dat de verhalen in de hierop volgende hoofdstukken over onder advisering, onveilige situaties op school, over achterstelling en over conflict met de school, allemaal betrekking hebben op migrantenouders en ouders van kleur, waarbij vooroordelen een rol kunnen spelen. De interviewers hebben niet bij elk onderwerp aan ouders en leerlingen gevraagd:

“Ziet U dit als discriminatie?” In dit eerste hoofdstuk komen echter de verhalen aan bod waar hier wel expliciet naar gevraagd is.

We gebruiken de definities van racisme en discriminatie uit het woordenboek van de American Psychological Association²:

2.
[apa.org/topics/
racism-bias-
discrimination](https://apa.org/topics/racism-bias-discrimination)

“Racisme is een vorm van vooroordelen die over het algemeen negatieve emotionele reacties op leden van een groep, acceptatie van negatieve stereotypen en rassendiscriminatie tegen individuen inhoudt. In sommige gevallen kan het leiden tot geweld.”

“Discriminatie verwijst naar de onrechtvaardige en gedifferentieerde behandeling van leden van verschillende leeftijds-, geslachts-, raciale, etnische, religieuze, nationale, bekwaamheids-, seksuele geaardheid-, sociaaleconomische en andere groepen op individueel niveau (bijvoorbeeld een gedragsmatige manifestatie van vooroordelen die samengaat met een negatieve, vijandige en schadelijke behandeling) en op het institutionele/structurele niveau (bijvoorbeeld procedures, wetten en beleid) die bepaalde groepen bevoordelen boven andere en tot gevolg hebben dat de kansen voor andere groepen worden beperkt. Discriminatie is doorgaans de gedragsmatige uiting van vooroordelen en impliceert daarom een negatieve, vijandige en schadelijke behandeling van leden van afgewezen groepen.”

Ervaringen in het onderwijs met discriminatie staat niet los van discriminatie in de Nederlandse maatschappij. Discriminatie in het onderwijs is slechts een deel van wat mensen in de samenleving en in hun dagelijkse leven meemaken. Het onderstaande verhaal van een van onze respondenten, een Somalisch-Nederlandse moeder die getrouwd is met een witte man van Nederlandse afkomst, schets dit treffend.

Moeder: “Toen ik naar Nederland kwam sprak mijn moeder vier talen en zij had economie gestudeerd.”

Interviewer: Hoe oud was je toen je hier kwam?

Moeder: “Ik was 13 jaar en mijn moeder was 42. We waren met zes kinderen. Mijn moeder wilde graag werken. Zij wilde aan de maatschappij bijdragen en haar kennis delen. Maar het enige wat zij mocht doen, was schoonmaken.”

Interviewer: Dat is ernstig.

Moeder: “Ja, maar mijn moeder vond dat niet erg. Ze zei: “Ik ga schoonmaken”. Mijn moeder draagt een hoofddoek. Ik heb het over de periode rond 1990. Mijn moeder kwam bij mensen thuis. Die mensen zeiden: “Jouw handen zijn bruin, je moet je handen schoonmaken, je bent

vies. Je mag nu onze spullen niet aanraken.” Dat doet iets met je. Mijn moeder zei altijd tegen ons: “Zorg dat je nooit van de overheid iets nodig hebt. Zorg dat je onafhankelijk bent.” Verder zei zij: “Ik wil terug. Somalië is nog steeds niet veilig, in Somalië wordt je letterlijk doodgemaakt, maar in Nederland lig je aan het infuus, je bent niet dood en je leeft niet. Je wacht, je lijdt en je wacht tot je uit je lijden wordt verlost”.

Interviewer: Je hebt een Nederlandse man. Praten jullie hierover?

Moeder: “Ik praat altijd met hem. Ik ken hem vanaf mijn achttiende.”

Interviewer: En wat vindt hij hiervan? Helpt hij je hierbij?

Moeder: “Natuurlijk helpt hij mij en als ik ergens ben geweest en gefrustreerd thuis kom, dan vertel ik mijn verhaal. Ik ben dan boos op alles en iedereen en hij luistert. Ik kalmeer. Ik ga dan filteren. Dat is goed. Alles kan ik tegen hem zeggen en met hem delen.”

Interviewer: Jullie hebben samen kinderen die ook met discriminatie in aanraking komen?

Moeder: “Ja zeker, maar mijn kinderen zijn gelukkig groot, nu 22 en 20 jaar. Mijn zoon werkt nu in de modewereld. Als model. Hij is gestopt met zijn studie. Dat vonden we jammer, dat was in de Corona-tijd.”

Interviewer: Zijn in die wereld de verschillen tussen wit en donker misschien minder moeizaam dan in het onderwijs?

Moeder: “Nee hoor, daar komt racisme ook voor. Mijn zoon is bruiner dan mijn dochter. Mijn dochter is heel wit. Mijn zoon wordt heel vaak gevraagd: “Waar kom je vandaan?” Mijn zoon voelt zich Nederlander omdat zijn vader wit is en hij wordt boos als mensen vragen: “Waar kom je vandaan?” Hij zegt: “Ik ben geboren in Rotterdam.” Mijn dochter heeft stijl haar en een hele witte huid, niemand vraagt haar wat. En zij voelt zichzelf Somalisch. Zij zegt tegen iedereen: “Ik ben Somalisch.” Hahaha!”

Discriminatie op school

Deze paragraaf gaat over verhalen van ouders die vooroordelen en de daaruit voortkomende discriminatie ten aanzien van hun kinderen en henzelf bij leerkrachten meemaakten. We beginnen met een aantal korte citaten van antwoorden van leerlingen op de vraag of zij ervaringen met discriminatie hebben. Daarna komen de langere verhalen van zowel ouders als leerlingen over discriminatie op school. Die verhalen gaan over hoe discriminatie op school ontstaat (de context).

- Leerling 1:** “Ja, mijn cito-score was havo, maar ik kreeg van mijn docent het advies vmbo-t. Mijn juf van toen was racistisch, mijn advies was eerst vmbo-t/havo en opeens zeiden ze vmbo-t.”
- Leerling 2:** “Ja, ik ben gediscrimineerd door leerlingen op de basisschool. Dit beïnvloedt dus mijn schoolloopbaan ja.”
- Leerling 3:** “Ik merk helaas dat wanneer ik een vraag stel, de docent boos reageert en wanneer een Nederlander het vraagt, wordt hij of zij minder boos. Zowel op de basisschool als op de middelbare school is me dit overkomen. Ik herinner me nog dat een juf op de basisschool een racistische opmerking maakte, ik was gevallen en ze zei: ‘Je mag naar je eigen land.’”
- Leerling 4:** “Ja, ik ben wel eens gediscrimineerd vanwege mijn afkomst. Sommige mensen moeten heel goed begrijpen wanneer iets een grap is en wanneer iets een belediging is. Het heeft wel iets gedaan met mijn zelfvertrouwen en ik durf minder snel iets te zeggen in de klas”.
- Leerling 5:** “Nee, ik ben niet gediscrimineerd vanwege mijn afkomst. Gelukkig heb ik dat niet meegemaakt, maar het is natuurlijk belangrijk in welke omgeving je je bevindt. Als je op een school zit waar helemaal geen allochtonen zitten en jij daar als enige allochtoon bent, zal dat misschien anders kunnen zijn”.
- Leerling 6:** “Die docent ziet het als een spel. Deze docent zei: “Ja, als Carmen wat geld leent van de bank? Dan kan dat, want ja, ze heet Carmen en ze ziet eruit als een Nederlander. Maar als ‘zij’ (dat was ik) geld leent van een bank? Ja, dan vraagt die bank zich af: “Moeten we

wel doen? Want misschien gaat ze (ik dus) een moskee of een kerk bombarderen.” en hij lachte. Hij vond dit echt heel grappig. Heel de klas schrok en de klas vroeg zich af: “Wat is dit nou weer?” En hij volhardde. Dat zag ik aan zijn houding. Want hij liep naar mijn tafeltje en ik keek hem aan met een blik van: “Wat zeg jij nou allemaal?” Ik dacht, vind je dit oprecht grappig? Als jij dit grappig vindt, is het echt MIS met jou en ik keek hem aan. Vervolgens zegt hij: “Oh, het is dus niet zo grappig.” De hele klas was stil. Hij dacht vast dat de klas zou gaan lachen.”

Veel van de mensen die we gesproken hebben, vertellen over aanvaringen met docenten of de schoolleiding. Bij die aanvaringen hebben zij het gevoel dat zij niet gelijk behandeld worden, dat er onderliggende vooroordelen zijn en dat er gediscrimineerd wordt. Met opzet geven we hier langere delen van de gesprekken weer, omdat die laten zien wat discriminatie voor gevolgen heeft voor ouders en leerlingen. Het eerste deel van een gesprek komt uit een interview met een moeder van Surinaamse afkomst en haar twaalfjarige zoon die op een basisschool in Amsterdam-Zuidoost zit. We vragen of er sprake is van discriminatie op de school.

Leerling: “Ik denk van wel. De volwassenen deden dat meer.”

Interviewer: En wat voor discriminatie?

Leerling: “Discriminatie naar kleur.”

Interviewer: Geef eens een voorbeeld van wat jij hebt meegemaakt of gezien?

Leerling: “Misschien jij, mama? Heb jij een voorbeeld?”

Moeder: “Hoeveel wil je er hebben? Bijvoorbeeld over Zwarte Piet. Leerkrachten die op hun persoonlijke Facebookpagina zetten: “Als de mensen in Volendam zwarte pieten nodig hebben dat kunnen ze een aantal kinderen van onze school meenemen.”

Interviewer: Echt waar?

Moeder: “Dat was naar aanleiding van dat Kick Out Zwarte Piet proces in Volendam en toen heeft een juffrouw dat onder de post gezet van Volendam. En de directeur van deze basisschool zegt dat de kinderen op deze school niet verder zullen komen dan een praktijkschool.

Hij zegt verder dat hij zich niet voor kan stellen waarom wij als ouders vechten voor onze kinderen. “Want,” zegt hij, “ze zullen geen arts of piloot worden.” Ook zegt deze directeur dat ouders allemaal in de bijstand zitten en analfabeten zijn. Tegen de kinderen zegt hij dat ze duivels zijn. Dit heb ik allemaal gehoord. Dit het zijn de grote lijnen. Veel te veel racisme incidenten om ze nu in één keer op te noemen.”

Een andere moeder van Surinaamse afkomst vertelt over haar ervaringen op een basisschool in Amsterdam Nieuw-West waarop haar dochter en zoon zaten.

Moeder:

“Hier heb ik het over een gemixte basisschool. Zelf maak ik een onderscheid tussen zwarte en witte scholen. Het is niet altijd zo, maar het heeft wel vaak te maken met wat ik ervaar. Mijn kinderen zitten op een witte school in Amsterdam Nieuw-West met maar een paar gekleurde kinderen. De gekleurde kinderen mogen in de klas niet altijd meedoen met spelletjes opdrachten van witte kinderen. En die spelletjes zijn vaak leer- en rekenspelletjes. Mijn eigen kinderen kregen op deze basisschool ook andere opdrachten bij lezen dan de witte kinderen. De gekleurde kinderen kregen makkelijker opdrachten. De witte kinderen kregen denkspelletjes, ze kregen meer prikkels mee bij de spelletjes. Dus vroeg ik, “Waarom mag mijn kind daar niet aan meedoen?” “Dat komt wel.” zeiden ze. Dit selectieve aanbod van leerstof werd door meerdere ouders van kleur opgemerkt.” “Omdat mijn zoon een gekleurd kind is, gaat de school ervan uit dat hij niet slim kan zijn. Hij moet daar weg is de redenering. Hij moet naar het speciaal onderwijs. Hier was de school continue mee bezig. Ik heb me nooit welkom gevoeld op die school. Heel zwaar til ik er niet meer aan. De voorstanders van het in zwart en wit denken krijgen dat van huis uit mee. Van andere ouders, gekleurde ouders, weet ik wat er allemaal op deze basisschool gebeurde. Ze wilden daar geen zwarte kinderen hebben. Dat begon al toen ik mijn kinderen op deze basisschool ging inschrijven. Het inschrijvingsloket op de school zei: “Gaat u maar naar een andere school, want deze school is niet voor jullie.”

Als zij een gymnasium bezoekt op zoek naar een middelbare school loopt de moeder opnieuw tegen vergelijkbare vooroordelen aan.

Moeder: “De leerkracht zei: “U denkt dat uw kindje gymnasium kan doen?” Op de basisschool was mijn zoon al bezig met Grieks en Latijn. Hij vond dat spannend. De vrouwelijke leerkracht zei: “Uw zoon is helemaal geen gymnasium kind. U wilt hem daar hebben.” Ik heb toen over mijn zoon een boekje geopend. Ik liet haar een boek zien en zei: “Dit is het boek dat mijn zoon heeft gekregen van de Kinderjury. Als kind heeft hij een wedstrijd gewonnen om kinderboekenschrijvers te beoordelen.” In dat boek heeft zij even gebladerd. ABN-AMRO had deze wedstrijd georganiseerd om thuislezen te bevorderen. De deelnemer-winnaars mochten kinderboeken beoordelen. Met elkaar hebben zij een aantal maal over de boeken gesproken. Mijn zoon was voor provincie Noord-Holland gekozen. Hij was toen 10 jaar. “Ach,” zei deze vrouwelijke leerkracht tegen mij: “Dat is al lang geleden”. Ik zei toen tegen haar: “Ik laat mijn kind niet bij u. Hij doet wel gewoon vwo. Ik vertrouw mijn kind niet aan u toe.” Op die manier werd mijn zoon de deur ontzegd om gymnasium te doen. Tegen mijn zoon heb ik gezegd: “Dit gevecht gaan we niet aan, want die vrouw maakt je af.”

Een andere moeder van Surinaamse afkomst vertelt over haar ervaringen met haar zoon op een middelbare school in Amsterdam-Oost.

Interviewer: Heeft het beschuldigen van jouw zoon van al die incidenten op school mogelijk te maken met het feit dat hij een kind van kleur is?

Moeder: “Ik zal je wat vertellen. Ik ben niet iemand die meteen zegt dat het discriminatie is. Je hebt een hele heleboel mensen die meteen zeggen van: “Ik word gediscrimineerd.” Ik ben daar niet van. Ik ben hier opgegroeid. In deze maatschappij heb ik op de middelbare school gezeten. Alleen nu, na drie jaren lang, iedere keer weer dat dat ‘pik-gedrag’ jegens mijn zoon doet me toch twifelen. Ze hebben duidelijk de pik op hem. Ik dacht: “Verdorie zou dat ‘pik-gedrag’ daar mogelijk toch mee te maken hebben. Mijn zoon heeft wel eens tegen mij gezegd: “Mama, ze moeten mij altijd hebben en waarschijnlijk is dat gewoon vanwege

mijn kleur. Ik zeg dan tegen hem: “Nee, je moet naar jouw eigen gedrag kijken.” Ja, hij is ook een beetje donkerder dan ik. Maar ik zeg: “We trekken niet de discriminatie kaart. Je moet kijken naar wat je doet. Je moet de consequenties dragen van je daden.” Mijn zoon geeft dan als antwoord: “Mama, die docent Duits laat mij duidelijk zien dat dit te maken heeft met mijn kleur. Andere kinderen doen ergere dingen in de klas en die worden niet zo behandeld als ik. Constant komt die mevrouw bij mij kijken en zij maakt en plein public vervelende op- en aanmerkingen.”

Een witte moeder van Nederlandse afkomst met een partner van Surinaamse afkomst vertelt over de ervaringen van haar gekleurde zoon en dochter op de basisschool en op de middelbare school.

Interviewer: Jouw dochter en zoon hebben op een witte middelbare school gezeten. Wat is daar de reden van?

Moeder: “Nou, als je gymnasiumniveau krijgt, heb je geen andere keus. Die zijn alleen maar wit. Bestaat niet anders. De leerkrachten zeiden: “Zet ze zo hoog mogelijk.” En dat was dus het gymnasium.”

Interviewer: Hebben jullie daarover nagedacht?

Moeder: “Ja, terwijl ik toen al dacht: “Hij moet helemaal niet naar het gymnasium.” Had ik toen maar beter naar mezelf geluisterd. Want ik dacht al dat hij zich daar niet thuis zou voelen. Ik wist eigenlijk al dat hij op die school niet gaat leren. Dus dan strandt hij gewoon. Maar goed, je vult de lijst in en je wordt ingeloot. Op die school voelde hij zich echt heel erg gediscrimineerd. Hij had op die school heel erg het gevoel: “Ze pikken mij er de hele tijd uit omdat ik een kleur heb.” Tegen andere jongens die net zo vervelend doen als hij, gedragen de leerkrachten zich anders. Zijn vader zag dat ook zo. Ikzelf vond dat lastig om het op kleur te gooien. Hoewel ik het snapte. Hij heeft een opvallend uiterlijk. Behalve zijn bruine kleur is het een grote knappe jongen. Hij valt meteen op. Dus alles wat hij doet ligt ook meteen onder een loep. En wat die andere tien blonde jongens doen lijkt op hoe ze behandeld worden niets uit te maken. En ja, zodra je de racismekaart inzet, heb je sowieso verloren. Mijn ervaring is dat als je het bij witte leerkrachten gaat hebben over hun collega's, ze onmiddellijk beledigd

zijn. Ze zetten jou dan in het hokje van, “Oh lekker makkelijk”. Hun antwoord is: “We zijn echt zo hard bezig voor jouw kind.” Dus met de racisme kaart mag je niet gaan zwaaien. Want dan heb je het echt bij iedereen verpest.”

Interviewer: Werd jouw zoon door de leerkracht gepest?

Moeder: “Nou hij zou het zelf geen pesten noemen, maar wel zeggen dat ze vooroordelen hebben over hem. Ook zou hij zelf zeggen dat zij hem geen eerlijke kans gaven. Ik weet het ook niet zeker’, want ik ervoer mijn zoon natuurlijk ook wel eens als lastig. Daarom vond ik het lastig om te denken: “Dit heeft alleen maar met jouw kleur te maken.” Maar je merkt wel dat kleur altijd een onderwerp is. Mijn dochter kwam thuis van school en zei: “Ik denk dat mijn docenten denken dat ik arm ben.” En als ik dan vroeg waarop haar oordeel is gebaseerd, dan zei zij: “Op mijn huidskleur. Ze denken altijd dat ik geen geld heb om wat te kopen.”

Interviewer: Geef eens een voorbeeld?

Moeder: “Tijdens corona was er geld van de overheid voor een laptop. Mijn dochter kreeg toen een laptop van school, terwijl zij daar niet om had gevraagd. Klaarblijkelijk werkt kleur ook in je voordeel! Tegen haar zei ik: “Laten we de laptop maar houden. Haha.” Dat zijn de voordelen ervan. Haha. Mijn dochter weet dat direct. “Mam,” zegt zij: “Deze leerkracht bekijkt mij anders. Deze leerkracht ziet mij als een soort achterstandskind.” Mijn dochter voelt dat gelijk aan, dat er een vooroordeel over haar is. Hoewel de meeste docenten haar heel erg waarderen. Zij is iemand die niet tegen onrecht kan. Zelfs als een docent geplaagd wordt, dan staat ze op voor de docent. Dus ze heeft ook wel eens docenten gehad, die zeiden, “Dankjewel, ik heb jou echt in de klas nodig.”

Interviewer: En merkte je ook dat leerkrachten om jouw kinderen gaven?

Moeder: “Ja. Door de opmerkingen die ze maakten. Bepaalde opmerkingen doen je inzien: “Ze zien haar of hem echt voor wie zij of hij is. Ze zijn echt begaan met mijn kinderen.” Een voorbeeld is een docent die zei, “Natuurlijk heeft hij geen vmbo-t, geloof me, ik ga me daar hard voor maken. Ik ga ervoor zorgen dat het geen vmbo-t wordt, want dat klopt niet.” En zo nog veel

meer. Bij mijn dochter had ik heel sterk dat een docent negatief naar haar keek. Deze docent maakte onbewust een onderscheid tussen de kinderen van kleur en Hollandse kinderen. Maar dat was echt lang niet bij alle docenten.”

Een moeder van Marokkaanse afkomst en de vader die afkomstig is uit Sierra Leone vertellen over de ervaringen met hun drie kinderen, eerst in Den Haag en later in Amsterdam-Zuidoost.

Interviewer: Heb je we eens te maken gehad met discriminatie?

Moeder: “Het ging al fout bij de eerste peuterspeelzaal. Wij woonden daar heel dichtbij. Dat was voor mijn man een heel nare ervaring. Mijn man is Afrikaans. Hij is in Nederland gewend om niet positief benaderd te worden. Mijn man brengt onze dochters naar de peuterspeelzaal. De juf benadert hem heel kinderlijk. Zij zegt tegen hem: “Kunt u wel lezen en schrijven? U bent Afrikaans, u spreekt een beetje Engels, en gebroken Nederlands.” De juf lachte dan heel hard. Daarover zei mijn man tegen mij: “Is die vrouw gek ofzo? Zo praat je toch niet met een volwassen man.” Tegen mijn man zei ik toen: “Weet je, ik praat wel met de juf”. Tegen deze juf zei ik: “Luister, mijn man gaat naar zijn werk en hij wil heel graag ’s ochtends met zijn dochter tien minuutjes een puzzel doen. Kunnen we afspreken dat je hem even met rust laat? Want om 09:15 gaat hij weg.” Dat gesprek heb ik geprobeerd met deze juf te voeren, maar dat lukte niet. Toen zijn we dus wel naar een andere peuterspeelzaal gegaan. Dat was pas toen mijn jongste ook naar de peuterspeelzaal moest. Dus toen gingen mijn dochters samen. Ik werkte niet, dat hoefde ook niet, en toen zijn onze dochters naar een community school gegaan. Daar zat een leuke peuterspeelzaal bij, een hele andere ervaring.”

Interviewer: Waarom was deze peuterspeelzaal leuk?

Moeder: “Dat was leuk, omdat wij als ouders bij onze kinderen mochten zijn. En wij zijn gewoon ouders. We willen bij onze kinderen zijn, weet je, we willen gewoon even ’s ochtends rustig met onze kinderen zijn. Misschien doet 80 procent dat niet, maar wij willen dat wel. Snap je een beetje wat ik bedoel. Mij gaat het om een benadering die is afgestemd op ons als ouders.”

Als de kinderen naar de basisschool gaan lopen deze ouders weer tegen verschillende vormen van discriminatie aan. De interviewer vraagt de moeder om een voorbeeld te geven.

Moeder: “Op deze school zat ik in de ouderraad. Een van de leden van de ouderraad wilde in het schoolbestuur. Daar mogen ouders zich ook voor aanmelden. Ik wilde dat zelf niet. De inschrijving was open. Wij mochten stemmen. Ik zei tegen die vrouw: “Top, leuk, dat jij het bestuur in wil.” Zij is een Antilliaanse, een slimme vrouw. Toen ineens kwam een nieuwe eis uit de lucht vallen. Die eis was: “Alle bestuursleden moeten minimaal hbo-niveau hebben”. Ik vond dat offensive. Wat krijgen we nu? Die vrouw is moeder van een kind op school. Trouwens, ze studeert op de universiteit, daar studeert zij rechten. Zij heeft ook een baan. En zij probeert de school te helpen. Plotseling die eis, dat vond ik raar. Dat maakt mij ook heel boos. Daarover hebben we ook klachten ingediend.”

Interviewer: Gaat dit voorbeeld over impliciet racisme denk je?

Moeder: “Eigenlijk vind ik dat wel en het is ook goed om het onder woorden te brengen.”

Na de basisschool verhuist het gezin van Den Haag naar Amsterdam-Zuidoost. Daar merken ze dat het gelukkig ook anders kan.

Moeder: “Wij gaan naar Amsterdam. Wij schrijven onze zoon in bij een school voor Voortgezet Onderwijs in Amsterdam-Zuidoost. Daar was de benadering heel anders. Deze school had een directrice van Surinaamse afkomst. Dat had ik nooit eerder meegemaakt. Zij zei: “Ik lees geen enkel rapport.” [De moeder lacht hard]. “Jouw zoon komt nu hier op school. We beginnen gewoon helemaal opnieuw.” Ik zeg tegen haar: “Dat meen je niet!” Ik zal deze vrouw nooit vergeten. Dus ja, onze zoon begon daar met een schone lei.”

Interviewer: Hoe keek deze directeur tegen kinderen aan?

Moeder: “Deze directeur ziet voornamelijk veel instituten die inzoomen op wat een kind allemaal niet kan. Zij benaderde onze zoon als volgt: “Je komt hier en als je hier komt, gaan we puur kijken naar wat je wel kan. En als je meer kan, is het mooi, maar je kan in ieder

geval iets”. Dus ja, maar dat, zo zag zij het en dat was heel mooi. Daar ben ik ook in de ouderraad gegaan. Ouderbetrokkenheid was er bij die andere scholen in Den Haag niet. Daar voelde ik me ook niet echt op mijn gemak. Hier ging ik met alles mee. Ik ben zelfs een keer mee geweest naar Londen en een studiereis naar Manchester. De directrice vond mijn inbreng heel waardevol en die vond het belangrijk dat ouders inspraak hadden, zichtbaar waren in de school en mee spraken. En dat is waar ik echt gezien heb hoe zij iedereen erbij betrok.”

Racisme van medeleerlingen

Naast verhalen over racisme en discriminatie door leerkrachten en directies van scholen vertellen ouders en leerlingen ook over racisme en discriminatie door medeleerlingen. Veelal wordt hiertegen niet opgetreden door de school. Een zwarte moeder afkomstig uit Zuid-Afrika vertelt over de racistische gebeurtenissen die haar zoon van tien op school heeft meegemaakt. De school kijkt volgens haar de andere kant op.

Moeder: “Toen wij vanuit Zuid-Afrika richting Amsterdam kwamen wisten we niets over Amsterdamse scholen. Kinderen uit Afrika worden hier altijd als minderwaardig gezien. Deze kinderen gaan grof met mijn zoon om. Dat leid ik af uit uitspraken zoals: “Je moeder is een hoer.” Mijn zoon snapt daar niks van. Waarschijnlijk komt dat omdat ik er anders uitzie dan de andere moeders daar. Ook is mijn zoon geslagen in de bosjes. Die situatie heeft lang geduurd en mijn zoon heeft best wel geleden. Maar toen de school hier achter kwam, was het alsof het hen niet uitmaakte dat dit gebeurt. Ze waren gewend aan dit soort verhalen.”

Een andere leerling van kleur vertelt over zijn ervaringen op de basisschool in Amsterdam-Zuid.

Leerling: “Deze basisschool in Amsterdam-Zuid was bijna helemaal wit. Mijn echte vrienden waren buitenlands. Ook waren mijn vrienden twee, drie Nederlandse

jongetjes. De andere leerlingen mocht ik niet echt, omdat ze vervelend waren.”

Interviewer: En wat bedoel je met vervelend, wat doen ze dan?

Leerling: “Ze zijn raar en racistisch.”

Interviewer: Geef eens een voorbeeld van racisme.

Leerling: “Zwarte Piet.”

Interviewer: Zeggen ze dat tegen jou?

Leerling: “Ja”.

Moeder: “Ja, zeker vond dat plaats op deze basisschool in Amsterdam-Zuid. Het is geen slechte school, maar wel een witte school. In elke klas zaten er een paar donkere kindjes. Hiervoor heeft mijn zoon één jaar op een andere basisschool in Amsterdam-Zuid gezeten. Op die basisschool kwam mijn zoon op een dag naar huis en zei: “Ik wil ook wit en lang zijn.” Toen dacht ik: “Deze basisschool is het niet.” Daar heb ik hem toen weggehaald.”.

Leerling: “Mijn hele klas was blank. Alleen een Braziliaans jongentje en ik waren van kleur.”

Interviewer: Waarom wilde je toen je zo klein was, wit zijn?

Leerling: “Omdat ik nergens aan mee mocht doen.”

Interviewer: Werd je uitgesloten?

Leerling: “Ja.”

Moeder: “Voor het eerst hoor ik hem nu zeggen dat hij zich toen buitengesloten voelde.”

Een andere moeder die wij spreken probeert haar eigen ervaringen en die van anderen met discriminatie in perspectief te plaatsen. Zij zegt dat zij hoopt dat de rapportage van de Verhalen en Transformatie Commissie de mensen de ogen opent voor de ervaringen met racisme en discriminatie in het onderwijs.

- Interviewer:** Mijn laatste vraag is: heb je nog iets te zeggen tegen de lezers van deze verhalen?
- Moeder:** “Ik hoop natuurlijk dat deze verhalen serieus worden genomen. Ik merk bij dit onderwerp – wat over dagelijks en institutioneel racisme gaat – dat de tegenpartij zich meteen in een hoek gedreven voelt. Zij reageren dan heel beledigd en zeggen dan: “Wij Nederlanders zijn toch helemaal niet racistisch? Kijk nou hoe we met elkaar leven.” En dan gaan alle luiken meteen dicht. Daar ben ik altijd bang voor, dat als je dit onderwerp aankaart, mensen zich meteen zelf geraakt voelen en de luiken dichtgooien. Terwijl dat eigenlijk het moment zou moeten zijn dat je voelt dat het je raakt. Dan zou je juist moet denken: “Zit er niet een kern van waarheid in?” Dat vind ik zo opvallend bij dit onderwerp. Mensen voelen zich meteen persoonlijk aangevallen. Ook zouden we eens echt moeten luisteren naar zo’n verhaal over achterstelling en constateren: “Jeetje, heftig, dat mensen dit zo ervaren.” Maar niet door te zeggen, te voelen en te denken: “Dit klopt niet, want wij Nederlanders zijn toch heel tolerant.” Dat zou je helemaal niet moeten denken en zeker er niet trots op moeten zijn.”

Samenvatting

De Verhalen en Transformatie Commissie heeft verhalen opgehaald onder leerlingen en migrantenouders en ouders van kleur in het Basis Onderwijs en het Voortgezet Onderwijs in Amsterdam over hun ervaringen in het onderwijs. Uit de verhalen komt naar voren dat kinderen met een donkere huidskleur racisme en discriminatie meemaken door zowel leerkrachten als medeleerlingen. De ouders gebruiken de term discriminatie vaak heel voorzichtig. Zij gaan zelf ook na of er andere oorzaken zijn voor de opmerkingen en acties van de leerkrachten. Ouders willen liever niet ‘de racisme kaart spelen’, zoals zij zeggen, omdat ze weten dat de reactie hierop heel sterk en negatief kan zijn. Een voorbeeld van stigmatisering in veel interviews is een kind van kleur dat de schuld krijgt van incidenten op school waarbij meerdere andere kinderen betrokken zijn (zie ook Hoofdstuk 4 en 5 in dit rapport). Die beschuldigen drukken een stempel op het kind. Hierna kan het kind weinig goeds meer doen. Een voorbeeld van uitsluiting en achterstelling is kinderen van kleur niet mee laten doen aan reken- of taalspelletjes samen met witte klasgenoten zonder migratieachtergrond. De kinderen van kleur krijgen systematisch minder moeilijke opdrachten, waardoor ze minder worden uitgedaagd en daardoor achteropraken in de klas.

Amsterdam is actief bij de aanpak van racisme en discriminatie in de stad, in haar eigen ambtelijke organisatie, in het onderwijs, de zorg en het bedrijfsleven. Die aanpak bestaat vooral uit praten en voorlichten, het ontwerpen van procedures die kansenongelijkheid tegengaan en het faciliteren van het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam. De verhalen die we van moeders en kinderen over racisme en discriminatie in het onderwijs hebben verzameld laten zien dat er toch nog veel te doen valt. Wat moeders, kinderen en experts vertellen doet vermoeden dat het veelkoppig monster van racisme en discriminatie in de stad Amsterdam nog springlevend is. Tegen die achtergrond stellen we de volgende vragen aan het burgerberaad:

Tegen die achtergrond stellen we de volgende vragen aan het burgerberaad:

- 1** Herkent u de verhalen over racisme en discriminatie?

- 2** Wat ontbreekt er in de aanpak van racisme en discriminatie door scholen en leerkrachten?

- 3** Wat kan de gemeente Amsterdam nog meer in haar aanpak doen?

- 4** Welke rol kunnen organisaties van migranten en mensen van kleur zelf spelen?

3

Onderadvisering

3. Onderadvisering

Introductie

Dit hoofdstuk gaat over onderadvisering. Onderadvisering houdt in dat een kind een lager schooladvies krijgt dan het kind in werkelijkheid aankan. Een voorbeeld is een leerling die met citotoetsen een havoniveau haalt, maar die van de leerkracht een vmbo-t advies krijgt. Onderadvisering wordt structureel racisme wanneer bepaalde leerlingen (leerlingen van kleur en/of met een migratieachtergrond) systematisch een lager schooladvies krijgen dan witte leerlingen zonder migratieachtergrond met dezelfde capaciteiten en prestaties. Dit heet kansenongelijkheid.

Het Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS) stelde in haar onderzoek uit 2023 dat bij de totstandkoming van schooladviezen voor leerlingen met een migratieachtergrond het schooladvies passend dient te zijn bij de cognitieve vaardigheden, werkhouding en inzet van de leerling. Bovendien zou rekening gehouden moeten worden met de ontwikkeling van de leerling. De aanwezigheid van meerdere beoordelaars en een combinatie van de eindtoets en andere toets gegevens via het leerlingvolgsysteem worden in het rapport als de beste manier van advisering voorgesteld³.

Hieronder staan eerst wat korte citaten over onderadvisering uit de interviews met de leerlingen en ouders. In de daaropvolgende paragraaf gaan we wat uitgebreider in op de verhalen van ouders en leerlingen over hun ervaringen en de consequenties van onderadvisering.

3.
Verder lezen over
onderadvisering?
[kis.nl/publicatie/
discriminatie-bij-het-
schooladvies](https://kis.nl/publicatie/discriminatie-bij-het-schooladvies)

- Interviewer:** Heb je op de basisschool een lager schooladvies gekregen dan de Cito eindresultaten?
- Leerling:** “Ja mijn Cito eindresultaten waren hoger dan het schooladvies. Ik had vmbo-t /havo gescoord op mijn Cito, maar de docent gaf mij het advies vmbo-kader.”
- Interviewer:** Heb je op de basisschool een lager schooladvies gekregen dan de Cito eindresultaten?
- Leerling:** “Op een middelbare school in Amsterdam-Zuid begon ik met vmbo-basis. Ik kon natuurlijk veel beter. Ik doe nu vmbo-kader plus. Ik heb dus eigenlijk wel een lager schooladvies gekregen dan dat ik kan.”
- Leerling:** “Mijn neefje gaat naar het gymnasium. Zijn eigen juf zegt: “Nee, dat mag niet, zijn schooladvies is havo.” Zijn vader zei toen: “Ik luister niet naar jullie, want zijn Citotoets zegt gymnasium.” Hij is ook bij een gymnasium ingeschreven en het gaat goed met hem.”
- Leerling:** “Ja, mijn Cito-toets score was havo, maar ik kreeg van mijn docent het advies vmbo-t. Mijn juf van was racistisch, mijn advies was eerst vmbo-t / havo en opeens zeiden ze vmbo-t.”
- Student:** “Toen ik jong was, kreeg ik het schooladvies vmbo-kader. En toen zijn mijn ouders naar de basisschool gegaan, want mijn vader was het er niet mee eens. Hierna kreeg ik een Cito-toets. Die Cito-toets was in die tijd leidend. Als je ietsjes hoger haalde dan werd het schooladvies aangepast. Ik heb toen vmbo-t gehaald. Voor mij was dat als kind heel stressvol. Ik heb mijn vmbo-t gedaan, daarna havo en vervolgens hbo. “
- Moeder:** “Nu is ze 19 jaar. Haar schooladvies was vmbo-t. Dat was stressvol. Gelukkig heeft zij in een keer havo gedaan.”
- Interviewer:** Hoe ging het verder na het schooladvies? Is zij vmbo-t gaan doen?
- Moeder:** “Ja, ik zei tegen haar: “Je moet het maar accepteren.” Mijn dochter is naar een middelbare school in Amsterdam-Oost gegaan. Daar heeft zij vmbo-t gedaan en daarna havo. Nu studeert zij psychologie op het hbo. Ik weet niet of zij daarna nog door wil of niet.”

Nog een andere moeder vertelt hoe haar zoon aanvankelijk een laag advies kreeg.

Moeder: “Ja, hun schooladvies was laag. Ik begreep dat op dat moment niet. Hun onderwijsniveau was in vergelijking met de Hollandse kindjes lager. Turkse kinderen kregen een lager schooladvies. Mijn zoon had faalangst. Hij was altijd heel erg verlegen. Hij durfde niks. En dan komt meteen het oordeel van de basisschool. Als schooladvies kreeg hij vmbo-kader. Maar hij heeft nu een hbo opleiding afgerond. Dus mijn kind is niet dom, maar de school is dom.”

Onderadvisering

In deze paragraaf gaan we uitgebreider in op wat er gebeurt als ouders zich niet neerleggen bij de onderadvisering van hun kinderen. Vaak maakt een verschil tussen het schooladvies en de Cito-toets score dat de ouders in actie komen voor hun kinderen. Een moeder van Marokkaanse afkomst vertelt over het schooladvies van haar dochter op de basisschool.

Moeder: “Mijn dochter had een heel laag schooladvies. Haar advies was vmbo-basis leerwegondersteuning. De Cito-toets was gelukkig wel in haar voordeel. Zij had een hogere score voor haar Cito-toets, vmbo-t. Ik heb over het schooladvies van mijn dochter veel gesprekken gehad. Elke keer moest ik langskomen bij haar juffrouw en twee meesters. Ik dacht: “Echt niet, jullie gaan niet van mij winnen, want ik weet gewoon dat er meer in dat kind zit!” Daarom ben ik ook naar een paar middelbare scholen geweest. De ene school wilde wel meewerken en de anderen niet. Want ik had gehoord dat de school waar ik mijn dochter naartoe wilde brengen, Cito-toetsen uitvoert. Die school heeft haar getoetst. Daar mocht ze toen toch vmbo-t gaan doen. Jammer genoeg zijn er moeders die zeggen: “Dit is het.” en dan moet het kind helemaal gaan klimmen tot het kind uiteindelijk op het juiste schoolniveau komt.”

Interviewer: En wat is er uiteindelijk met jouw dochter gebeurd?

Moeder: “Dat heeft ze gehaald, mbo 4 gedaan en ze is in de zorg gaan werken.”

Een moeder van Surinaamse afkomst met vier kinderen in Amsterdam-Zuidoost vertelt hoe de school het advies weigert bij te stellen, ondanks de herhaalde positieve toets resultaten.

Moeder: “De basisschool wilde mijn zoon als schooladvies praktijkonderwijs⁴ geven. Ik was verbaasd omdat mijn zoon in groep 5/6 op deze basisschool was gekomen met een advies vmbo-kader. Volgens het rapport over zijn didactisch onderzoek⁵ zat hij op dat niveau. Ik heb tegen de basisschool gezegd: “Hij is hier gekomen met vmbo-kader. Het hek gaat van de dam als hij niet met minimaal vmbo-kader van deze school afgaat.” En toen zeiden ze: “Nee, basis.” Ik heb toen weer een didactisch onderzoek laten uitvoeren. Daar kwam weer vmbo-kader uit. Ik zei toen tegen hen: “Is dat dan wat jullie gaat adviseren?” De school zei: “Nee, dat doen we niet.” Toen moest mijn zoon nog een andere toets doen. Daarop had hij wederom vmbo-kader gescoord. Ik zei: “Het advies moet worden aangepast, want hij is intussen aangenomen op een middelbare school in Amsterdam-Zuidoost en die school biedt doorgroeimogelijkheden.”

“Toen ik erachter kwam dat mijn zoon op de basisschool een achterstand had heb ik particuliere bijles voor hem geregeld. Tegen deze middelbare school zei ik: “Zoals u ziet, is de leerlijn van mijn zoon door de bijles stijgende”. Toen zeiden ze: “Oh, u bent een betrokken ouder en hij heeft het dus wel in zich.” Want uit al die onafhankelijke testen werd duidelijk dat de schoolprestaties van mijn zoon omhoog zijn gegaan. Daarom werd mijn zoon toch toegelaten op deze middelbare school.”

Een alleengaande moeder van Surinaamse afkomst met zes kinderen in Amsterdam-Zuidoost, zelf docent op een middelbare school, vertelt over het schooladvies van haar 11-jarige zoon op de basisschool.

Moeder: “Bij kinderen van immigranten heeft taal een effect op wat zij wel of niet begrijpen. Een bijvoorbeeld zien we bij de Cito vraagstellingen en Cito dingen waar ze naar vragen. Een concreet voorbeeld is een

4. Praktijkgericht onderwijs, ook wel bekend als praktijkonderwijs, is een onderwijsaanpak die zich richt op het leren door te doen. Leerlingen krijgen in plaats van theoretische kennis vooral onderwijs om praktische vaardigheden te ontwikkelen.

5. Bij het didactisch onderzoek staat het in kaart brengen van het didactisch niveau centraal. In het onderzoek worden het niveau van rekenen, technisch en begrijpend lezen en spelling van een kind onderzocht. Daarnaast wordt in het didactisch onderzoek gekeken naar de leervoorkeur die een kind heeft en welke leeringangen het beste ontwikkeld zijn.

vensterbank. Een woord dat een kind niet kent omdat een vensterbank niet voorkomt in hun ouderlijk huis en dat van hun familieleden. Ook komt het woord vensterbank bij een deel van die kinderen niet voor in hun moederland-taal. Dit leidt tot achterstelling van het kind. Een ander voorbeeld zijn de Nederlandse groenten die het kind niet kent.”

“Het schooladvies van mijn oudste zoon was de aanleiding om extern advies en hulp te gaan zoeken bij het schoolbestuur, de Inspectie van het Onderwijs en de Amsterdamse Onderwijs en Consumenten Organisatie (OCO). Ik overweeg namelijk om een officiële klacht in te dienen, want het moet gewoon anders op school. Ik wil dat we als ouders serieus worden genomen.”

“Mijn zoon had in groep 7 als schooladvies vmbo-basis/vmbo-kader gekregen. Daar kon ik me totaal niet in vinden. Dat heb ik toen ook aangegeven. Ik was toen behoorlijk van slag. Zo erg dat ik dat ik het gesprek niet meer kon voortzetten. Nu zijn we een jaartje verder, en zit hij in groep 8. En dan komt het schooladvies weer en het blijft vmbo basis/kader. De school had het schooladvies al doorgestuurd naar het voortgezet onderwijs, terwijl ze wisten dat ik het er niet mee eens was. De onderbouwing van de school voor het schooladvies was dat een vmbo-t of hoger schooladvies alleen wordt gegeven als de leerling weet te plannen.”

“Ik heb zelf op een middelbare school lesgegeven met alle onderwijsniveaus twee jaar lang bij elkaar in dezelfde klas. Daar zag ik dat kinderen die op vwo-niveau instromen, echt niet allemaal kunnen plannen. Zij moeten dat nog op school leren. Kortom, hoe gebruik je een agenda? Hoe pak je dat aan? Van leswissel, naar huiswerk, naar magister. Op niveau twee zijn er kinderen die goed kunnen plannen en er zijn ook kinderen op vwo-niveau die niet kunnen plannen. Plannen is, kortom, geen valide argument als onderbouwing voor een vmbo basis/kader schooladvies. Tegen de school zeg ik: “Waarom adviseren jullie niet kansrijk?”

“Ik keek ook naar mijn kinderen vanuit mijn eigen ervaring. Ik ben ook lager geplaatst. Ik heb ook vmbo-t gedaan en ben uiteindelijk op de universiteit beland. In Amsterdam-Zuidoost ben ik eerst mavo gaan doen.

Dat deed ik met mijn vingers in mijn neus. Je hoeft alleen op te letten in de klas en dan redde je het wel.”

Ook met haar oudere dochter had deze moeder al eerder ervaring met onder advisering.

Moeder: “Mijn dochter heeft tot en met groep 5 op een basisschool in Amsterdam-Zuidoost gezeten. Daar ging het goed met haar. Het enige aandachtspunt was haar tempo, maar begrip en begrijpend lezen gingen goed. Op deze school had de juf nooit het idee dat ze iets niet begreep. Ik vroeg haar: “Hoe zie je haar? Zie je haar als een vwo of een havo kindje. Denk je dat ze dat aan zou kunnen?” Haar antwoord was: “Havo sowieso, maar voor vwo moet haar werk en leertempo worden opgevoerd.” Dat werd ineens heel anders bij de volgende basisschool in Amsterdam-Zuidoost. Daar belandt mijn dochter in groep 6/7. Deze juf geeft mijn dochter een vmbo basis/kader advies. Ik schrok heel erg van het schooladvies van de juf van deze nieuwe basisschool. Verder schrok ik omdat de Cito-scores van mijn dochter goed waren. Op Cito begrijpend lezen scoorde mijn dochter havo-vwo niveau. Wat de scores waren, was uitgelekt. De leerlingen hadden de blaadjes met toets resultaten zien liggen. Direct ben ik toen naar de IB'er gegaan, die toentertijd ook de onderdirecteur was. Tegen de IB'er heb ik gezegd: “Ik heb begrepen dat dit het schooladvies is dat jullie tijdens het gesprek binnenkort gaan doorgeven.” Ik zei: “Ik raad je aan om je heel goed voor te bereiden op dit gesprek, want ik wil echt weten waar dit schooladvies vandaan komt en zonder goede uitleg ga ik niet gewoon zomaar weg.”

“Dat gesprek heb ik gehad. Ik heb tegen de juf gezegd: “Ik wil graag die toets zien, hebben jullie die hier?” Ook heb ik gevraagd of ze die toets had geanalyseerd. Dat vraag ik, omdat ik van mening ben dat als er iets niet goed gaat, de docent zelf moet onderzoeken waar het kind op vastloopt. “Nee.” was haar antwoord. Toen zei ik: “Mag ik de toetsen of een kopietje ervan, want dan kan ik de toetsen zelf analyseren of met iemand uit mijn netwerk.” Nooit gekregen, meerdere keren gevraagd. Ik weet dat het mijn recht is om die toets resultaten te mogen inzien. Tegenwoordig scannen ze de toetsen in Parnassus, maar toentertijd waren die toetsen niet digitaal in te zien. Het was er wel voor de school, maar niet voor de ouders.”

“In groep 8 heb ik aan het begin van het jaar aan de docenten aangegeven dat ik me niet kan voorstellen dat het schooladvies van mijn dochter vmbo basis/kader is. In het tweede gesprek ergens halverwege het jaar heeft de docent ook aangegeven: “Zij is wel een theoretisch kindje, dus ze kan minimaal vmbo-t/havo niveau.” Toch hebben ze eraan vastgehouden, terwijl de school wist dat voor de eerste keuze middelbare school van mijn dochter minimaal havo nodig was.”

“Voor begrijpend lezen scoorde mijn dochter heel hoog. Ik heb vervolgens haar documentatie naar het OCO doorgestuurd met het verzoek om een advies uit te brengen. Het OCO gaf op grond van de resultaten van mijn dochter aan dat de school haar gewoon een havo-advies mag geven. Wel was aan het advies door het OCO een disclaimer toegevoegd: “We kennen haar studiehouding niet en we kennen haar niet persoonlijk.”

De school past het advies echter niet aan.

Interviewer: En op welk schoolniveau zit jouw dochter nu?

Moeder: “In 3 mavo op de middelbare school in Amsterdam-Zuidoost. Mijn dochter zegt nu dat ze havo wil gaan doen. Langzamerhand krijgt mijn dochter het vertrouwen in school terug. Zij merkt dat zij school aan kan. Ik denk dat ik toentertijd heel erg heb onderschat wat voor invloed de school heeft gehad op haar zelfvertrouwen, en op haar eigen waarde gevoel.”

Een andere moeder van Surinaamse afkomst vertelt over de ervaringen met haar zoon op een middelbare school in Amsterdam-Oost.

Moeder: “Pas later hoorde ik dat dat je op deze middelbare school als gekleurd kind via de voordeur naar binnen komt, maar dat deze school je via de achterdeur er weer uitduwt. Zo wil deze middelbare school in Amsterdam-Oost de school wit houden.”

“Toen mijn zoon zijn rapport kreeg, klopte er een heleboel niet. We moesten erover gaan praten. Op deze middelbare school zeiden ze van: “Hij is wel als vwo binnengekomen, maar het enige niveau die hij van

ons krijgt, is vmbo-t.” Ja, vmbo-t, zwart op wit op papier heb ik het. Tegen de school zeg ik: “Hij gaat niet naar het vmbo-t, over my dead body”. Deze school heeft mijn zoon zijn schoolcarrière verwoest. Hij wilde daar ook niet meer op school zijn. Tegen mijn zoon zei ik: “Ik ga een andere school voor je zoeken. Maar alle scholen zeiden: “De vorige school heeft gezegd dat hij vmbo-t moet krijgen.” Daarom heeft mijn zoon 3 maanden thuisgezet. Geen school wilde hem aannemen op zijn eigen niveau. Toen ben ik samen met een meneer die mijn zoon ondersteunt en die zelf gymnasium heeft gedaan, het gesprek aangegaan met de directeur. Deze meneer zei: “Zorg dat alle scholen waar U nog gaat proberen een plaats voor uw zoon te vinden alleen mij bellen, dan gaan we wat regelen.”

“Mijn zoon kwam nergens binnen en het maakte hem verdrietig want hij zat gewoon thuis. Op een gegeven moment zijn we uitgekomen bij een middelbare school in Amsterdam-West. Dat was de enige school die hem wilde. Want deze school was net met een havo-afdeling gestart. Die directeur was heel goed bezig. Alle kinderen die wat lager scoorden, probeerde hij een niveau hoger te krijgen. Veel van die kinderen gingen alsnog richting havo. Mijn zoon is toen in een havo klas gezet. Hij haalde daar de mooiste cijfers. Ik zat daar ook in de Medezeggenschap Raad. De directeur en de juffen zeiden: “We kunnen er verder niks aan doen, we hebben hier niet meer dan havo. We zien echt dat dit gewoon racisme is. Discriminatie van hier tot ginder, wat je kunt zien aan zijn Cito-toets score. Terwijl hij van zijn vorige middelbare school vmbo-t moest gaan doen.”

“Nou ja, hij heeft het gedaan, havo, en via deze middelbare school in Amsterdam-West ging hij naar een andere middelbare school in Amsterdam-Oost die in dezelfde scholengroep zat. Op die school heeft hij vwo gedaan. Dat was wel lastig, maar hij heeft het heel goed gedaan daar. Hij zegt, “Mamma, ze hebben geen wiskunde A, wel B. Toen zei hij: “Dan doe ik toch A & B.” Dus zegt hij, “Ze houden me toch niet tegen.” Dit vak vindt hij nu gewoon schitterend. Hij is ook een schaker.”

Een moeder van Marokkaanse afkomst is zelf hbo-geschoold maatschappelijk werkster en zij vertelt over het schooladvies van haar dochter die ondertussen eindexamen vwo doet met een dubbel profiel: Natuur en Techniek en Natuur en Gezondheid.

Dochter: “Ik zelf heb het meegemaakt. Mijn cijfers en Cito-scores, ik had score 547 en dat is 3 minder dan de maximale score, waren veel hoger dan het advies dat ik kreeg, dat klopte gewoon niet. Ik kreeg te horen dat ik Vmbo-t had. Eerst was ik heel verdrietig en later werd dat woede. Dat heb ik omgebogen in motivatie. Laten zien dat ik het wel kan. Daarom kreeg ik in plaats van dat ik buiten kon spelen, privéles van een dame, mijn goeroe.”

Moeder: “Uiteindelijk hebben we met onderhandelen bereikt dat het havo werd. We hebben een goed gesprek gehad. Ze kwamen niet van me af. Normaal zagen ze me nooit. Maar nu ineens zagen ze me vaak. Uiteindelijk werd het havo. Daarop zei ik: “Waarom niet vwo?” Want als je in twee dagen van het ene schoolniveau naar een hoger schoolniveau kunt gaan, dan kan je met twee extra dagen en wat denktijd misschien naar het vwo. Die gesprekken waren gewoon een lachertje. De school kon niks onderbouwen. Ik had mijn dossier thuis al klaarliggen. Ook heb ik alle argumenten op een rij gezet. Daar konden zij niet tegenop. Uiteindelijk heb ik getekend voor havo, maar met de zekerheid in mijn achterhoofd dat het vwo gaat worden. Nog een aanvulling is dat mijn dochter haar Cito-toets op vwo-niveau heeft gehaald. Pas daarna zegt haar juf: “Maar het lijkt ons handig als het havo/ vwo wordt.”

“Ja, en het was trouwens niet de reguliere juf van mijn dochter. Zij zei: “Laten we jouw dochter niet gelijk op vwo zetten. We zetten haar op havo-vwo.” Dus geen vwo. Ik maakte me daar niet meer druk over. Want ik had het voor mijn dochter al lang geregeld dat ze naar een middelbare school in Amsterdam-Noord mocht en daar vwo mocht doen. Op deze middelbare school krijg je drie jaar om te bewijzen dat je vwo aan kan.”

Het volgende verhaal is van een Turks-Nederlandse leerlinge en haar moeder over het lage schooladvies dat zij heeft gekregen ondanks haar goede schoolresultaten en de uitkomst van de cito toets. Het conflict tussen de ouders en de school over het schooladvies loopt hoog op.

Interviewer: Wat heb je voor advies gekregen in groep 7?

Leerlinge: “vmbo-kader.”

Interviewer: Wat was de score van de citotoets?

- Leerlinge:** “Die was 541. Havo-vwo” [een score vanaf 535 is havo, vanaf 545 vwo]
- Moeder:** “Eind groep 6 hadden we het rapportgesprek, het was nog steeds Corona. In dat gesprek werd gezegd: “Ja, het gaat op zich wel goed, maar let vooral op de rekenvaardigheden”. In groep 7 mochten de kinderen weer naar school, althans gedeeltelijk, een aantal maanden van dat jaar. En toen weer terug naar thuisonderwijs, 3 maanden thuis, 2 maanden naar school. In groep 7 kreeg ze het schooladvies. Mijn man en ik zijn daar samen naartoe gegaan. Mijn dochter was daarbij. We kregen een brief en daarin stond vmbo-kader. Daar schrok ik heel erg van. Er zit veel potentie in onze dochter. Zij is geen vmbo-kader kind. Als voorlopige advies dachten wij aan vmbo-t /havo. Daarom stelde ik de vraag aan haar school: “Waar baseren jullie dat advies op?” Daarop zeiden ze: “Daar zullen we een ander keertje op in gaan, want we moeten nu verder. We hebben nog andere kinderen die we te woord moeten staan.” Ik heb toen gezegd: “Ik laat het niet hierbij. Ik zou heel graag een gesprek willen met de directrice en de IB’er [Intern Begeleider].” Toen heb ik de IB’er een mail gestuurd met in de CC de directrice. In die mail heb ik gevraagd: “Kunnen wij zo snel mogelijk voordat het schooljaar afloopt hierover in gesprek gaan.” Een week later heeft zij een afspraak ingepland. Dat gesprek heb ik gevoerd met de IB’er en de directrice samen. Toen hebben ze me “Terror Moeder” genoemd.”
- Interviewer:** Een wat?
- Moeder:** “Een terror moeder omdat zij vond dat ik te aanwezig was. Zij vond mij in het groepje ‘terror moeders’ passen. Meteen dezelfde dag is het schooladvies van vmbo-kader naar vmbo-t gegaan.”
- Interviewer:** Ja, help mij eens? Wat is een terror moeder?
- Moeder:** “Die term is heel groot.”
- Interviewer:** Ik heb die term nog nooit gehoord, jij bent de eerste die mij dat vertelt.
- Moeder:** “Met deze term kun je twee kanten op. Je bent terror omdat je te veel vraagt. Veeleisend bent. Terror Moeder kan ook iets in de richting zijn van het criminele circuit.

Omdat ik een strijder ben voor mijn kind. Ik weet het niet. Thuis heb ik dit scheldwoord besproken met mijn man.”

“Met die verandering van vmbo-kader naar vmbo-t waren we toch niet echt blij. Mijn vraag was direct: “Wij willen graag voor onze dochter een vmbo-t /havo schooladvies.” Dat kon niet volgens de directrice. Ik begreep daar weinig van. In de klas van mijn dochter zaten kinderen die minder slim waren dan mijn dochter. Toch kregen zij een hoger schooladvies.”

“Ik heb toen de politieke partij Denk benaderd, Numan Yilmaz.” Hij heeft zich ontzettend voor ons ingezet. Meteen heeft hij Menno van de Koppel van het OCO [Onderwijs Consumenten Organisatie] benaderd. Menno heeft hem dezelfde dag ook nog even gebeld. En hij heeft het ook in de vergaderingen besproken met de directe collega's van Marjolein Moorman. Toen ineens ging het heel snel. Want het was zomervakantie. We hebben 6 weken vakantie gehad. Een heerlijk vakantie gehad. Wel met een naar gevoel of het wel goed zou komen. Ik geloofde dat straks de CITO eindtoets echt wel een heel ander schooladvies zou opleveren. Ik had absoluut niet verwacht dat de directrice mij de eerste week van school zou mailen. Daarin stond of ik meteen op gesprek wilde komen? Dat heb ik ook meteen gedaan. Mij werd toen gevraagd of ik voor mijn dochter extra ondersteuning wilde voor haar rekenvaardigheden. Dat is meteen ingezet voor twee uurtjes per week. We hebben die bijles docent uitgelegd wat er aan de hand is. Hij heeft ook intelligentie onderzoeken bij mijn dochter gedaan. Die onderzoeken lieten zien dat haar niveau havo/vwo is. Dat bleek uit die testen.”

“Met de resultaten van dat onderzoek ben ik naar de school van mijn dochter gegaan. Daar zeiden ze: “Dat maakt voor ons helemaal niks uit. Ook al zou hier uitkomen bovengemiddeld intelligent of juist veel meer dan dat, dan zou dat nog niet uitmaken, want wij maken hier de dienst uit”. Dat werd letterlijk zo gezegd.”

“Ik zei: “Menno, ik denk dat we samen op gesprek moeten gaan bij deze school. Want ik word hier weggeschoven en onbeschoft behandeld.” Toen hebben we gesprekken gevoerd met het schoolbestuur en de schooldirectie. Uiteindelijk is het voorlopige advies vmbo-t/havo geworden.”

Het inschakelen van een derde partij heeft in dit geval uitkomst geboden maar pas na lang aandringen en het inschakelen van hulp van buitenaf en het uitoefenen van druk op de school. Veel migranten ouders en ouders van kleur hebben te maken met onder advisering van hun kinderen. Zoals bekend heeft onder advisering zeer nadelige gevolgen voor de school-carrière. Zelfs als de leerling door middel van stapelen alsnog het hoger onderwijs weet te bereiken, dan gaat dit met veel extra jaren onderwijs, veel inspanningen en uithoudingsvermogen en ook financiële lasten gepaard.

Zelforganisaties en onderwijs professionals over onder advisering

We spraken ook met een aantal professionals en zelf organisaties over onder advisering en de klachten van ouders daarover.

Ouder & Kind adviseur:

“Ik heb hier ook migranten gezinnen met kinderen op een wat meer witte school. Die gezinnen klagen vaak over de schooladviezen. Hun kind krijgt van de basisschool een lager schooladvies dan blijkt uit de citotoets. Ook gaan de gesprekken over witte kindjes met lage citotoetsen en hoge schooladviezen.”

Een medewerker van de Stichting Studiezalen die wij spraken benadrukt dat het conflict over onder advisering vaak samengaat met een Cito-score die niet overeenkomt met het gegeven schooladvies door de leerkracht. De focus van de Studiezalen is om de positie van de ouders te versterken. Veel migranten ouders accepteren het gegeven advies zonder tegenspraak vanuit een respect voor de autoriteit van de leerkracht. Daarom is een deel van de aanpak van de Stichting Studiezalen gericht op het ‘empoweren’ van ouders, het bewust maken van hun rol in het onderwijsproces van hun kinderen. Door ouders mondiger te maken, moedigt de organisatie hen aan om op te komen voor de belangen van hun kinderen en weerstand te bieden aan onder advisering. Ze willen hiermee het patroon doorbreken waarin ouders zich erbij neerleggen en hen laten zien dat actieve betrokkenheid bij de onderwijs beslissingen van hun kinderen een positieve impact kan hebben op hun kansen in het onderwijs.

In Amsterdam-Oost hebben we ook met medewerkers van de Stichting De Dappere Dames gesproken over het thema onder advisering.

Groepsleider:

“De zoon van deze mevrouw (een moeder van Marokkaanse afkomst die niet goed Nederlands

spreekt) had als schooladvies van zijn juf vmbo basis/kader gekregen. Dit schooladvies klopte niet met zijn rapportcijfers. Want die waren goed en zijn cito toets was ook gewoon goed. Zij volgde het schooladvies van de leerkracht op. Zij kwam niet voor haar rechten op.”

“Op aanraden van een vriendin heeft de moeder haar zoon toen ingeschreven op een vmbo basis/kader middelbare school. Deze vriendin uit de buurt kwam zij toevallig tegen. De dochter van die vrouw en haar zoon zaten samen in de klas en ze hadden dezelfde rapporten, maar haar dochter had een hoger schooladvies dan haar zoon. En deze vrouw uit de buurt zei tegen haar: “Dit schooladvies moet je niet accepteren. Je moet hem op deze middelbare school uitschrijven en inschrijven op een andere middelbare school die past bij zijn niveau.” Daarover heeft zij toen nagedacht en heeft toen het besluit genomen: “Dat is wat ik ga doen.” Zij heeft haar zoon uitgeschreven bij de vmbo basis/kader middelbare school en heeft hem ingeschreven bij een vmbo-t middelbare school, bij de school die deze vrouw haar had geadviseerd. Hij is aangenomen en binnen een half jaar, van september tot december had de school al gezegd: “Hij doet het hartstikke goed”. Een daarna mocht hij naar havo twee.”

Interviewer: Wat heeft hij daarna gedaan?

Groepsleidster: “Hij heeft zijn havo en hbo afgerond en hij is nu leraar. Mevrouw gaf nog een aanvulling. Haar aanvulling is dat het haar pijn doet dat haar zoon dat schooladvies heeft gekregen van zijn basisschool. Ook denkt ze terug wat er met haar zoon zou zijn gebeurd als zij die buurvrouw niet was tegen gekomen.”

In Amsterdam-Zuidoost zet Meester Kwame zich in voor leerlingen en ouders. Meester Kwame zegt in het interview met hem dat in Zuidoost vaak het maximale schooladvies vmbo is. Meester Kwame signaleert dat ouders meer ondersteuning nodig hebben om hen mondiger te maken als er sprake is van onder advisering. Hij ziet bij de kinderen die hij begeleidt dat de potentie die in de kinderen zit, niet benut wordt.

Meester Kwame: “Tegenwoordig merk ik dat wat minder, maar voorheen merkte ik dat scholen de ouders heel vaak niet zagen omdat ze dachten dat de kinderen van deze ouders niks of weinig kunnen. Toevallig was ik anderhalve

maand geleden bij een meeting met alle directeuren van gemeente Amsterdam. En ze zeiden vergeleken met andere stadsdelen, krijgt 80% van de kinderen in Amsterdam-Zuidoost een vmbo-advies. Deze directeuren vroegen mij: "Hoe komt dat?" Mijn antwoord was: "Vmbo is hier in Amsterdam-Zuidoost altijd het hoogst haalbare geweest. Nu pas is die trend een beetje aan het switchen." Deze directeuren vroegen door: "Hoe denk je dat dat tot stand is gekomen?" Mijn antwoord was: "Als jongeren de kans krijgen om havo of vwo te mogen doen dan gaat dat lukken. Ik ben van die kans krijgen zelf een levend voorbeeld. Het gaat lukken. Deze kinderen moeten gewoon een push krijgen."

"Soms ga ik er ook met gestrekt been in, zeker. Maar omdat ik ook weet dat de kinderen een aantal jaar op school moeten zitten, ben ik meestal voorzichtig. Je wil de docenten niet tegen de schenen schoppen. Maar ik kom altijd met feiten. Soms plaats ik verhalen op Instagram of Facebook als ik merk een bepaald issue niet snel door scholen wordt opgepakt. Ik heb een keer een jongedame gehad, die met vmbo-kader advies begon. Het jaar erop zat ze op vmbo-t maar de middelbare school vond niet dat ze het derde jaar naar havo mocht gaan. Hun argument was: "Zij heeft geen inzicht." Belachelijk, want het meisje haalde alleen maar zeer goede cijfers. Dus heb ik eerst haar moeder gestuurd, en gezegd: "Ga met school praten". Maar het mocht niet baten. Toen ben ik zelf naar die school gegaan. Daarover heb ik een 'bericht' geplaatst zonder de naam van de school te noemen. Het bericht was: "In Nederland, wat vind jij hiervan, wat zou jij doen?" Ja, dat is minimaal vwo, zei iedereen". Dat meisje had dat aan haar mentor laten zien. Die mentor belde mij. Nogmaals ik had geen naam van de school laten zien. Dat meisje doet nu 6 vwo."

"En dat is wat ik merk, middelbare scholen in Amsterdam-Zuidoost willen eerst een kind het vmbo laten afmaken. Zij willen niet dat dat kind op haar/ zijn tenen moet lopen. Maar zodra dat kind het vmbo heeft afgemaakt zit het in de relaxmodus en dan vinden ze havo moeilijk. Een deel van die kinderen maakt het ROC af. Die kinderen zeggen: "Hbo is te moeilijk." Mijn mening is dat het ROC zelf die manier van denken creëert. Hun motto is: "Hoger dan dit ga je sowieso niet redden." Mijn motto is: "Voor gelijke kansen moet je voor een ongelijke behandeling kiezen." Als jij weet

dat een kind thuis een moeder heeft die te weinig tijd heeft voor haar kind, terwijl het kind zich zet wel enorm inzet op school, dan zou de school het kind een extra zetje moeten geven. Precies dat ontbreekt bij de docenten. De reden kan zijn dat docenten daar de tijd daar niet voor hebben. Maar scholen willen ook niet dat die kinderen hier bij mijn Stichting komen. Ze willen niet dat kinderen naar bijles gaan. Ik werk met Leergeld Amsterdam, dat is een organisatie die ouders financieel ondersteunt vanaf groep 6 voor bijles of huiswerkbegeleiding. Voor dat bedrag geeft de gemeente Amsterdam 500 euro per jaarbasis. Dat krijgen wij alleen als de school een formulier ondertekent. Maar dat formulier willen scholen heel vaak niet ondertekenen. Dus wat verwacht je dan? De moeder kan dat kind niet helpen, en de vader ook niet. Wij wel, maar alleen als de school een formulier ondertekent voor ouders die financieel het niet breed hebben. Maar de school weigert dat.

Samenvatting

Het schooladvies voor het vervolgonderwijs en onder advisering worden in publicaties in beeld gebracht met een heel eigen taal en complexiteit. Elke school heeft een leerlingvolgsysteem en bijbehorende softwarepakketten, zoals bijvoorbeeld Parnassus en Magister. Daarnaast is er het schooladvies van de leerkrachten en er zijn de Cito-toetsen of andere toetsen om te bepalen op welk van de zes schoolniveaus (vier Vmbo richtingen, Havo en Vwo) kinderen het beste tot hun recht zouden moeten komen. En vervolgens moeten de ouders ook nog de daarbij passende middelbare school vinden.

De opzet van de middelbare school kan de mogelijkheden van de leerling verruimen als er sprake is van een brede brugklas of van doorstroommogelijkheden naar een hoger niveau, of juist beperken als er bijvoorbeeld geen hoger niveau binnen de school aanwezig is. Nederland heeft daarmee een van de meest complexe schoolsystemen van de wereld gecreëerd. De adviezen, de toets resultaten en de schoolkeuze lijken op het eerste gezicht een objectief en eerlijk systeem, maar zij verhullen een harde werkelijkheid: namelijk dat migrantenkinderen en andere kinderen van kleur systematisch ongelijke kansen krijgen. De hoge doorverwijzing naar het vmbo in Amsterdam-Zuidoost is daarvan een treurige illustratie.

Uit de aanklacht van de ouders die hun verhaal hebben verteld kan niet zondermeer worden opgemaakt dat alle Amsterdamse scholen zich hieraan schuldig maken. Maar ook als een minderheid van scholen en leerkrachten leerlingen een lager advies geeft dan wat ze eigenlijk aan zouden kunnen, dan is dit schadelijk, want onder advisering heeft ernstige gevolgen. Een te laag schooladvies kan vele jaren negatieve doorwerken in de ontwikkeling van leerlingen. Het is bijzonder ingewikkeld om in het voortgezet onderwijs tussendoor over te stappen naar een hoger onderwijsniveau. Door een te laag schooladvies zijn leerlingen genoodzaakt om opleidingen te gaan ‘stapelen’ om hun doel te bereiken en de studie te kunnen volgen die ze eigenlijk aankunnen. Dit kost veel extra inzet en extra studiejaren, met alle financiële gevolgen van dien voor de leerling en voor diens familie.

Steeds meer ouders en professionals van kleur organiseren zich dan ook in zelforganisaties om deze vorm van achterstelling en discriminatie aan te pakken. Daar waar het onderwijssysteem en de algemene professionals falen zetten zij zich, vaak op vrijwillige basis, in voor gelijke kansen. Zij doen dit door belangenbehartiging, door met elkaar te leren hoe je je moet bewegen in het Nederlandse onderwijssysteem en door gebruik te maken van een eigen netwerk waarmee invloed kan worden uitgeoefend om onder advisering terug te dringen.

Op basis van dit hoofdstuk over onder advisering willen we de volgende vragen stellen aan het burgerberaad:

1 Herkent u wat in dit hoofdstuk gezegd wordt over onder advisering?

2 Kunt u een innovatieve oplossing bedenken om onder advisering tegen te gaan?

4

**Slechte
onderwijskwaliteit**

4. Slechte onderwijskwaliteit

Introductie

De titel van dit thema valt meteen met de deur in huis: dit hoofdstuk gaat over ervaringen van ouders en leerlingen met een teleurstellende kwaliteit van het gegeven onderwijs. Dit is geen verhaal over wat er allemaal wel goed gaat en wat er precies niet goed gaat. Dit hoofdstuk laat zien welke ervaringen ouders en leerlingen hebben met een slechte onderwijskwaliteit.

Het thema slechte onderwijskwaliteit bevat een aantal deelonderwerpen die uit de verhalen naar voren zijn gekomen: slecht lesmateriaal, bijvoorbeeld verouderd lesmateriaal, slechte uitleg van lessen, het lerarentekort, de kwaliteit van de (inval)leerkrachten, en het te snel doorverwijzen naar het speciaal onderwijs.

De gevolgen van een slechte onderwijskwaliteit kunnen groot zijn. In de verhalen lezen we over verveling in de klas, conflicten tussen leerlingen en leerkrachten en isolatie van bepaalde leerlingen in de klas. Op de langere termijn zien we dat het leidt tot slechtere schoolprestaties, switchen van scholen of langdurig schoolverzuim en zelfs uitval. Dit resulteert in lagere of geen schooldiploma's en daardoor een slechtere arbeidsmarktpositie.

Onderwijskwaliteit gaat over het effectief aanleren van een breed scala aan kennis en vaardigheden aan de leerlingen. We hebben het over de ontwikkeling van een leerling op verschillende vlakken: niet alleen het

aanleren van kennis, maar ook het aanleren van sociale vaardigheden en het aanleren van verantwoordelijkheid.

De LeerKRACHT Academie⁶ heeft recent gesteld dat de kwaliteit van het Nederlands onderwijs sterk achteruitgaat. De verschillen in onderwijskwaliteit tussen scholen zijn in Nederland nergens zo groot als in Amsterdam. De onderwijsinspectie zegt daarover: “De verschillen tussen sterke en matige scholen zijn zó groot dat deze voor een kind het verschil kunnen maken tussen na de basisschool doorgaan op het vmbo of havo/vwo.” En die achterstand halen kinderen volgens de onderwijsinspectie ook niet meer in. Het antwoord van de LeerKRACHT Academie hierop is: “dat alleen schoolleiders en leraren samen het onderwijs kunnen verbeteren”. Daarvoor is een verbetercultuur op school nodig. Wij hopen met deze voorbeelden zichtbaar te maken op welke specifieke vlakken de onderwijskwaliteit verbeterd zou kunnen worden.

6. stichting-leerkracht.nl/kennisbank/hoe-vergroot-je-onderwijs-kwaliteit/

Te weinig begeleiding en teruglopende onderwijsprestaties

Wij hebben met ouders en leerlingen gesproken over hun ervaringen op de basisschool en, in mindere mate, het voortgezet onderwijs. Veelgehoorde klachten gingen over verouderde lesmethoden, gebrek aan extra begeleiding bij vakken waar kinderen moeite mee hebben en over (inval) leerkrachten die slecht onderwijs geven. De citaten illustreren dat een slechte onderwijskwaliteit ernstige gevolgen heeft voor de prestaties en doorstroomkansen van de leerlingen.

De onderstaande citaten uit het gesprek met een moeder van Marokkaanse afkomst en haar dochter (die op het praktijkonderwijs zit) geven weer hoe het gebrek aan begeleiding de schoolloopbaan van haar dochter heeft beïnvloed:

Interviewer: En hoe was je basisschoolperiode?

Dochter: “Was wel goed, maar ik had echt moeite met de lessen.”

Interviewer: Waarom?

Dochter: “Qua stof. Rekenen vooral. Rekenen is gewoon ingewikkeld. Nu nog steeds. Op die basisschool heb ik een achterstand opgelopen.”

Interviewer: Hoe kwam dat?

Dochter: “Ik weet het niet, ik vond rekenen gewoon echt moeilijk. Het gaat gewoon niet bij mij.”

Interviewer: En ben je daarbij geholpen?

Dochter: “Ik heb nu bijles. Dat helpt wel. Dat had ik eerder moeten hebben. Die verhaalsommen zijn vreselijk. Ja, zij hadden me eerder moeten helpen. Maar ze hebben dat niet gedaan.”

Interviewer: Maar wisten ze dat dan niet?

Dochter: “Jawel, dat wisten ze wel.”

Interviewer: En hoe komt het dat je voor rekenen geen extra hulp hebt gekregen?

Dochter: “Ik had daar echt geen goeie begeleider.”

Interviewer: Geen goeie docent?

Dochter: “Ook niet, ze hebben het gewoon zo gelaten.”

Interviewer: Wat voor advies heb je toen gekregen?

Dochter: “Praktijkonderwijs.”

Interviewer: Praktijkonderwijs? Maar taal, dat ging toch wel goed?

Dochter: “Dat ging zeker goed. Alleen rekenen niet.”

Interviewer: En wat vond je ervan dat je het advies praktijkonderwijs⁷ kreeg?

Dochter: “Dat past eigenlijk niet bij mij.”

Interviewer: Leg dat eens uit?

Dochter: “Ik was wel goed in spelling en andere vakken. Ook lezen was ik goed in. Alleen met rekenen had ik echt heel veel moeite.”

Interviewer: Wat vonden jouw ouders ervan dat je dit advies kreeg?

Dochter: “Ze waren er niet tevreden mee.”

Interviewer: En hoe vond je het op de praktijkschool?

7. Praktijkonderwijs is er voor leerlingen voor wie een vmbo-diploma niet direct mogelijk is. Leerlingen worden in het praktijkonderwijs voorbereid op werk of doorleren op het mbo. Het praktijkonderwijs duurt gemiddeld vijf jaar. De opleiding stopt als een leerling achttien jaar wordt, maar kan worden verlengd.

Dochter: “Ja, op deze school kreeg ik ook geen goede begeleiding. Daar hadden we echt heel veel leerlingen. Dus was er geen tijd voor ons. Deze middelbare school (in Amsterdam-Noord) was een bende. En dat voelden en merkten wij als leerlingen.”

Hieronder is een citaat opgenomen van een moeder van Marokkaanse afkomst en dochter op een middelbare school in Amsterdam-Noord. De nadruk in dit gesprek ligt op chaos op school.

Moeder: “De kinderen zijn eigenlijk benadeeld omdat er gewoon geen geld werd gestoken in leerkrachten. Leerkrachten gingen weg en verwaarloosden de boel. Mijn dochter heeft zes maanden lang een paar belangrijke vakken niet gekregen, waardoor ze onmogelijk kon overgaan. Aan het einde van het schooljaar werd er tegen haar gezegd: “Je moet alles inhalen”. Dat is bizar. Dus er was heel veel stress. Uiteindelijk heeft één van de ouders die journalist is de situatie bij *Follow-the-Money* aangekaart. Ja, er zijn ook artikelen uitgekomen over de bestuurders van deze middelbare school. Daarover zijn vragen gesteld in de Tweede Kamer.”⁸

Het volgende interviewfragment van een moeder van Surinaamse afkomst en haar zoon van 10 jaar op de basisschool in Amsterdam Nieuw-West illustreert een andere meermaals gehoorde klacht. Verschillende ouders geven aan dat een bepaalde docent weliswaar bekend staat om diens ondermaatse manier van lesgeven, maar dat er niet wordt ingegrepen door de schoolleiding. De ouders voelen zich hierdoor machteloos.

Moeder: “Mijn zoon is echt een jonge man aan het worden. Dus ik neem aan dat zijn ontwikkeling goed gaat. Alleen heeft hij op deze school, in groep vijf, een leerkracht gehad die zijn cijfers naar beneden heeft gehaald. Dat was bij alle kinderen in de klas zo. Als ik nu terugkijk op zijn rapporten van groep één tot en met vier zijn de cijfers allemaal gewoon: normaal, goed. In groep 5 worden ze slechter, en in groep 6 wordt de cijfers weer iets beter. Dat komt doordat de lessen in groep 5 zo slecht waren. Alleen weet ik niet hoe ik dat als ouder moet aankaarten. Die juf geeft nu aan mijn jongere zoontje les. Ik denk dat deze juf helemaal geen les kan geven.”

8. nos.nl/artikel/2420259-inspectie-doet-aangifte-tegen-school-bestuurder-om-financiële-transacties
8
trouw.nl/binnenland/hoe-een-onderwijs-ideaal-verzandt-in-dubieuze-geldtransacties-belangen-verstrengeling-en-gedesillusioneerde-docenten~b971400e/
8
onderwijsconsument.nl/achtergronden-bij-het-inspectie-ordeel-zeer-zwak-over-de-svpo-in-amsterdam

- Interviewer:** Hoe weet je dat de lessen die zij geeft, slecht zijn?
- Moeder:** “Dat heb ik gezien aan de rapporten en gehoord in alle gesprekken die ik heb gevoerd met andere ouders en met mijn eigen kind. De kinderen kwamen met veel verhalen over de slechte lessen thuis.”

Leerachterstanden door moeilijkheden bij begrijpend lezen

Volgens de website wij-leren.nl hebben kinderen voor wie de Nederlands taal niet hun moedertaal is (NT2-leerlingen) doorgaans een beperktere Nederlandse woordenschat en daardoor meer problemen met begrijpend lezen. Ze hebben meer uitleg van woorden en uitgebreidere instructie van de leerkracht nodig. Zij hebben behoefte aan een rijke taalleeromgeving met veel ruimte voor zelfstandig lezen maar ook ruimte om te praten over boeken. Zo vergroten deze leerlingen hun woordenschat en tekstbegrip⁹. We herkennen dit in de verhalen die we opgehaald hebben.

Hieronder volgt een deel van het gesprek met een Egyptisch jongetje van 10 jaar oud (een zogenoemde nieuwkomer) in groep 6 op een basisschool in Amsterdam-Noord. Hij heeft het naar zijn zin op de basisschool. Zijn juf vindt hij erg aardig en hij heeft ook vriendjes op school. Deze jongen geeft aan dat spellen, schrijven en rekenen hem op de computer goed afgaat. Rekenen vindt hij leuker dan taal. Dit komt omdat hij Nederlands een moeilijke taal vindt. De thuistaal van de jongen is Arabisch. Zelf geeft hij aan dat hij vooral moeite heeft met begrijpend lezen en taal. Kenmerkend voor het rekenonderwijs in Nederland zijn verhaalsommen, waarbij een leerling zonder een goed begrip van de Nederlandse de sommen niet kan maken. Daardoor wordt ook het rekenen, een vak dat hij leuk vindt en waar hij goed in is, toch lastig voor hem te begrijpen.

9. Meer lezen? wij-leren.nl/leerkracht-onafhankelijke-werkvormen-begrijpen-de-leesvaardigheid-nttwee-lln.php

- Interviewer:** En hoe gaat het op school? Wat gaat er goed en wat gaat er niet goed?
- Leerling:** “Goed gaan spelling en rekenen op de computer en ook schrijven.”
- Interviewer:** Wat doe je zoal op de computer?
- Leerling:** “Op de computer reken ik en maak ik sommen.”
- Interviewer:** Sommen, oké. En vind jij rekenen leuker dan taal?

- Leerling:** “Ja.”
- Interviewer:** En komt dat omdat het Nederlands voor jou een moeilijke taal is?
- Leerling:** “Dan zit ik heel lang vast aan een taalsommetje dat ik niet begrijp.”
- Interviewer:** Geef eens een voorbeeld.
- Leerling:** “Ik heb geen voorbeeld.”
- Interviewer:** Zal ik je dan een voorbeeld geven? Gaat het om sommetjes zoals: Er zitten 4 kinderen in een bak en 8 kikkers. Die kinderen proberen de kikkers te vangen. Hoeveel kikkers en kinderen zitten er in de bak? Dat soort verhaalsommetjes?
- Leerling:** “Ja zoiets, maar dan met 68 personen.”
- Interviewer:** Dus nog veel moeilijker.
- Leerling:** “Ja, heel moeilijk.”

Aanpassing van het lesmateriaal, waarbij de sommen niet verpakt zijn in taalsommetjes, zou een optie kunnen zijn voor leerlingen die nog maar een beperkte Nederlandse woordenschat hebben. Een vak waarin zij eigenlijk goed zijn, wordt anders een probleem vak. Het gevolg daarvan kan zijn dat zij dit vak niet leuk meer vinden.

Lerarentekort en lage onderwijskwaliteit

Een ander thema wat veel wordt genoemd in de verhalen die we hebben opgehaald, is het lerarentekort. Er is al veel geschreven over het lerarentekort dat een groot probleem vormt. Zeker op scholen met veel kwetsbare leerlingen. Tegelijkertijd weten we nog weinig over hoe het lerarentekort precies doorwerkt in de prestaties van de leerlingen. Door de verhalen van ouders en leerlingen komt de ernst van deze situatie pas echt naar voren.

Een moeder van Surinaamse afkomst in Nieuw-West over het lerarentekort en de gevolgen voor haar zoontje:

Moeder: “We hebben laatst een brief gekregen. Ze hebben op deze basisschool een lerarentekort. Ik denk dat alle ouders zo’n brief hebben gehad. Zij redden het gewoon niet meer. Eigenlijk heeft die school te weinig leerkrachten die lesgeven. Dus ze doen het met wat ze wat ze hebben. En op die basisschool zit mijn kind.”

“Ik weet niet wat die invalleerkracht die kinderen heeft geleerd. Bij mijn zoon is zijn rapport naar beneden gegaan, sinds hij van haar les heeft. Nu probeer ik zijn rapportcijfers weer omhoog te krijgen. Maar als ik nu op die periode terugkijk denk ik: “Dit heeft hem en de andere kinderen veel schade berokkend.” En ik weet niet hoe je daar als ouder mee om moet gaan. Hoe kan ik als ouder dat probleem aanpakken dat mijn kind een jaar lang een juffrouw heeft gehad die niks deed, die de kinderen de hele dag gewoon liet tekenen. Dat kan gewoon niet. Ik wil dat mijn kind gewoon leert en nu zijn z’n cijfers achteruitgegaan.”

Interviewer: Hoever zijn ze achteruitgegaan voor je gevoel?

Moeder: “Begrijpend lezen is verslechterd. Alle ouders die ik tot nu toe heb gesproken zeggen precies hetzelfde. Kortom, de school heeft dus problemen. Daarom heeft het bestuur de ouders een officiële brief gestuurd waarin staat dat we rekening moeten houden met het lerarentekort. Dat er problemen zijn. Mijn vraag is: “Wat moet ik daar als moeder aan doen?”

Het probleem van het lerarentekort doet zich niet alleen voor op de basisschool maar we horen het ook terug in de verhalen van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Ook daar kan het gebrek aan continuïteit en gekwalificeerde leerkrachten grote gevolgen hebben. In de onderstaande citaten uit het gesprek vertellen een moeder van Marokkaanse afkomst en haar dochter op het voortgezet onderwijs in Amsterdam-Noord hoe door het uitvallen van lessen en door de lessen van invalkrachten de prestaties van de dochter beneden haar niveau waren en er uiteindelijk voor zorgden dat ze bleef zitten:

Moeder: “Uiteindelijk heeft mijn dochter veel stress ervaren, waardoor twee á drie vakken, volgens mij belangrijke vakken, er niet goed voorstonden.”

Interviewer: En welke vakken waren dat?

Dochter: “Scheikunde, natuurkunde en aardrijkskunde, daar stond ik een vijf voor. Voor aardrijkskunde stond ik wel een 5,5. Maar om daarmee het eindexamenjaar in te gaan, vond ik niet handig. En voor scheikunde en natuurkunde had ik echt een onvoldoende: een 5,1 en een 4,9. Voor de andere vakken stond ik super hoog omdat we daar wel gewoon docenten voor hadden. Je mag maximaal drie onvoldoendes hebben. Dat had ik en ik had compensatie. Toch zei mijn docent tegen mij: “Je kan op het nippertje overgaan, maar dat raad ik je niet aan.” Want dat gaat je veel stress opleveren. En toen ben ik even eerlijk gaan nadenken over de vraag: “Wat is nou handig?” Ik heb er toen voor gekozen om te blijven zitten en het jaar opnieuw te doen.”

Gebrekkige begeleiding en slecht doorverwijzen

Naast klachten over slecht, of gebrekkig onderwijs hebben we ook een aantal klachten verzameld over het niet of slecht doorverwijzen bij leerproblemen van kinderen. Ouders zijn soms ten einde raad omdat de school de problemen niet serieus neemt of niet voor een passende aanpak kiest. Ook hier kunnen de gevolgen groot zijn.

Door onvoldoende begeleiding binnen de school worden sommige kinderen naar het speciaal onderwijs verwezen, terwijl het de vraag is of zij daar thuishoren. Het onderstaande voorbeeld laat zien hoe door een opstapeling van problemen, die buiten de schuld van de ouders liggen, een leerling leerachterstanden oploopt. Vervolgens legt de school het probleem bij de ouders en verwijst het kind door naar het speciaal onderwijs.

Een Antilliaans-Nederlandse moeder met twee kinderen, één van 7 jaar en één van 10 jaar, wonend in Amsterdam-Zuidoost vertelt haar verhaal:

Moeder: “Ik heb het nodige meegemaakt met mijn dochter. Zij zit nu op het speciaal onderwijs. Laat ik bij het begin beginnen. Hier in Amsterdam-Zuidoost was een school waar kinderen een uniform droegen. Ik dacht: “Oh leuk. Ik zet mijn kind daar op school.” Maar op die school was het echt een foute boel. In een klas zaten heel veel kinderen en maar één juffrouw. Ik vond dat raar. Pas na een tijd kwam er een extra juf bij. Verder hoorde ik van andere moeders op het schoolplein het gerucht dat deze school dicht zou gaan. Daarom ben ik op de

directeur afgestapt. Tegen de directeur zei ik: “Ik wil u niet op het schoolplein vragen stellen, maar ik vraag het liever direct aan u. Ik hoor dat de school dicht gaat, is dat waar?” De directeur zei: “Nee, dat is niet waar.” Dus toen dacht ik: Oké. Een maand later ging die school toch dicht. Dus nu moesten alle ouders rennen om plekje op andere scholen te vinden. Dit was een hele slechte start voor mijn dochter.”

“En toen kwam corona. Dat viel in groep 3 van mijn dochter. Toen zat mijn dochter weer thuis. Dat was echt vreselijk. Want na een slechte school denk je, ik zet haar hier op een betere school. En dan komt corona. Komt ze thuis. Dat is onvergelijkbaar met elke dag in de klas zitten en dagelijks huiswerk maken. Dat werd vervangen door de laptop. Elke dag kregen de leerlingen opdrachten die ze moesten uitvoeren. Dat was echt vreselijk. Ik had elke dag ruzie met mijn dochter. Ze wilde niet meewerken. Ze was het helemaal zat. Dat kwam ook omdat zij de leerstof niet goed begreep. Na de corona ging zij weer even terug naar school. Toen was er weer Corona.”

“Na afloop van die tweede corona golf mocht mijn dochter weer naar school. Ik ben toen naar de directrice gegaan. “Hoe zit het eigenlijk met mijn dochter? Ik weet dat ze een achterstand heeft door de eerste school en vervolgens door de twee corona perioden.” “Nee,” zei de directrice: “het gaat goed met uw dochter.” Maar aan het eind van groep 4 werd ik geroepen. Ik voelde me behandeld als een klein kind. Ze hadden drie stoelen in het lokaal gezet en voor mij een stoel tegenover die drie stoelen.”

Interviewer: En daar moest jij zitten?

Moeder: “En hier moest ik zitten. Een, twee, drie leraressen. Ook was daar een nieuwe juffrouw bij. Zij had duidelijk de pest aan mijn dochter. “Ja,” zei zij: “jouw dochter kan niet lezen, jouw dochter kan dit niet, kan dat niet.” Ik dacht toen: “Als juffrouw hoor je dat niet zo te zeggen, je moet juist helpen.”

Interviewer: Ja, zou een positieve benadering niet beter zijn?

Moeder:

“En toen kwamen ze met een toets. Zij hadden mijn dochter een toets laten uitvoeren. Daaruit zou blijken dat mijn dochter het allerlaagste niveau heeft. Ik dacht: “Wat? Het allerlaagste niveau?” Mijn kind kent het telefoonnummer van haar oma, van mij, van iedereen. Met het allerlaagste niveau kun je dat niet onthouden. En hoe zit dat dan? Volgens school kan mijn dochter niet lezen. Ik weet dat mijn dochter gewoon kan lezen. Als we samen zitten leest zij mij voor, dan leest zij gewoon. Niet perfect, maar ze kan wel lezen. Nou, die nieuwe juffrouw had gewoon de pest aan mijn dochter. Zij deed altijd zo gemeen tegen haar. Ik weet eigenlijk niet waarom zij dat deed. Dus die dag toen ik daar zat met die drie stoelen, vertelden zij mij dat mijn dochter naar een andere school moest, want dat was het beste voor haar. Toen zei ik: “Maar wat hebben jullie eigenlijk voor haar gedaan?” Het antwoord was: “Een paar dagen per week krijgt zij samen met andere kinderen een half uurtje de tijd om wat te lezen.”

Het meisje is door de school vervolgens doorverwezen naar het speciaal onderwijs. Aan de moeder heeft de basisschool niet uitgelegd waarom zij dat nodig vonden.

Een moeder van Marokkaanse afkomst vertelt over de problemen met haar zoon die autisme heeft. Zij is zelf maatschappelijk werkster. Ze heeft jaren met de school en de instanties geworsteld.

Moeder:

“Overal heb ik hulp gevraagd. Ik heb geen hulp gehad omdat mijn vragen in het grijze gebied zitten. Ik ben ook nog mondig, toch? Want mijn zoon heeft begeleiding nodig. Hij kan niet met geld omgaan. Hij kan geen werk vinden en als hij dat heeft kan hij het niet behouden. Bij veel zaken heeft hij hulp nodig. Vanaf zijn dertiende heeft hij een dossier opgebouwd, hij is overal geweest maar komt nergens voor in aanmerking. Ik zeg vaak: “De grootste beperking is dat je aan mijn zoon niet ziet dat hij een beperking heeft.” En nog erger, mij werd vaak hulp aangeboden, nee, aangepraat, hulp die niet nodig was. Bijvoorbeeld. Dan zeiden ze van: “Ja, uw zoon heeft adhd+.” En dan werden er – ik weet niet hoeveel – onderzoeken gedaan. En dan kwam er niks uit.”

“Op een gegeven moment gebeurde er iets. Mijn zoon had een bueno-reep gejat van de Aldi. Een maand eerder had hij dat ook gedaan. Ik dacht, oh nee, dat niet.

Toen werd hij gepakt. Ik was heel boos op hem. En door die bueno-reep hebben we een heel Halt-traject gehad.”

Interviewer: Om een reep?

Moeder: “Het was 79 cent. Het was diefstal. Of het nou een reep was of iets anders, hij is ermee weggelopen. De politie heeft hem gepakt. Hij zat op het politiebureau, en kreeg een heel scala aan interventies. We hadden een heel Halt-traject, een excusesbrief etcetera. En een maand later, doet mijn zoon precies hetzelfde. Ik werd zo boos. Maar hij herkende mijn boosheid niet. Ik weet nog dat ik zo gefrustreerd was. Mijn zoon begon toen te huilen omdat hij niet wist wat hij verkeerd had gedaan. Hij wist het ook niet. En omdat ik zo overstuurd was, werkte het averechts. Want mijn zoon wist niet dat hij autisme had. Dat ben ik toen zelf gaan onderzoeken bij mijn jongen, het werkt niet bij hem. Mijn twee oudste zonen herkenden mijn verdriet, mijn teleurstelling en dat voel je dan terug. Bij mij hem was dat niet. Bij hem was het net alsof het een vlak iets was. Dus dacht ik: “Er is iets met deze jongen.” Ik ben toen zelf naar de huisarts gegaan en heb gezegd: “Ik denk dat er iets mis met hem is.” Ik had een hele aardige huisarts die hem heeft doorverwezen, en daar kwam toen uit dat hij autisme had. Dit luchtte mij op. Ik begreep waarom hij zo deed.”

Maar ondertussen, dat was natuurlijk vanuit school, waren er allerlei trainingen en vertrouwenspersonen. Mij werd gezegd: “Er is iets met de thuissituatie.” Ik heb toen gezegd: “Nee, het ligt niet aan de thuissituatie. Want als mijn zoon thuis is, heb ik geen last van hem. Maar als hij op school zit, dan is er iets wat hem triggert.” Over autisme werd nooit wat gezegd door al die ondersteunende diensten. Mijn opmerking toen was: “Jullie nemen mij als ouder niet serieus, je gaat er al bij voorbaat vanuit dat er iets mis in de thuissituatie is.” Ja, daarom zeg ik, ook al ben je mondig, dan is het toch nog moeilijk om hulp te vinden die bij je past.”

Het onderstaande verhaal gaat ook over een kind met autisme. We hebben ervoor gekozen om dit verhaal in zijn geheel op te nemen om de sociale gevolgen voor het kind te illustreren. De Amerikaans moeder (de vader van het kind is Syrisch) kaart de problemen van haar kind regelmatig aan op de basisschool, maar de leerkracht reageert er niet passend op. De communicatieve problemen van het kind met de school worden steeds groter tot de ouder ten einde raad haar kind van school haalt.

Moeder:

“Op het moment dat mijn zoon naar school ging, wist de basisschool dat hij een spraakachterstand had. Mijn zoon heeft autisme. Autismes is moeite om te begripen wat een ander van jou verwacht, het niet goed kunnen aanvoelen van andere mensen en weinig aandacht voor de ander. Ook wisten ze op de basisschool dat hij dyspraxie had. Autismes was bij de basisschool bekend, van dyspraxie had de school nog nooit gehoord. Dyspraxie is dat je moeite hebt met motorische taken.”

“Mijn zoon werd door het AMC behandeld in de periode dat hij naar de basisschool in Westerpark ging. Ik vertelde zijn leerkracht wat zijn vermoedelijke diagnose was. Dat het AMC zijn gedrag ging observeren en dat hij volgens het AMC extra hulp moest hebben. Uiteindelijk kreeg mijn zoon ook de diagnose dyspraxie. Het AMC zei: “We denken dat hij meer taalondersteuning nodig heeft. Dus laten we daarmee doorgaan en dan zien we wel hoe dat uitpakt als hij een jaar lang meer taalondersteuning heeft gehad.”

“Zijn lerares op de basisschool zei dat hij deze stoornis niet had. Zij bleef zeggen: “Nee, dat heeft hij niet. Er is niets mis met hem.” Haar verklaring was dat kinderen moeite hebben met het leren van een tweede taal. Zijn tweede taal is Nederlands. Voor hij naar deze basisschool ging, sprak hij geen Nederlands. Thuis spreken we Engels. Deze leerkracht zei: “Het is normaal dat een kind een tweede taal heel langzaam leert”. Dit staat haaks op het advies van het AMC: “Geef hem meer taalondersteuning in het Nederlands.”

“Op deze basisschool was het voor mijn zoon en mij echt frustrerend. Hij startte daar in maart op zijn verjaardag. De school bleef ons maar tegenwerken. Tussendoor zag ik artsen die me vertelden: “Hij loopt achter, hij heeft extra hulp nodig.” En deze leerkracht van de basisschool zei: “Nee, hij is gewoon heel dromerig”. Dat is wat zij maar bleef zeggen. Deels klopt dat ook, soms is hij echt dromerig.”

Interviewer:

Weet deze leerkracht wat stoornissen als autisme en dyspraxie inhouden?

Moeder:

“Nee. Deze leerkracht zegt tegen mij: “Ik ben een lerares met 20 jaar ervaring en ik weet hoe je met kinderen moet werken, en dat weet jij niet.” Wat raar is. Want in Amerika werkte ik met kinderen van

0 tot 4 in een normale omgeving en een normale kinderopvang. Door die ervaring wist ik dat er iets aan de hand was met mijn zoon. Ik heb normale kinderen zich zien ontwikkelen en ik heb ook kinderen met een achterstand zich zien ontwikkelen. Bij mijn zoon zag ik gedragskenmerken op zijn vierde en later ook op zijn zesde levensjaar die ik niet kon verklaren. Hij kan een puzzel voor een driejarige niet maken, maar hij kan wel een Sudoku maken. Als je hem een puzzel geeft van een kat in een veld die iets aan het doen is met maar 16 puzzelstukjes, dan kan hij die puzzel niet oplossen. Er gaat iets mis in zijn hersenen als hij naar visueel gecompliceerde informatie kijkt. Hij moet dan beslissen wat hij er vervolgens mee gaat doen en dat lukt niet. Maar als hij moet rekenen, of leren lezen, ben ik ervan overtuigd dat hij dat kan als de stof maar vaak genoeg wordt herhaald.”

“Ik heb een gesprek gehad met de IB’er [Intern Begeleider], de logopediste en de juf om een aanvraag voor mijn zoon te doen bij het Kentalis Audiologisch Centrum Amsterdam. Mijn vraag was: “Kan mijn zoon extra hulp krijgen op school?” Zijn juf wilde de aanvraag niet indienen. Zij was er immers vast van overtuigd dat er niets aan de hand was met mijn zoon. En de IB’er zei tegen haar: “Kijk naar zijn taal, hij ontwikkelt zich anders dan de andere kinderen. Je kunt zien dat het moeilijk voor hem is om taal te ontwikkelen en om taal vast te houden.” Verder zei de IB’er: “Het is echt belangrijk om deze aanvraag in te dienen zodat we hem kunnen helpen.” En de leerkracht van mijn zoon was alleen maar boos omdat we hulp voor mijn zoon vroegen. En tot op het allerlaatst zei zij dat hij geen hulp nodig had. En eigenlijk geloof ik dat deze juf van mening is dat ik de problemen van mijn zoon verzin.”

“Mijn zoon is makkelijk in de omgang. Ik kan dat niet goed uitleggen. Daarom was ik zo verbaasd dat mijn zoon mij ineens smeekte om hem niet meer naar school te laten gaan. Ik dacht: hij is vier, dat is te jong om bang te zijn en een hekel aan school te hebben. Mijn zoon vertelde me dat de andere kinderen gemeen tegen hem waren. En ik kreeg ook meldingen van andere ouders en andere leerlingen uit de klas op school dat hij gepest werd.”

Interviewer: Gepest. En de leraar grijpt niet in?

Moeder:

“Ja dat klopt. Ik vermoed dat dit deels een Nederlandse culturele opvatting is. Laat ik een voorbeeld geven. Een tijd geleden zag ik dat een Nederlands kind een ander kind duwde en aan haar haren trok. Haar moeder zag dat ook. Haar kind was net op die school begonnen. Ze stonden allemaal in de rij om één voor één naar het schoolplein te gaan. Het kind achter dit nieuwe meisje dat net vier was geworden, trok haar aan haar haar naar achteren in de rij. De moeder zei toen tegen de lerares: “Zag u dat ook? Dat kind trok haar naar achteren aan haar haren.” Niemand zei iets. En de juf zei: “Ja, ze moet leren voor zichzelf op te komen en tegen andere kinderen leren zeggen dat ze moeten ophouden.”

“Zo’n advies kreeg ik regelmatig over mijn zoon. Hij moest van de school leren voor zichzelf op te komen. Er was een tijd, vlak voordat ik hem van school haalde, dat hij tegen mij zei: “Zij (de andere leerlingen) doen me vaak pijn”. Hij kwam thuis met blauwe plekken. En op een dag zag ik het volgende. Mijn zoon en andere kinderen speelden na school met elkaar, en een nieuw kind uit zijn klas sprong bovenop mijn zoon en sloeg hem op zijn hoofd. De moeder van het andere kind was er ook, en we hadden allebei zoiets van, oh, oh, oh, en we trokken de kinderen uit elkaar.”

“Maar mijn zoon beweegt helemaal niet. Als een kind een ander kind slaat, dan slaat dat kind terug en kan er een gevecht ontstaan. Maar mijn zoon is net een kleine schildpad. Hij kan zijn lichaam niet bewegen. Zijn brein kan niet zeggen: “Stop, ho.” Hij kan geen van die dingen doen. Dat zijn allemaal stappen die te ingewikkeld voor hem zijn. Dus daarom begrijp ik waarom hij thuiskomt met blauwe plekken.”

“Verder kende ik heel wat ouders en oudere kinderen die zeiden dat de kinderen in de klas van mijn zoon zijn broek en ondergoed uittrokken, of tegen hem zeiden dat hij zijn broek en ondergoed moest uittrekken. Nu pas weten we zeker dat zijn diagnose autisme is. Toen was dat nog niet vastgesteld. Mijn zoon denkt gewoon niet na. Nee zeggen tegen iemand die hem zegt dat hij zijn broek of ondergoed moet uittrekken kan hij niet. Hij denkt niet: “Is dit iemand die ik wel kan vertrouwen? Of: “Waarom zeggen ze dat ik dat moet doen?” Of: “Wat moet ik nu doen?” Als je hem gewoon tegen hem zou zeggen: “Eet dat eten op of doe je broek uit”, dan doet hij dat.”

“Toen ouders me dat vertelden, zei ik tegen hem: “Trek je broek of ondergoed niet naar beneden als mensen zeggen dat je dat moet doen, want dat is niet aardig.” Pas toen wist hij dat hij dat niet moet doen. Toch kreeg ik nog steeds berichten van andere kinderen op school die hem voortdurend vroegen zijn broek uit te trekken. Het was echt een verschrikkelijke situatie. Voortdurend belde ik zijn leerkracht en zei haar: “Mijn zoon extra hulp nodig”. Maar zij stemde daar niet mee in. Dat was de druppel die de emmer deed overlopen. Vlak voor zijn vijfde verjaardag haalde ik hem van deze school.”

De ernstige problemen uit dit verhaal zijn helaas niet uniek. Ook andere ouders vertellen soortgelijke verhalen. Dit is het verhaal van een Antilliaans-Nederlandse moeder uit Amsterdam-Zuidoost over haar dochter:

Interviewer: Hebben ze ook niet bepaalde toetsen met haar gedaan via school? Om te kijken of ze dyslexie of wat anders had?

Moeder: “Nee dat is niet het probleem. Mijn dochter had een leerachterstand. Die leerkrachten bleven maar op mij inpraten. De eindstand was dat ik heel erg boos was. Ik wist niet wat ik moest doen. Ik weet nog dat ik die dag ging huilen. Ik was echt boos. En toen heb ik maar getekend.”

Interviewer: Waar heb je voor getekend?

Moeder: “Voor die andere school.”

Interviewer: Een speciaal onderwijs school?

Moeder: “Ja, waar ze nu op school zit. Zij zeiden tegen mij van: “Ja als je haar hier op deze school laat en jouw dochter gaat naar groep 5, dan voelt zij echt die achterstand. Dan voelt zij dat ze er niet bij hoort.” Dat werd mij verteld door deze drie leerkrachten. Ik had toen zoiets van: “Ik stuur haar naar de bijles hier bij het buurthuis.” Verder begon ik ook uit mijn eigen zak op de zaterdag een bijles-dame te betalen. En nu heb ik een mevrouw waar mijn dochter naartoe gaat, en die is al op leeftijd, en die twee hebben een perfecte klik. Nu zie ik wat mijn dochter allemaal kan. Ik kijk mijn ogen uit. Want mijn dochter functioneert op een heel hoog niveau. Terwijl zij op het speciaal onderwijs zit, waar zij zich verveelt.

Ze zegt het elke dag: “Mama ik verveel me op die school, we moeten elke dag makkelijke dingen doen, waarom zit ik eigenlijk daar?” En mijn dochter is boos op mij. Zij denkt dat ik haar op die school heb gezet. Ik heb haar gezegd: “Ik heb jou niet op deze school gezet, jouw vorige school heeft dat gedaan.” Desondanks is zij boos op mij.”

Interviewer: En hoe oud is ze nu?

Moeder: “10 jaar. En die mevrouw van de bijles zegt: “Ik snap het niet? Jouw dochter kan zoveel. Allemaal in dat uur dat ze bij mij is. Alles wat zij doet is goed: rekenen, geld tellen. Ik snap het gewoon niet.” Ja deze bijles-mevrouw heeft echt een band met haar. En als ik kom, ik zit daar, en drink een kopje thee, dan zie ik dat mijn dochter vrolijk is. En eerst was mijn dochter boos. Zij zei: “Moet ik echt naar bijles?” En nu niet, ze gaat met plezier daarnaartoe. En ze is blij. Zij laat mij haar opdrachtjes zien. Zelf heb ik de conclusie getrokken dat mijn dochter hier blijft en dat ik dat maar uit mijn eigen zak moet betalen. En dat ik zorg dat zij in de toekomst naar een andere school gaat.”

“Op grond van deze informatie van de bijles-dame had ik een gesprek op de speciaal onderwijs school en die juffrouw zei tegen mij: “Ik mag jou dit eigenlijk niet vertellen, maar mijn gevoel zegt me dat jouw dochter niet op deze school hoort.”

Een andere moeder die aanwezig is bij het gesprek vraagt: “Maar kunnen ze dan niet bepaalde toetsen doen zodat ze dan wel weer een stapje hoger gaat?”

Interviewer: Weet jij of er de mogelijkheid is om van het speciaal onderwijs weer naar het regulier onderwijs te gaan?

Andere moeder: “Ja, want zij verveelt zich.”

Moeder: “Ja, mijn dochter doet wel haar werk. Maar zij zegt tegen mij: “Mama dit is echt saai.” En ze zegt ook: “Op die school zitten rare kinderen.”

Andere moeder: “Dat is zielig.”

Interviewer: Wat bedoelt ze met rare kinderen?

Moeder: “Er is een jongen die haar elke dag pest en treitert.”

- Interviewer:** Ook dat nog.
- Moeder:** “Ja, dat komt er ook nog erbij.”
- Interviewer:** Mag dat zomaar?
- Moeder:** “Ik ben voor dat pesten al een paar keer naar die school geweest. En ik wacht nu totdat zijn ouders komen. Ik hoop dat dit pesten stopt.”

Het kind zit een jaar later nog steeds op het speciaal onderwijs omdat er nog steeds geen andere plek is.

We hebben ook verhalen opgehaald bij experts, mensen die in de gemeenschappen met de ouders werken. We spraken met een medewerkster van Marokkaanse afkomst van een van de vrouwengroepen in Amsterdam-Oost.

Volgens haar worden leerlingen al snel gelabeld als ‘te druk’ of ‘heeft een gedragsprobleem’. Zij is van mening dat leerkrachten meer moeten leren omgaan met de verschillende soorten leerlingen en niet ‘handelingsverlegen’ zijn:

“Ik vind dat kinderen van immigranten snel het stempel krijgen: “Ze zijn te druk.” Meteen wordt gezocht naar: hebben ze ADHD, of ADD. Dan denk ik: “Ja, maar jij bent handelingsverlegen. Want wat nodig is voor het kind is een leraar, die zich aanpast aan het kind, aan haar/zijn leeftijd en omgeving.”

Deze medewerkster vertelt als voorbeeld over een leerling op het vmbo: “Er werd gezegd: “Wij kunnen deze leerling niet meer in de klas hebben.” De school vond dat hij één op één begeleiding in een apart klaslokaal moest hebben. Want één op één begeleiding in de klas, werkte niet. Nog steeds was hij onhandelbaar, maar onhandelbaar tussen aanhalingstekens, want ik heb zijn gedrag geobserveerd. Op een gegeven moment voelt het kind zich buitengesloten, en voelt zich anders. En het draait niet meer om het kind. Het draait om, ja... wij als school vinden hem hier niet passen en het werkt niet. Dus in een aparte ruimte, niet in de klas, ochtends en de middags mocht ie maar een half uurtje in de klas met die één op één begeleiding. En als er geen één op één begeleiding was, dan moesten de ouders hem thuishouden. Ik zou hem in ieder geval niet op die school hebben gelaten. Dat heb ik ook aangegeven aan de ouders. Voor de eigen veiligheid van jullie kind. Voor zijn sociaal-emotionele ontwikkeling zou ik hem van deze school afhaken. Want anders houdt hij daar klachten aan over.”

Samenvatting

De ouders en leerlingen die in het thema Onderwijskwaliteit aan het woord komen geven aan dat zij zich benadeeld en slecht behandeld voelen door leerkrachten, de schoolleiding of andere onderwijsprofessionals op de scholen. De ouders vertellen over slecht onderwijs. Daarmee bedoelen zij een lerarentekort, gebrekkige of geen begeleiding bij leerproblemen of onzorgvuldige en ook onterechte doorverwijzing naar het speciaal onderwijs. Ouders die daar in het belang van hun kind tegen in opstand komen, voelen zich vaak machteloos tegenover de school.

Het burgerberaad moet zich ervan bewust zijn dat wij hier alleen de ouders en de leerlingen aan het woord hebben gelaten. Wij hebben hun verhalen opgehaald. Wij hebben de leerkrachten en de scholen niet gevraagd om hun kant van het verhaal te vertellen, want zover reikte het project niet. De verhalen van ouders en leerlingen geven ons een inkijkje over wat er in het Amsterdamse onderwijs gebeurt. Het was voor ons belangrijk dat de ouders en leerlingen hun ervaringen in hun eigen woorden hebben kunnen vertellen.

De vraag aan het burgerberaad is welke mogelijke oplossingen zijn er te geven om de problemen die hier worden gesignaleerd te voorkomen?

Een belangrijk onderwerp is het lerarentekort met als gevolg minder lessen, of lessen door inval leerkrachten of niet gekwalificeerde leerkrachten waardoor de onderwijskwaliteit achteruitgaat. Het lerarentekort is een thema wat veel in het nieuws is, maar wat vooral als een probleem voor de schoolleiding wordt gepresenteerd. De verhalen laten concreet zien dat door het lerarentekort onderwijsachterstanden ontstaan met praktische gevolgen voor leerlingen. De meest kwetsbare leerlingen, vluchtelingenkinderen en leerlingen op het praktijkonderwijs bijvoorbeeld, lijken onevenredig vaak te maken te hebben met een slechte onderwijskwaliteit.

Een vraag voor het burgerberaad is wat moeten de scholen concreet doen om de opgelopen achterstanden bij deze leerlingen weg te werken?

Een tweede belangrijk onderwerp dat uit de interviews naar voren komt is het gebrek aan passende begeleiding door leerkrachten en andere begeleiders bij leer- en gedragsproblemen. Ook dit onderwerp is al vaak onderwerp van discussie geweest. We zien dat dit onderwerp ertoe kan leiden dat de school en de ouders recht tegenover elkaar kunnen komen te staan, in plaats van dat zij naast elkaar, in het belang van het kind, tot een gezamenlijke aanpak en oplossing proberen te komen. De verhalen laten zien dat ouders zich in toenemende mate machteloos voelen. Dat kan zijn omdat de school de problemen niet wil onderkennen, of de oorzaak van de problemen niet ziet. Vaak ziet volgens de verhalen de school de behoeftes en kwaliteiten van het kind niet. Dit leidt tot een vertrouwensbreuk met de school waardoor samenwerken met de school voor ouder en kind steeds moeilijker en uiteindelijk zelfs onmogelijk wordt.

De vraag aan het burgerberaad is: hoe kan de negatieve spiraal doorbroken worden in het belang van ouders, leerlingen als school?

De verhalen, ten slotte, laten zien dat de migranten en andere ouders van kleur die wij gesproken hebben, net zoals andere ouders, opkomen voor hun kinderen. Deze ouderbetrokkenheid moeten wij als samenleving koesteren. Het kind moet weten en voelen dat ouders achter het kind staan en het kind ondersteunen. Deze (toenemende) mondigheid van ouders is een thema dat wordt besproken onder leerkrachten en andere onderwijs-professionals. Daar waar veertig jaar geleden het thema was dat migranten-ouders niet voldoende ondersteuning aan hun kinderen konden bieden in het onderwijs, lijken scholen nu vooral te klagen over migrantenouders die krachtig voor hun kinderen opkomen.

De vraag aan het burgerberaad is:

- 1** “Hoe kunnen we ervoor zorgen dat scholen de ouders elkaar niet zien als tegenstanders, maar als bondgenoten? Wat is daarvoor nodig? Wie zou daarin een rol kunnen spelen?”
 - 2** Maar ook: “Waar kunnen ouders terecht als zij zich machteloos voelen tegenover een schoolorganisatie waarvan zij afhankelijk zijn voor het onderwijs en welzijn van hun kind?”
-

5

**Onveilige situatie
op school**

5. Onveilige situatie op school

Introductie

Veel ouders en leerlingen vertelden ons over hun ervaringen met een onveilige situatie op school. Het gaat daarbij vaak om pestgedrag of om fysiek geweld door medeleerlingen. Sommige ouders vertelden hoe zij dit hebben aangekaart bij de leerkrachten en hoe er op gereageerd is. In dit hoofdstuk komt ook aan bod hoe leerlingen zich door bepaalde leerkrachten ongelijk behandeld voelen of ervaren dat een bepaalde leerkracht het speciaal op hen heeft gemunt.

Geweldsincidenten en andere onveilige situaties op school zijn al jaren onderwerp van gesprek in schoolbesturen en ouderraden, maar ook in de media en de politiek. De situaties die we in dit hoofdstuk bespreken, zijn niet uniek en niets nieuws. In de meeste publicaties over dit onderwerp ligt de nadruk op hoe vaak incidenten voorkomen en hoe ernstig die zijn. De verhalen van ouders en leerlingen gaan vooral over wat dit soort incidenten en een onveilige sfeer op school doet met de leerlingen en ouders die er slachtoffer van zijn. We horen regelmatig uit de verhalen dat de school niet of nauwelijks reageert op de incidenten en de onveilige situatie. Mede door het gebrek aan steun en interventies escaleren situaties, zo laten onze voorbeelden zien.

Pesten

Hoe pesten begint, weten we niet. Wat we wel weten is dat kinderen door andere leerlingen vanwege hun huidskleur worden gediscrimineerd, worden weggezet als 'nerd', of worden gepest omdat ze er anders uit zien, iets niet kunnen, of omdat ze gedrag vertonen dat afwijkt van de norm. Pesten op school kan gaan om: uitschelden, roddelen, belachelijk maken, isoleren, achtervolgen, bedreigen, tot fysiek geweld aan toe.

Het volgende verhaal van een moeder van Marokkaanse afkomst en haar dochter laat zien dat de school in gebreke blijft. De moeder zoekt uiteindelijk zelf hulp voor haar dochter.

Moeder: "Als mijn dochter een moeilijk woord gebruikt, dan kijken ze haar aan alsof ze gek is. "Wat zegt ze nou allemaal?" Ze lachen haar ook een beetje uit. Alleen omdat mijn dochter een moeilijk woord gebruikt."

Interviewer: Door wie werd je gepest?

Dochter: "Medeleerlingen. Ik probeer het te vergeten (dochter huilt)".

Interviewer: Wie pestte jou?

Dochter: "Het is een meisje. Die haalde ook andere leerlingen er bij die van alles tegen mij roepen. Van school naar huis werd ik achtervolgd, en belachelijk gemaakt."

Interviewer: Zoals?

Dochter: "Op mij reageren, en naar mij kijken. Op school zeggen dat ik dom ben. Mij uitlachen. Heel raar. Ook werd ik een keer op zaterdag door deze meisjes achtervolgd. Ze hadden zoiets, we blijven je achtervolgen, want je kan niet harder fietsen, we halen je toch weer in."

Interviewer: Heb je jouw mentor daarop aangesproken?

Dochter: "Hij ging met het meisje in gesprek."

Moeder: "Ze hebben de kanjer trainingen op school, maar tijdens de mentorlessen is hier nooit over gepraat. Dat ze nu uiteindelijk weerbaarder is, daar ben ik ontzettend blij om, maar dat heeft ons veel geld gekost".

Interviewer: Wat bedoel je met: "Dat heeft ons veel geld gekost?"

Moeder: “Mijn dochter heeft sessies gehad met een psycholoog. Praten over pesten en zorgen dat zij weerbaar wordt. De school doet niks, maar dan ook echt helemaal niks. De school heeft alleen een stomme, hoe noem je dat ook alweer, kanjertraining. Een pest protocol met een training, maar alles is verkeerd aan die kanjertraining¹⁰. Aan het pesten wordt niks gedaan, er wordt niets opgelost. De enige oplossing is dat het gepeste kind altijd hulp moet gaan zoeken. Kortom, het gepeste kind moet iets doen, maar de pester niet!”

Een andere moeder van Surinaamse afkomst stapt ook naar de school omdat haar kind wordt gepest. Ook deze school onderneemt geen actie. Daarop onderneemt de moeder zelf maar actie. Haar gewaagde initiatief leidt gelukkig wel tot resultaat.

Moeder: “Toen de pesterijen begonnen ben ik meteen naar school gegaan. Tegen de Intern Begeleider heb ik toen gezegd: “Als moeder heb ik ook voor de klas gestaan.” Ik zei tegen haar: “De kinderen gaan zo meteen naar het voortgezet onderwijs en dus moeten we dat pesten nu oplossen.” Mijn voorstel is: ‘Laten we de ouders van de pesters bijeen halen en laat de kinderen vertellen waarom zij pesten”.

Interviewer: Ja, dat lijkt me een goed idee.

Moeder: “En dan kunnen de kinderen zelf aangeven waarom ze pesten. De anderen, de slachtoffers, kunnen dan vertellen wat het met je doet als je wordt gepest. En zo kunnen wij als ouders de school helpen. Dat voorstel werd niet in dank afgenomen. Ondertussen zag dat mijn jong wegwijnde. Vervolgens heb ik gezegd: “Waar wonen die meisjes? Mag ik hun namen?” Ik ben toen aan de deur geweest bij de meiden thuis. Hun ouders wisten niets van het pesten af. Wel had de school een bulletin rondgestuurd over problemen in de klas. Maar die ouders wisten niet dat hun kinderen de pesters waren. Dus pas toen ik aan de deur kwam, bij de mensen thuis, toen werd door de ouders gezegd: “Oh, is dit wat er allemaal op school gebeurt?”

“Ik reageerde ook zo omdat ik als kind zelf ook gepest werd op school. Dus ik weet wat het met je doet. Het breekt je. Het doet me pijn dat de pesters niet worden gestraft.”

10. Kanjertraining gaat over het bevorderen van onderling vertrouwen in groepen. Vertrouwen is de basis voor het creëren van rust in de klas. Hierdoor kunnen kinderen weer tot leren komen en leerkrachten aan lesgeven. De training wordt zowel gegeven in psychologenpraktijken als in klassen op het basis- en voortgezet onderwijs. De Kanjertraining bestaat uit een serie lessen met bijbehorende oefeningen om de sfeer in de klas goed te houden (preventief) of te verbeteren (curatief).
Link: kanjertraining.nl

Interviewer: Hoe ging dat gesprek met de ouders en pesters?

Moeder: “Oh ja, die kinderen, zij hadden niet verwacht dat we aan de deur zouden komen. Bij de kinderen thuis werd er wel gesproken. Die kinderen kwamen wel los want zij waren in een vertrouwde omgeving.”

Ook een andere moeder laat het er niet bij zitten als een situatie waarin haar dochter werd belaagd niet goed door school wordt afgehandeld. Ook deze school lijkt het niet prettig te vinden dat de ouder in actie komt.

Moeder: “Ja, dit incident was de druppel die de emmer deed overlopen. Ook op deze school zijn er goede docenten, maar je moet maar net geluk hebben met de leerkracht bij wie je kind in de klas komt. Mijn dochter heeft zeker 5 incidenten meegemaakt. Mijn dochter is een keer door 5 leerlingen geslagen, haar hoofdoek is van haar hoofd afgetrokken en begraven. Dit was heel erg voor haar, 5 kindjes tegen één op school. Mijn dochter is geen pittig kindje. Ze is een rustig kind. Ze was er ook niet aan gewend. Een kind tussen grote kinderen. Ze kent die interactie met jongeren niet waar wordt gevochten.”

“Ik ben naar de school gegaan. Achteraf hebben deze kinderen hun excuses aangeboden. Maar over hoe dat is afgehandeld, was ik niet tevreden. Wat ik wenselijk had gevonden, is dat alle kinderen uit de klas erbij waren geroepen om daarbij in de klas excuses aan te bieden. Want de hele klas heeft gezien wat er is gebeurd. Zo’n mishandeling moet collectief worden aangepakt. Dat kan door aan alle kinderen te laten zien dat zoiets echt niet kan. Alleen door het collectief aan te pakken, kan een herhaling worden voorkomen. Met andere woorden, ik had graag gezien dat de juf het tot een klassen-moment had gemaakt, waarin ze mijn dochter haar verhaal laat doen. Hoe het voor haar voelt, hoe ze dat heeft ervaren, terwijl de kinderen luisteren die dat hebben gedaan. Dus met de hele klas erbij dat die horen dat de kinderen die mijn dochter hebben mishandeld, hun excuses aanbieden aan mijn dochter.” “Maar ja, toen was ik de schreeuwkikker, ik had een grote mond.”

Een andere Zuid-Afrikaanse moeder vertelt een verhaal over haar zoon die gepest wordt op de basisschool. Bij dat pesten wordt ook fysiek geweld gebruikt. De oplossing die deze ouders uiteindelijk kiezen, is om hun kind

van school te halen. Dit is een allerlaatste oplossing die in meer verhalen terugkomt.

Moeder:

“Op deze school is mijn zoon in zijn maag geschopt door een veel grotere jongen. Mijn zoon is geen vechter. Hij komt niet op iemand af. Hij kan zichzelf niet fysiek verdedigen. Hij is speels. Dit doet zeer. Tegen de school zei ik: “Ik kan mijn zoon niet terugbrengen naar een school waar ze de veiligheid niet kunnen waarborgen.” Hun reactie was: “Uw zoon moet een beetje wennen. Hij moet weerbaar worden. Maar hij kan zich niet verweren tegen schoppen in zijn maag. Dit alles breekt mij hart. Mijn zoon is een beetje vloeiend. We hebben mijn zoon expressief opgevoed. Hij is een lief kind en hij danst graag. Toen hij klein was, speelde hij met meisjes, jurken en dat soort dingen. Daarom werd hij gepest.”

“Een van zijn begeleiders zei toen: “Ik ken een basisschool in Amsterdam-Zuid met goede prestaties. In de klas van deze school ging het gelukkig goed met mijn zoon. Hij heeft vrienden gemaakt. Mijn zoon was op deze school populair. Heel anders dan op de vorige basisschool.”

“Vanaf begin januari dit jaar (2023) kwam mijn zoon thuis met de mededeling dat twee jongens hem aan het plagen zijn. Ik zag dat dat plagen veranderde in structureel pesten. Ik dacht: “Ik moet nu ingrijpen”. Mijn zoon is in de badkamer in elkaar gezakt. Hij zei ineens: Vieze homo’s”, en “Weg met de regenboogvlag.” En dat roze shirt wilde hij ook niet meer dragen. Verder zei hij: “Waarom slaat dat meisje uit de klas me steeds, ik mag haar niet terugslaan.”

“Ja, ik moet nu huilen omdat ik nog steeds pijn heb. Ik kon mijn zoon al die jaren in Nederland niet beschermen. Niemand beschermt hem in deze maatschappij. Ik kan dit niet oplossen. Dat doet zeer (blijft huilen). Dat meisje sloeg hem steeds op zijn rug. Hij zei over het meisje: “Ik kan haar toch niet terugslaan”. Ik zei: “Maar je moet tegen haar zeggen dat zij moet stoppen.” Mijn zoon zei: “Ik heb deze incidenten aan de lerares gemeld, maar zij doet niks”.

“Daarom schreef ik aan de school: “Die opmerkingen over homo’s maken mijn zoon kapot. En dat meisje dat hem maar blijft slaan, dat moet stoppen. Beste school, vertel haar dat dat ze moet stoppen. Waarom slaat ze

hem? Mijn zoon wil dat weten.” De school zegt dan terug: “We gaan er met uw zoon over praten.” Zelf dacht ik toen: “Je moet niet met hem praten, maar met die andere kinderen”. Het schoolhoofd riep mijn zoon in haar kamer en zij zei: “Maak het goed met dat meisje.” En hij zei: “Hoe kan ik het goed maken met haar? Ik heb niks om goed maken! Zij heeft mij geslagen”. Het slechtste wat je verder kan doen, is zijn verhaal negeren en wegstoppen en niet herkennen dat hij homo wordt genoemd. Homo mag niet worden gebruikt als scheldwoord. Je moet gewoon vrienden met elkaar zijn.”

“Dan op die donderdag belt mijn man mij. Hij zegt: “Onze zoon is helemaal in elkaar gezakt op school. Hij is door zijn knieën gegaan. Hij kon niet meer lopen.” Mijn man bracht hem thuis en onze zoon kon niet meer opstaan. Mijn man heeft hem naar de dokter gebracht. De dokter stelde als eerste vraag: “Is er iets gebeurd met jou, op school vandaag?” Hij kon die vraag niet beantwoorden. Volgens mijn man is onze zoon die dag op school geschopt en geslagen. Het ziekenhuis wist niet wat hij had. Ze dachten eerst: “Kan hij een epileptische aanval krijgen door de pijn”. Onze zoon gaf aan dat het voelde alsof zijn benen even uit elkaar werden getrokken. Mijn zoon zei ook: “Het is net alsof mijn ruggenwervel gebroken is. Verder heb ik veel pijn in mijn arm en hoofdpijn.” Het ziekenhuis heeft hierna vier uur lang scans uitgevoerd. In de gang vroegen de artsen mij: “Wat weet je? Is er iets op school gebeurd?” Ze kijken jou aan alsof je controle hebt over wat er op school is gebeurd. Ze hebben geen idee wat er aan de hand is.

De dokters gingen bij mijn zoon zitten en vroegen: “Is er vandaag of deze week iets gebeurd? Want die andere dokter heeft gezegd, dat er iets is gebeurd.” Mijn zoon brulde het uit. Wel bijna een minuut lang. En hij schreeuwde ook. Zo ken ik de stem van mijn zoon niet. Hij schreeuwde heel intens: “Why, Why, Why?” En dan ineens zegt mijn zoon: “Waarom slaat ze me, weet je dat? Mijn zoon jankte, hij schreeuwde en hij zei: “Mama, why she hits me? Does she hate me? Why do white people hate you and me?” De psycholoog zei tegen ons: “Dat komt van heel diep.” Zij zei: “De pijn moet eruit komen. Het moet uit zijn lichaam komen”.

“Het is een extreme reactie op wat er op school is gebeurd. Voor mij voelde deze ervaringen van mijn

zoon aan als mishandeling. Maar deze basisschool in Amsterdam-Zuid zag het niet zo. Toen ben ik verhaal gaan halen bij de school. Nogmaals heb ik de school uitgelegd wat er op school met mijn zoon is gebeurd. Hoewel dat zeer ernstig is, heeft de school de incidenten niet aangepakt. De reactie van de school was: "We hebben de incidenten wel aangepakt". Ik reageerde daarop door te zeggen: "jullie hebben de incidenten tegen mijn zoon niet aangepakt, en jullie hebben die incidenten onder het tapijt geschoven. Jullie hebben die andere twee kinderen in bescherming genomen en mijn zoon kwam alleen te staan. Mijn zoon, die vreemde jongen, die donkere jongeren, die jongen die anders is dan de andere kinderen."

Het ziekteverloop van mijn zoon verliep geleidelijk. In het begin huilde hij veel. Hij vroeg zich af: "Waarom ben ik een homo?" Hij zat er echt mee. Homoseksualiteit? Ik heb hem verteld dat homoseksualiteit normaal is. Maar dat het niet normaal is om homo als scheldwoord te gebruiken. Ook niet normaal is dat hij voortdurend geslagen wordt. Mijn zoon is geen ruw kind, hij is sensitief. Hij heeft het idee dat er iets aan hem mankeert. Dat hij omdat hij zo gevoelig is, wordt geslagen. Daarover zei ik tegen hem: "Als iemand jou slaat, dan schrik je daarvan. We schrikken daar allemaal van."

"Tegen de school zei ik: "Ik wil dat er een mediator wordt ingeschakeld. Dan pas wordt duidelijk waar de verantwoordelijkheid van de school ligt en hoe wij deze incidenten in de klas beter kunnen aanpakken. Want kinderen moeten leren om in vrede met elkaar te leven. Mijn zoon kan niet terugkomen en doen alsof er niets gebeurd is. De kinderen moeten ook herstellen van wat er gebeurd is. Als het ware genezen. Want op een vreedzame school mag jij jouw verhaal vertellen. Zo draag je als school de verantwoordelijkheid voor al die incidenten. Mijn zoon kan pas op school terugkomen als de kinderen ook weer 'heel' zijn."

"Zonder ons dat te vertellen had de school al lang besloten dat mijn zoon niet terug mocht komen. Dat voelde ik al aankomen. Door dat besluit zou hij zijn hele sociale netwerk kwijtraken. Wij deden onze best om hem te helpen. Hij kreeg van ons luisterboeken en mensen kwamen langs. Hij heeft alles uit kunnen praten en langzaam zagen wij zijn handen weer bewegen. Mijn zoon sliep bij mij en langzamerhand zag je het begin

van blijdschap terugkomen. Omdat hij de incidenten los kon laten en ook met zijn vrienden daarover heeft gesproken. Ook over pesten. Iedereen deed haar/zijn verhaal bij mijn zoon. Dus niet alleen de psycholoog heeft mijn zoon geholpen, wij allemaal waren voor hem een mobiel team. Ik heb hierdoor gedurende die maanden niet kunnen werken. Mijn werk moest worden uitgesteld. In die periode werd ik in Nederland benoemd op de inclusief 30 lijst. Ik kon het bijna niet eens vieren, want ik wilde dat mijn zoon beter werd. Begin april 2023 stond hij op. En ineens zie je hem gewoon langzaam gaan lopen. Alleen moest hij nog kracht in zijn benen opbouwen. Hij kreeg daarbij hulp van een psychosomatische fysiotherapeut.”

“Ik zei tegen de school van mijn zoon: “Hij komt terug op school. Hij is genezen, ervaart kracht, en begint zelfs met het herstellen van zijn sociale netwerk. Hij mist zijn schoolvrienden.” De schoolarts zei: “Mijn advies is dat uw zoon teruggaat naar school.” De psycholoog heeft verder gezegd: “Uw zoon is voldoende hersteld om naar school te gaan en het liefst halve dagen om zo langzaam weer hele dagen naar school te gaan.” Zijn vrienden kunnen hem ook af en toe helpen. Dat was dus ook de afspraak. De kinderen zeiden ook: “We helpen uw zoon. We blijven ook in de pauze bij hem in de klas.” Ons huis stond vol met cadeautjes van de kinderen en hun ouders. Daardoor is hij hersteld.”

“Toen kwam het bericht: “Wij zijn het er niet mee eens dat uw zoon terugkomt op school.” Ik zei: “Al op 15 februari heb ik om een mediator gevraagd, en weer op 15 maart, en een maand later nogmaals maar de mediator is nog steeds niet in beeld. Telkens schoof de komst van de mediator week na week verder. Ik zei: “We zijn nu al 4 maanden verder. Hoe lang duurt een mediation?” “Nou niet lang,” was het antwoord, “maar wij vinden dat jij ons echt hebt beschuldigd van heel veel.” Tussen de regels door zeggen zij eigenlijk: “Jij bent die onveilige ouder. Jij bent het probleem en we straffen jou en jouw kind”. Daar kwam het op neer. Ik moest toen aan mijn zoon gaan vertellen dat hij niet terug mocht komen op school.”

Onveiligheid door Leerkrachten

Naast een onveilige schoolomgeving door medeleerlingen zijn er ook ouders en leerlingen die melding maken van misdragingen en ongelijke behandeling door leerkrachten. Een leerling vertelt over zijn ervaringen in groep 7 en 8 met een leerkracht:

Leerling: “Ik werd mishandeld in de klas door de juf, waar alle leerlingen bij waren. Ze smeed met stoelen en met de tafel. Dat werd ook in mijn dossier gezet en er is veel gebeurd. Groep 8 heb ik niet goed kunnen afsluiten. Ik mocht niet in de klas zitten. Ik mocht geen eindmusical met ze doen. Ik mocht niet met ze praten. De laatste paar weken van de basisschool heb ik met een andere leraar gewoon ergens anders gezeten. Daar moest ik blijven om mijn werk te maken. Op school mocht ik niet met m’n klasgenoten omgaan.”

Interviewer: Hoe ging het in de groepen daarvoor?

Leerling: “Vanaf groep zeven begon het al, maar toen was het nog niet zo erg.”

Moeder: “Om even in te haken: Ik heb toen alles zo uit de hand begon te lopen vragen gesteld aan de school en de leerkracht.”

Interviewer: Was dat toen de mishandelingen begonnen?

Moeder: “Nee, daarvoor. Want het is met pesten begonnen. Donkere kinderen kregen in de klas geen beurt. Al staken ze hun vingers op om een vraag te stellen. Mijn zoon zei er wat van. Hij heeft tegen zijn juf gezegd: “Je bent een racist”. Ja, dat mocht hij niet zeggen. Hij werd daarvoor geschorst. De leerlingen kregen in de klas te horen dat de woorden racisme en discriminatie scheldwoorden zijn. Die mochten ze niet op de school gebruiken.”

Een andere leerling vertelt over een juf in groep 8 op een basisschool in Amsterdam-Noord die het systematisch op hem gemunt heeft.

Leerling: “Ik was al 13 jaar, omdat ik was blijven zitten. Dus je kan ook beetje voor jezelf nadenken, je eigen keuzes

maken. Maar de juffrouw zag mij als een crimineel. Wat heel raar is, want ik was nog zo jong. Dat kun je over zo'n jong kind toch niet zeggen, dat hij crimineel is. Daar moest ik elke dag mee dealen. Dat leidde bij mij tot een woede-uitbarsting, omdat ik mijn emoties niet kwijt kon. Ik werd door deze juf de klas uitgestuurd. Ben toen naar een ander lokaal gegaan, en heb daar de deur dicht geslagen. Ik heb met mijn vuisten tegen de muur aangeslagen."

"Twee jaar lang heb ik elke dag strafwerk gehad. Als kind ga je naar huis en wil je buiten spelen. Als ik thuiskom zegt mijn moeder: "Nee je mag niet buitenspelen, je moet strafwerk maken." Deze juf heeft mijn leven zuur gemaakt. Zij ging na school lekker naar huis. Lekker avondeten met haar man. Maar ik zat strafwerk te maken met tranen in mijn ogen. Die ervaringen hopen op. Dus ben ik tijdens die woedeaanval naar buiten gegaan. Het was een hele oude school. Ze hadden van die scherpe bakstenen. Dus ik sloeg tegen die muur aan. Ik heb er nog steeds een litteken van."

Interviewer: Ik zie het.

Leerling: "De juf riep me terug in het lokaal. Huilend liep ik naar binnen. Mijn hand was bebloed. Dat kan ik me nog goed herinneren. Dit was het hoogtepunt van de ellende. Zij zei: "Kijk naar je handen." Zij zei: "Dat is jouw fout." Dat is mijn fout? Ik ben 13."

"Ik heb toen de rest van het jaar elke dag 's ochtends ruzie gemaakt met mijn moeder. Vaak gehuild bij haar. "Meld me ziek, ik wil niet naar school, meld me ziek." Dit gevoel heb ik opgeslagen in mijn hersenen. Pas nu gaat het beter. Die knop is aangezet, en nooit meer uitgegaan. Ik heb geen zin in school. Ik heb een negatief beeld over school. Ik kon niet veel meer. Alleen maar omdat die ene juffrouw mij niet mocht. Vaak zeggen mensen tegen me: "Dat geldt toch niet voor alle juffrouwen en meesters." Dat zeg ik ook niet. In het verleden heb ik hele goede meesters en juffen gehad. Maar het lijkt wel alsof ze niet weten dat een leraar of lerares eigenlijk een moeder of vaderfiguur is van het kind."

Interviewer: Ik wil nog wat weten. Wat zei deze juffrouw tegen je als je strafwerk kreeg? Waarom kreeg je het?

Leerling: “Meisjes lachten de hele dag in de klas. Ik was de grappenmaker. Daar ben ik ook gewoon eerlijk in. Ik was geen engel. Ik werd er veel sneller uitgestuurd dan de andere leerlingen. Een meisje ging lachen, een paar rustige jongens gingen ook lachen. Toen lachte ik, maar omdat deze juffrouw mij een crimineel vond riep zij: “Ah niet weer, ga jij de klas maar uit.” Deze juf gebruikte echt heftige taal, vaak schreeuwde ze. Toen wist ik niet hoe een basisschool juffrouw zich moet gedragen jegens de kinderen in haar klas. Zij schreeuwde vaak, heftige woorden. Schold ook vaak: kut, what the fuck, enzovoort. Zij moest mij echt hebben. “

Interviewer: Met wie hebben jullie gepraat hierover op die basisschool?

Leerling: “Meerdere leerkrachten. Zelfs een keer met de directeur erbij. In die periode had de school om de 4-5 maanden telkens een nieuwe directeur. Dat was lastig. Maar zoals ik al eerder zei werd deze leerkracht de hand boven het hoofd gehouden. Daarom zei ik tegen mijn moeder: “Ik kan toch ook naar een andere basisschool?” Haar tegenargument: “Volhouden maar, nog 6 maanden en dan ben je klaar met je school. Dan kun je naar de middelbare school, dan ben je klaar. Dan hoef je haar nooit meer te zien.” Met dat geloof ging ik toch maar naar school en probeerde het vol te houden.”

Interviewer: Wat voor soort advies heb je gekregen voor je middelbare school?

Leerling: “In groep 7 hadden we 2 leerkrachten, één of twee dagen een hele aardige juffrouw. En drie dagen hadden we die onaardige juf. Ik had toen havo-advies gekregen en dat was alleen omdat die aardige juffrouw zei: “Ik wil je eigenlijk vwo geven, want dat je hebt goed gescoord op je Cito-toets.” Maar die juf die mij niet mocht, zei: “Ja, we zouden je eigenlijk vwo moeten geven, maar ik vind niet dat je dat aan kan. Ik zie dat je druk bent.” Dus ik had eigenlijk Vwo gekregen, maar ik ben gewoon tegengehouden, puur omdat zij mij niet mocht.”

Er zijn meerdere ouders en leerlingen die zeggen dat leerkrachten met name jongens met een migratieachtergrond collectief als een probleem zien. Als gevolg daarvan ontstaat er een oplopend conflict in de klas tussen docent en leerling. In het volgende citaat beschrijven een moeder van

Marokkaanse afkomst en haar dochter hoe zo een oplopend conflict ook weer kan worden opgelost.

Leerling: “Onze juf was een hele lieve oudere dame. Maar zij had moeite met orde handhaven bij jongens. We hadden jongens in de klas en die waren soms een beetje brutaal. Niet echt brutaal, zij waren niet op hun mondje gevallen. Zij kwamen voor zichzelf op. En zodra de jongens dat deden, zei deze juf: “Wat doe je toch vervelend. Doe niet zo brutaal. Ga nu maar de klas uit.” Terwijl deze jongens best redelijk waren. Daarom dacht ik, deze juf heeft niet echt een luisterend oor of was empathisch.”

Moeder: “Toen kwam er een stagiaire op school, een hele goeie, met een hoofddoek, een Marokkaanse dame. Zij was een begrip bij ons in de buurt.”

Leerling: “Ik denk dat deze Marokkaanse stagiaire een luisterend oor bood. En als iemand brutaal was, zei ze: “Kom eens bij me.” Zij viel niet direct aan. Zij zei niet: “Je bent brutaal. Hou je mond of je doet dit verkeerd en je doet dat verkeerd.” Ik denk dat zij meer luistert en de jongens probeert te begrijpen. Ik denk ook dat de jongens voelen dat zij meer begrip voor hen heeft. Zij voelen zich een beetje bij haar thuis en ik zie dat echt. Ze rennen ook gewoon naar haar toe, alsof zij hun vriendin is.”

Leerling: “Deze jongens komen van goede families. Ik ken ze allemaal. Wel zijn deze jongens ‘bijdehand’ en als een agent met zo’n jongen komt praten dan zegt zo’n jongen: “Dat kunt u allemaal wel zeggen, maar ik ken mijn rechten en plichten ook. Wat is uw probleem? Waarom moet ik mijn ID laten zien, hoezo? Op basis waarvan kijkt u naar mijn ID?” Zo ontstaan irritaties.”

Wat ons opvalt in de verhalen van kinderen van kleur is dat hun gedrag wat hoort bij opgroeiende kinderen, snel wordt uitgelegd als een gedragsprobleem. Een moeder van kleur uit Eritrea vertelt over de problemen van haar zoon op een basisschool in de Baarsjes in Amsterdam-West:

Moeder: “Zij vertellen dat hij incidenten veroorzaakt. En nou ja, daar weet ik niks van, mijn ex-partner weet daar ook niks van, niemand weet daar wat van. Door een ingeving ben ik in zijn leerlingvolgsysteem gaan kijken.

Daarin zie je dat vanaf een bepaalde datum plotseling allemaal incidenten genoteerd worden over mijn zoon. Nou, dat correspondeert met de verhalen van andere moeders, die ook kinderen van kleur hebben op deze school. Want kinderen van kleur zijn in principe, dat is wat ik heb begrepen, niet welkom op deze school. Ik schrok heel erg toen ik zag dat het dossier van mijn zoon vol met incidenten stond. Dat is gestart nadat een moeder aan alle ouders en drie juffen een brief heeft gestuurd dat mijn zoon onveilig gedrag vertoont. En vanaf dat moment zie je dus een verandering en een verdere escalatie. Daarvoor ging het heel goed met de juffen. Hun beeld over ons is na die brief veranderd. Die moeder die de brief heeft gestuurd, heeft vaak gezegd dat zij bang voor ons is. Maar toen wist ik nog niks van die brief. De school heeft die brief nooit met mij besproken. Waarom niet? Was de school bang voor mij? Wat ik raar vind is dat het incident waar de brief over gaat door ons al met die moeder was uitgesproken. Het gaat gewoon om twee kinderen die een spelletje met elkaar deden. Iets viel om, er werd niet geslagen en er is niks aangeraakt. Sterker zelfs, er was geen enkele reden tot angst. Ook niet dat haar kind zich minder goed zou moeten voelen.”

Het conflict escaleert echter verder. Van de ouders wordt geëist dat zij hun kind psychologisch laten onderzoeken en de leerplichtambtenaar wordt ingeschakeld.

Moeder: “In het leerlingvolgsysteem Parnassus stond dat de school had gebeld met de leerplicht en dat die hen had geadviseerd een dossier op te bouwen. Dat viel mij op, omdat dit niet tot de bevoegdheden van de leerplicht hoort. Want het heeft niks met verzuim te maken.”

Het conflict escaleert steeds verder en uiteindelijk ziet de moeder zich genoodzaakt om een nieuwe school voor haar zoon te zoeken.

Een andere witte Nederlandse moeder uit Amsterdam Noord met een man van Surinaamse afkomst kijkt naar achterstelling en discriminatie vanuit haar eigen professionele achtergrond:

- Moeder:** “Door mijn werk besef ik, meer vanuit een helicopterview, hoe er vanuit vooroordelen gehandeld wordt. Concreet, hoe mensen die anders zijn worden weggezet.”
- Interviewer:** Heb je daar een voorbeeld van?
- Moeder:** “Even nadenken. Het komt toch wel vaak voor op basisscholen. Daar worden kinderen met een temperament direct weggezet als een kind met gedragsproblemen. Dat hoor ik vaak in mijn werk over de Surinaamse of Marokkaanse cultuur. Dat die kinderen gedragsproblemen hebben, dat wordt erg benadrukt.”
- Interviewer:** Wat bedoel je precies?
- Moeder:** “Dat temperamentvol zijn normaal is in Suriname, maar niet in Nederland. Hier voel je de vooroordelen daarover.”

Samenvatting

De verhalen van de ouders en kinderen laten zien dat de school vaak niet of niet adequaat reageert op kinderen die op school gepest worden. Ouders willen dat de leerling die gepest wordt en de leerlingen die pesten samen met de ouders en leerkracht aan tafel gaan zitten. Dat willen deze ouders om over het gedrag van hun kinderen te praten en dat te corrigeren. De school onderneemt geen actie of legt het probleem bij de leerling die gepest wordt. Sommige ouders laten het hierbij niet zitten en komen zelf in actie. Ondanks dat scholen hier vaak niet positief op reageren, geven de acties van de ouders wel handvatten om het probleem van pesten bespreekbaar te maken en ook om de daders ter verantwoording te roepen.

Een vraag aan het burgerberaad is:

- 1** “Hoe kan het pest protocol van scholen verbeterd worden of beter worden nageleefd?”
-

Ook leerkrachten lijken “pest gedrag” te vertonen. Sommige leerkrachten lijken het speciaal gemunt te hebben op bepaalde leerlingen. Dat kan bijvoorbeeld zijn omdat ze druk zijn in de klas. Het kind krijgt een stempel opgeplakt van “lastige leerling” of “kind met gedragsproblemen”. Het gevolg is dat wanneer er iets gebeurt in de klas, deze kinderen al snel als schuldige worden aangewezen. Zo lijkt dat stempel ‘waarheid’ te worden.

Dat stempel komt ook terecht in de leerling-dossiers. Elke volgende leerkracht leest dat en heeft bij voorbaat een negatief beeld van de leerling. Uit de verhalen hebben we regelmatig gehoord dat ouders die voor hun kind opkomen en aan de leerkrachten om een eerlijke behandeling van hun kinderen vragen zelf ook een stempel opgeplakt krijgen, namelijk ‘probleem ouders’ of zelfs ‘terror ouders’. Het blijkt niet zelden een situatie te zijn die razendsnel snel kan escaleren en waarin ouders en leerlingen enerzijds en de school anderzijds steeds verder van elkaar af kunnen komen te staan.

Ouders en leerlingen voelen zich vaak machteloos tegenover leerkrachten die niet willen optreden tegen pestgedrag of die zelf “de pik” op een leerling hebben. Zowel bij het pesten door medeleerlingen als bij ongelijke behandeling en negatief gedrag van leraren ontbreekt het aan een onafhankelijke partij die zou kunnen bemiddelen en oplossingen aandragen. Een onafhankelijke partij zou het machts evenwicht tussen school en ouders en leerlingen kunnen herstellen en de spiraal van conflict en onbegrip kunnen doorbreken.

2

Welke mogelijke oplossingen ziet het burgerberaad voor de situatie waarin het contact tussen leerling en leerkracht verstoord is geraakt?

3

Wat voor suggesties heeft het burgerberaad voor een onafhankelijke partij die zou kunnen bemiddelen als er conflicten zijn tussen ouders en leerlingen aan de ene kant en de school aan de andere kant?

6

**Problemen tussen
opvoeders en
leerkrachten naar
aanleiding van
conflicten op school**

6. Problemen tussen opvoeders en leerkrachten naar aanleiding van conflicten op school

Introductie

In dit hoofdstuk geven we de verhalen weer die wij hebben opgehaald over problemen tussen opvoeders en leerkrachten. Kernthema is de communicatie over schooladviezen en over incidenten op school. Uit ons eigen onderzoek weten we dat in het verleden een veel gehoorde klacht van leerkrachten was dat ouders van migrantenkinderen niet aanwezig en betrokken zijn. Migrantenouders en ouders van kleur vertelden ons op hun beurt nu echter wat er gebeurt als zij het als betrokken ouders opnemen voor hun kind omdat zij vinden dat hun kind wordt benadeeld of ongelijk behandeld.

Zonder een goede communicatie tussen ouders en leerkrachten is er geen goed functionerend onderwijs. Onderstaande verhalen laten zien dat een verstoorde verhouding tussen de ouders en de school het gevoel van veiligheid en welzijn van de leerling aantasten.

Bij deze verhalen gaat het niet om gelijk hebben en krijgen. Deze verhalen gaan over wat de opstelling van de school voor gevolgen heeft voor ouders en kinderen. De voorbeelden laten zien dat als de school eenmaal een bepaald beeld heeft van een leerling, dit beeld vervolgens alle verdere oordelen en acties kleurt. Pogingen van ouders om dat negatieve beeld van hun kind bij te stellen mislukken. Of, en dit is nog tragischer, de docent zegt vervolgens dat de ouders ook een 'probleemgeval' zijn. Daardoor verscherpt het conflict tussen ouders en leerkracht.

Om het conflict op te lossen zoeken ouders hulp bij de schoolleiding of bij externen. Pas nadat ouders het conflict onder de aandacht brengen bij de schoolleider of rector, of wanneer zij professionele hulp inschakelen, stelt de school, onder druk, het oordeel over de leerling en ook de aanpak bij. Hulp inroepen van een derde partij, bij voorkeur een onafhankelijke partij, kan een oplossing zijn voor een, vaak hoogoplopende, conflict waar ouders en leerkrachten zelf niet uit lijken te kunnen komen.

Beeldvorming en verstoorde verhoudingen tussen ouders en school

Een moeder van Surinaamse afkomst vertelt het verhaal over haar zoon op de middelbare school in de derde klas van de havo. Zij vertelt hoe haar zoon na een incident het stempel opgeplakt kreeg van pester en vechtersbaas en wat voor invloed dit op hem heeft gehad.

- Moeder:** “Mijn zoon heeft na de basisschool op een middelbare school in Amsterdam-Oost gezeten. Dat was verschrikkelijk voor hem.”
- Interviewer:** Waarom?
- Moeder:** “Echt in één woord: verschrikkelijk. Er is een bepaalde beeldvorming ontstaan in het eerste jaar schooljaar van mijn zoon, en dat beeld is nooit meer weggegaan.”
- Interviewer:** En wat was die beeldvorming?
- Moeder:** “Beeldvorming van een pester, een kind dat onhandelbaar is, gewoon een vervelend kind. Een kind dat niet deugt.”
- Interviewer:** Hoe kwam dat?
- Moeder:** “Dat gebeurde aan het eind van het schooljaar. Toen kregen wij een mail met een uitroep teken: “Hoge prioriteit ouders”. De volgende dag moesten wij als ouders ons melden op school. We werden ontvangen door de veiligheidscoördinator, het hoofd van de eerste klas en de jaarcoördinator. Daar werd mijn kind toen aangesproken. Tegen hem werd gezegd: “Jij bent

een pester, je bent agressief en jij vertoont gedrag dat onacceptabel is op deze school. En mijn man en ik keken elkaar met grote ogen aan. Hoe kan het nu, dat het beeld dat wij van ons kind hebben zo ver afwijkt van het beeld dat de school van ons kind heeft? Het gesprek ging over een stroom aan incidenten. Het ging om één specifieke jongen. In de eerste klas hadden de jongens een hechte vriendengroep. Los daarvan was er één jongen die stelselmatig door de andere kinderen werd gepest. Ook door kinderen uit de vriendengroep van mijn zoon. Ook ik heb het vaker met mijn zoon over deze pesterijen gehad. Wij hebben namelijk een hele sterke band met elkaar. Hij praat ook heel openlijk over de meest gekke dingen. Vanaf het allereerste begin vertelt hij: “Ja, mama, die jongen, dat is een vervelende jongen en hij wordt gepest.” Toen was mijn zoon klein. Toen waren er in de klas twee kleinere jongens, mijn zoon en een vriendje van hem. De jongen die gepest werd, pakte altijd de kleintjes uit de klas en vocht met ze. Met mijn zoon heb ik hierover gesproken. Hij zei: “Mama, die jongen komt, die wurgt mij en begint met mij te vechten. Ik vecht terug.”

“Omdat die jongen gepest werd, werden er Snapchat filmpjes gemaakt. Mijn zoon was in dat filmpje de agressor en aan het vechten met die jongen. Mijn zoon werd daarom ‘een mishandelaar’ genoemd. Ik ben uit dat gesprek op school helemaal flabbergasted naar huis gegaan. Ik heb toen met mijn zoon gesproken en gezegd: “Ik wil gedetailleerd van jou horen wat er gebeurd is.” Hij heeft me dat toen verteld.” Mijn zoon zei: “Mama, je wil niet weten wat een pijn die jongen mij gedaan heeft. Ja, ik heb ook teruggevochten. De Snapchat beelden waren alleen van het moment dat ik tegen hem aan het vechten was.” Ik vroeg hem: “Wat is er nou aan de hand?” En toen vertelde hij wat er allemaal is gebeurd. En hij zei: “Maar de beelden die jij gezien hebt, dat is alleen een stukje van het gevecht, het stukje waar hij was begonnen en mij helemaal aan het vloeren was, dat heb jij niet gezien.” Hij zei: “Die beelden heb ik ook.”

“Toen heb ik de volgende dag een mail gestuurd naar de veiligheidscoördinator en naar het hoofd van de eerste klassen. In die mail heb ik gezegd: “Ik heb al een tijdje het idee dat er iets niet goed gaat op deze school en dat het verhaal over mijn zoon toch een beetje anders is. Ik wil graag dat jullie apart met hem

in gesprek gaan om erachter te komen wat er precies is gebeurd, want je moet hem ook horen.”

Ik heb geen reactie gehad, noch van de veiligheidscoördinator noch van de leidinggevende. Die hebben niet gereageerd op mijn mail. Ik heb het gelaten. Ik dacht: “Het is goed zo.” Toen een paar weken verder. Mijn zoon zat in zijn laatste toets week. Ik kreeg toen weer een belletje. “Uw zoon was in het park aanwezig, waar is gevochten. Om die reden wordt hij geschorst.” Mijn zoon zei daarover: “Mama, ik was daar met een vriendinnetje. Die jongens hebben mij van tevoren gevraagd: “Ga je met ons mee, want we gaan vechten.” En toen heeft mijn zoon gezegd: “Nee, ik ga niet mee. Mijn moeder komt me zo meteen ophalen, ik ga niet mee.” Maar zijn naam werd genoemd, dat hij aanwezig was bij dat gevecht en op basis daarvan werd hij intern geschorst. Dus heb ik natuurlijk weer contact gehad met de school. Ik zei hen: “Dit is buiten alle proporties, hoe jullie hiermee omgaan. Dit heeft alles te maken met het beeld dat jullie van mijn zoon hebben. Want hij is ‘de agressor’, hij is degene die pest. Hij is ‘de mishandelaar’, dus wellicht is hij ook verantwoordelijk voor dit gevecht in het park.” De school zei: “Ons besluit staat vast. Hij wordt intern geschorst.” Interne schorsing in de toetsweek, terwijl mijn zoon gewoon een toets had.

“Ik heb toen een afspraak gemaakt met de directeur van de school. Ik heb toen een gesprek gehad met de directeur en met het hoofd van de eerste klassen erbij, die de intern schorsing had uitgevaardigd. In dat gesprek heb ik uitgelegd dat de vechtpartijen anders verlopen zijn dan zij van mening zijn. Ook heb ik uitgelegd dat naar het beeld op school van mijn zoon geen onderzoek is gedaan. En ik heb alle beelden laten zien die ik heb. We hebben toen afgesproken dat we er een streep onder zouden zetten. We zouden dit vergeten en dit zou verder geen effect hebben op mijn zoon en hij zou gewoon overgaan naar het tweede jaar.”

“Toen begon het weer opnieuw. Ik kreeg weer een mail. “Uw kind moet zich morgen om half acht melden, want hij is betrokken geweest bij een vuurwerk incident.” Dus ik was wederom met stomheid geslagen. Weet je waarom? Want mijn zoon was die dag ziek thuis. Maar hij is blijkbaar de boef, Er was een groepje kinderen weer naar het parkje gegaan, en die hebben daar vuurwerk afgestoken. En daar werd zijn naam weer genoemd.”

Interviewer: Maar hij was thuis.

Moeder: “Thuis en ziek. Ik heb direct een mail teruggestuurd. Daarin heb ik gezegd: “Ik weet niet waar u het over heeft. Mijn kind is ziek, thuis.” “Oh,” reageerde de school, “dat moeten we dan maar even uitzoeken.” Als moeder word ik blijkbaar niet geloofd! Zo van, ja, die moeder denkt dat haar kind een lief kindje is, maar dat is helemaal niet waar. Want dat kind is een grote boef. De volgende dag is er onderzoek gedaan, met andere kinderen gesproken en inderdaad bleek dat mijn zoon er niet bij was. Ik heb een excuus mail gehad. Daarop heb ik gereageerd en gezegd: “Ik wil graag met jullie in gesprek.” Daar ben ik boos geworden. Ik heb gezegd: “We hadden toch afgesproken om een streep onder de incidenten te zetten. Wat doen jullie? Mijn kind wordt nog steeds gezien als de boef van de school. Hij wordt zelfs gelinkt aan een vuurwerk incident. Hem is niks gevraagd, ook is er geen onderzoek gedaan. In plaats van degelijk onderzoek te doen stuurt u direct een mail naar de ouders. Uw kind heeft dat en dat gedaan en uw kind moet zich morgen melden om half acht.” Ik zeg: “Ik weet niet hoe jullie werken. Ik zeg het omdat er zo niet gewerkt moet worden.”

Het volgende verhaal wordt verteld door een moeder van Nederlandse afkomst die een zoon heeft met een man van Surinaamse afkomst. Het verhaal gaat over een incident tussen twee jongens in de klas op een school in Amsterdam-Zuid. Haar zoon wordt door de school als schuldige aangewezen. De ouders accepteren het verhaal van de school niet en besluiten voor hun zoon op te komen. Dat zij dit doen wordt als een negatieve eigenschap gezien en er wordt gesuggereerd dat hun zoon “het niet van een vreemde heeft”.

Moeder: “Ik heb de juf van mijn zoon een mail gestuurd. Daarin stond: “Ik keur vechten niet goed, maar waar twee vechten hebben twee schuld.” Vervolgens werd ik plotseling gebeld door de afdelingsleider. Toen ik opnam, zei ze: “Ik weet niet of u heeft gehoord wat er is gebeurd?” “Ja, dat heb ik” zei ik. “Ik was net een mail aan het schrijven aan de lerares van mijn zoon, omdat haar verhaal niet klopt.” Die afdelingsleider zei toen: “Uw zoon heeft die andere jongen uit de klas ernstige gehoorschade toegebracht. Zijn trommelvlies is gescheurd. Ik zei: “Oh jee, dat is heel vervelend!”

Direct heb ik de mobiel op speaker gezet. Mijn zoon zei toen: "Zo hard heb ik hem niet geslagen." Vervolgens zegt de afdelingsleider: "Uw zoon pest hem ook." Daarop zegt mijn zoon: "Ik heb hem helemaal niet gepest." Tegen de afdelingsleider zei ik: "Ik vind dit allemaal zeer vreemd. Mijn zoon gaat op deze school zijn tweede jaar in. Ik heb van hem nog nooit iets over pesten gehoord. Mijn zoon is een sociale jongen die veel grapjes maakt." Vervolgens zegt de afdelingsleider: "De ouders van die jongen kunnen ook aangifte bij de politie gaan doen." Tegen haar zei ik: "Als ze dat willen doen, dan moeten ze dat vooral doen. Wat ik weet is dat hun zoon mijn zoon als eerste heeft aangevallen. Kortom, als zij aangifte willen doen, dan kunnen wij ons verhaal ook doen."

"Deze afdelingsleider probeerde me te intimideren. Dat is haar niet gelukt. In het telefoongesprek deed ze er nog een schepje bovenop door te zeggen: "De kinderen in zijn klas voelen zich ook niet veilig bij uw zoon." Ik zei: "Wat bedoelt u precies?" "Ja," zei zij: "Hij is best wel groot en dat kan intimiderend zijn voor de kinderen uit zijn klas." Mijn reactie op deze opmerking was: "Kunt u me vertellen wat mijn zoon precies doet?" Haar antwoord was: "Dat weet ik niet." Op dat antwoord ben ik doorgegaan. "U zegt toch dat de kinderen uit zijn klas zich niet veilig bij mijn zoon voelen. Daarbij doet u voorkomen alsof mijn zoon één of andere terrorist is. Toch wil ik graag weten wat deze kinderen precies bedoelen." Haar antwoord was wederom: "Dat weet ik niet zozeer."

"Ik vond dit een zeer vreemd gesprek. Ronduit onprettig was het. Nogmaals zei ik tegen haar: "Mevrouw, die jongen heeft mijn zoon als eerste aangevallen. U was daar niet bij. Ik weet dat zeker, omdat de kinderen die achter en naast die jongen zitten, hebben bevestigd dat die jongen als eerste startte." Haar antwoord was daarop: "ik wil dat u morgen met uw zoon naar school komt." Dat heb ik ook gedaan. Bij dat gesprek zat nog een andere afdelingsleider. Die zat zogenaamd op zijn computer, maar was gewoon aan het meeluisteren. Deze afdelingsleider zegt tegen mijn zoon en mij: "Ik wil uw zoon eerst horen en daarna mag u wat zeggen." Ik zei: "Prima." Zij vraagt mijn zoon te vertellen wat er gebeurd is. Ook vertelt hij over de tik. Daarover zegt mijn zoon: "Ik heb hem een tik gegeven." Ook zei mijn zoon: "Misschien had ik dat niet moeten doen, hem

niet moeten aanraken.” Ook zegt mijn zoon: “Ik weet niet waarom deze jongen ineens zo agressief tegen mij doet.” Verder zei hij dat één van die kinderen had gezegd dat deze jongen al veel eerder last had van zijn oren. Veel eerder had dat kind verteld dat zijn trommelvlies was gescheurd. Een leerling die naast hem zit, had ook verteld dat hij al eerder last had van z’n oor. Toen kreeg het gesprek een andere wending. De afdelingsleider zei: “Hoe voel jij je nu je weet dat je zijn trommelvlies hebt gescheurd?” Mijn zoon zegt daarop: “Dat vind ik heel vervelend, mevrouw.” Vervolgens zei deze afdelingsleider: “Heb je wel kunnen slapen?” Ik probeerde rustig te blijven, maar ik dacht: “Jij bent mijn kind gewoon aan het intimideren.” Daarna zei de afdelingsleider: “Slaan wordt hier op school niet geaccepteerd.” Mijn zoon zei toen: “Dat begrijp ik, mevrouw, maar hij heeft mij ook pijn gedaan.” En toen zei deze afdelingsleider: “Dat geloof ik niet. Kijk hoe groot jij bent en hij is zo klein en hij komt gewoon tot jouw middel, en hij is zo mager.” Waarop mijn zoon zei: “Mevrouw, ik heb wel pijn, en hij komt niet tot hier.” Vervolgens zei mijn zoon: “Waarom zegt u dat allemaal?” Ik zei: “U zegt eigenlijk dat hij liegt.”

Daarna draait de afdelingsleider dat wat eerder gezegd is, weer terug. Ze zegt: “Die jongen heeft niet gezegd ‘pesten’. Het was geen pesten. Maar hij vindt jouw grapjes niet leuk.” Waarop mijn zoon zegt: “Waarom lacht hij dan over mijn grapjes? Als hij met de anderen meelacht, dan kan ik toch niet weten dat hij dat niet leuk vindt.” Ook zei mijn zoon: “Als hij het gewoon tegen mij zou zeggen, dan weet ik het en hou ik ermee op.” Verder zegt mijn zoon: “Waarom valt hij mij aldoor zo agressief aan?” Daarop zei de afdelingsleider: “Hij komt van een school waar hij gepest werd. Begrijp je dat? Dus dat is voor hem heel moeilijk.” Dus daar ging het om.”

“Na dit verhoor van mijn zoon zegt de afdelingsleider tegen mij: “Wilt u ook nog wat zeggen?” “Ja,” zei ik, dat wil ik zeker.” Ik zei tegen haar: “Ik vind de toon waarop u dit gesprek voert, niet prettig. Toen u mij thuis belde ging u ook al tegen mijn zoon te keer.” Nogmaals zei de afdelingsleider: “Je weet dat de ouders van deze jongen aangifte kunnen doen?” Tegen haar zei ik toen: “Dit is de derde maal dat je dat zegt.” Ze zei: “Maar die ouders doen dat niet. Hoewel zij wel in hun recht staan omdat deze jongen ernstige gehoorschade heeft opgelopen en hij doof kan worden.” Ik zei wederom: “Een gescheurd

trommelvlies is heel erg, begrijp me niet verkeerd. U dramatiseert alles enorm met de politie. Waarom bedreigt u mijn zoon? Met de politie? Dit gesprek vind ik niet prettig.” “Maar mevrouw, begrijpt u er dan niks van? Het trommelvlies van dat kind is gescheurd!” “Maar u geeft niet aan wat mijn zoon is aangedaan. Die jongen is als eerste begonnen. Wordt die jongen daar eigenlijk op aangesproken?” “Nee, dat doe ik absoluut niet. Dat ga ik echt niet doen.” Ik zei: “Meent u wat u zegt?” Haar reactie was: “Mevrouw, als het uw kind was dat een gescheurd trommelvlies had, wat zou u doen?”

Mijn antwoord was: “Dat zou ik heel vervelend vinden en niet leuk. Tegen mijn kind zou ik zeggen: “Ook jij moet je handen thuishouden. Als je je handen thuis had gehouden, en in gesprek was gegaan dan was dit misschien niet gebeurd.” De reactie van de afdelingsleider was: “Maar toch is het echt zo gegaan.” Tegen mij zei zij toen: “Nu ik zo naar u luister, begrijp ik ook waarom uw zoon zo denkt.”

Tegen die afdelingsleider heb ik toen gezegd “Ik ga niet langer met u in discussie, ik ga juridisch advies inwinnen. U hoort nog van mij.” Toen ik eenmaal weer thuis was, heb ik het juridisch loket gebeld. Hen vertelt dat ik door de school wordt bedreigd met het doen van aangifte bij de politie. Zij hebben mij geadviseerd om contact op te nemen met de Amsterdamse Onderwijs Consumenten Organisatie [OCO]. Door te googelen kwam ik terecht bij de vertrouwensinspecteur van het ministerie van onderwijs. Vervolgens zei deze vertrouwensinspecteur: “Dit kan niet.” Ze zei: “Wat u het beste kunt doen, is een klacht met uw bezwaar indienen bij de rector. En daarna uw beklag bij de rector doen.”

“Mijn man heeft een mail gestuurd aan de afdelingsleider. Daarin stond: de manier waarop u dit behandelt dat klopt gewoon niet. U bent niet objectief. U bent alleen maar bezig met één kant van het verhaal en dat klopt niet. Wij willen dat dit in het leerlingen-dossier van mijn zoon wordt aangepast. Want mijn zoon had intussen een schorsingsbrief gekregen. Een schorsingsbrief waarin staat dat mijn zoon een medeleerling ernstig gehoorschade heeft toegebracht. Verder zei mijn man in de mail: “Wij willen ook graag horen wat de jongeman precies heeft, want wij hebben gehoord dat hij al eerder last van z’n oor had. Dus ik wil graag een rapportage van een objectief persoon.”

De afdelingsleider stuurt mijn man een mail terug waarin staat dat mijn man gefrustreerd en boos is. Zij wilden geen welles-nietes discussie met ons. En ja, we konden ook de aansprakelijkheidsverzekering van de ouders op ons dak krijgen. Ik dacht, dat is prima, want de aansprakelijkheidsverzekering wil ook dokterspapieren zien. Die gaan niet zomaar betalen. Nooit heb ik nog iets van die ouders gehoord, helemaal niets. Dus toen hebben we samen met Amsterdamse Onderwijs Consument Organisatie een brief geschreven.”

Ik zeg: “Je hebt mijn kind gewoon voor leugenaar uitgemaakt, waar ik bij zit. Vervolgens heeft u ook nog commentaar op mijn opvoed manier, omdat ik het allemaal niet eerlijk vond. U heeft gezegd “Ja, ik begrijp wel waar uw zoon dat vandaan heeft.” En toen zat ze daar, zei ze: “Ja, ik kan me dat niet herinneren.” Ik zei: “Dus u weet helemaal niets meer van het gesprek, van wat u heeft gezegd?” “Nee... Ja, ik kan me niet herinneren dat ik het zo heb gezegd.” En ja, ze vindt het erg dat mijn zoon zich zo voelt. En toen ging de rector van: “Ja, dat van de schorsing dat was mijn idee. En het is een lichte schorsing, want we hebben het niet doorgegeven aan de onderwijsinspectie.” Dus mijn man en ik zaten hem aan te kijken, en vroegen: “Wat is de straf voor de andere jongen?” “Ja, de andere jongen, zijn straf is dat z’n trommelvlies is gescheurd. Dat is zijn straf. Het is een lichte straf om uw zoon alleen te schorsen en het niet aan de onderwijsinspectie door te geven.”

“Maar hij was gewoon zo bezig, omdat hij wist dat ik contact had opgenomen met het ministerie van onderwijs en het OCO, omdat hij in z’n achterhoofd wist van, oh, dat is wel een probleem. Ja, dit gaat verder. Mijn man vroeg ook: “Waarom gaat u aan kinderen vragen of ze bang voor hem zijn en wat ze van hem vinden?” “Nee, dat is niet zo.” Ik zeg: “Alles wat wij zeggen, dat is niet zo, of u weet het niet meer.” En toen zei die rector: “Ja, u bent wel erg.” Ik zeg: “Meneer, weet u waarom ik boos ben? Ik heb een afdelingsleider die mijn zoon loopt te intimideren.” Ik zeg: “Weet u wat u zou sieren? Als u gewoon zou zeggen van, ik heb bepaalde dingen niet goed gedaan. Opeens weet u niks meer, u weet het niet meer, en dan is het niet waar.” Toen zei de afdelingsleider: “Ja, oké, misschien had ik dingen anders moeten formuleren. Misschien...”. Ja, ze voelde zich gewoon, we hadden haar heel erg in een hoek gedrukt, maar die rector die bleef het alsnog wel

voor haar opnemen. Maar ik weet zeker wel dat toen wij daar weggingen, dat hij haar wel heeft toegesproken.”

Onderzoekster Melissa Weiner (2016)¹¹ laat aan de hand van een multi-etnische Amsterdamse basisschool zien dat er mechanismen aan het werk zijn waardoor leerlingen van kleur onevenredig vaak worden gediscrimineerd, gedisciplineerd en tot zwijgen gebracht. Wij zien dit ook in de opgehaalde verhalen terug. Hieronder is een moeder van Surinaamse afkomst aan het woord over haar zoon in het basisonderwijs.

11.

[tandfonline.com/doi/full/10.1080/13613324.2016.1195352](https://doi.org/10.1080/13613324.2016.1195352)

Moeder: “Je moet er niet van schrikken, want ik heb heel akelige dingen met mijn zoon meegemaakt. Kom ik in de klas en dan zie ik dat hij niet meer in een groepje van 4 kinderen zit. Hij is in een hoek gezet, helemaal alleen. Dus vraag ik waarom en de juffrouw zegt: “Hij steekt zijn vinger te vaak op en we vinden dat storend. Hij moet gewoon met de groep samenwerken en hij wil altijd iets meer, dus straffen we hem.”

Interviewer: Omdat hij zijn vinger opsteekt, klopt dat echt?

Moeder: “Het is wel een paar keer gebeurd dat hij gestraft werd. Het is een kind, dus zei ik tegen de juf: “Ik vind dat vreemd, dit is niet goed voor hem”. “Ja,” zei zij: “maar wij bepalen wat goed voor hem is.” Nou, mogelijk kun jij je het voorstellen, ik was woest. Ik moet mijn Surinaamse boosheid even inhouden en ben rustig naar huis gegaan. Ik ben ook vrij gelovig. Ik heb mezelf toegesproken en gezegd, laat het los, want ik moet voor mijn kinderen zorgen.”

“Hun vader was net overleden, dus ze zagen me op school in mijn rouwkleding. Bij verlies dragen wij Surinamers andere kleding. Maar dat interesseerde hen niet. En ik had wel wat anders aan mijn hoofd, dus dacht ik, doe dat niet, wordt nu niet boos. Wel ben ik de volgende dag naar school gegaan. Daar heb ik een foto gemaakt van de situatie in de klas van mijn zoon. Die foto heb ik laten vergroten en naar de inspectie van het onderwijs gestuurd. Hierna belde de inspectie het hoofd van de school en die was woest, want ik had het hoofd van de school overgeslagen. Ik zei tegen het hoofd van de school: “Ik heb geen tijd voor die procedures van jullie. Ik zie elke dag het effect op mijn kind. Dat is veel belangrijker voor mij.” Ik zei: “Ik wil dat er direct iets

gebeurt.” Telkens keek ik of mijn zoon weer teruggezet was in zijn groep kinderen.”

Dezelfde moeder vertelt hoe de beschuldiging dat een ander kind van haar op de middelbare school in Amsterdam-Oost zou hebben gespiekt tijdens een toets escaleert tot een conflict waarin school en ouders recht tegenover elkaar zijn komen te staan.

Moeder:

“Mijn zoon maakt op de middelbare school een toets Spaans. Tijdens de toets trekt een juffrouw zijn blaadje weg. Ze zegt tegen hem: “Je spiekt.” Hij zegt: “Ik spiek helemaal niet. Hoezo spiek ik?” Hij mocht zijn toets niet afmaken. Dus ben ik in gesprek gegaan met zijn rector. De rector zei: “De docent zegt dat hij gespiekt heeft”, dus daar zat ik en de rector zei: “Ons gesprek is voorbij”. Toen zei ik: “Hoezo klaar met het gesprek?” De rector zei: “Ik heb u alleen maar geroepen opdat u even mijn verhaal hoort”. Ik zeg: “Oh, nee hoor, mevrouw, ik maak een verslag van dit gesprek. Ik ben hier niet gekomen om alleen maar naar u te luisteren. Ik ben alleen gekomen om u te vertellen dat mijn zoon niet spiekt. Hij gaat de toets opnieuw doen, want jullie hebben helemaal geen enkel bewijs.”

Ik zei haar: “Maakt u het verslag, of doe ik dat?” “Doet u het maar”, zei de rector, “want ik heb er geen zin in.” Vervolgens heb ik het verslag gemaakt en ik heb in het verslag vragen gesteld over het spieken, zoals “Wat hebt u precies gezien?”, “Wat heeft hij verkeerd gedaan?”, en “Hoe weet u dat dat mijn zoon gespiekt heeft?”

Ze konden dat niet onderbouwen en ik heb toen kopietjes van het verslag gestuurd naar het overkoepelend schoolbestuur. Een geluk bij een ongeluk was dat de directeur van een andere school van hetzelfde schoolbestuur is. Hij kende mijn zoon, zei dat deze school (directie) aan het liegen was. Hij zei tegen deze VO-school in Amsterdam-Oost dat mijn zoon nooit in zijn leven is betrapt op spieken. Het was volgens hem een manier om een zwart kind dat graag wil leren, de school uit te werken.”

“De vrouwelijke directeur heeft toen gezegd dat mijn zoon de toets over mocht doen. Hij heeft het overgedaan. Hij ging van een 1 naar een 3. Ik zei tegen mijn zoon: je gaat door tot je een 6 haalt. Nou, dat is

gelukt. Later kreeg ik te horen waarom hij een 3 kreeg. Dat was pas toen hij geslaagd was. De Spaanse juf heeft mij na zijn eindexamen omhelsd. Toen hij zijn diploma kreeg, zei deze Spaanse juf: “Mevrouw ik ben trots op U. U bent een dappere vrouw. Ik kon uw zoon niet redden. Tegen mij werd gezegd: “Durf hem niet meer dan een 3 te geven.” Die Spaanse juf werd bedreigd. Ze zou haar baan kwijtraken als ze mijn zoon meer dan een 3 gaf. Dat was niet normaal.”

Interviewer: Wat erg.

Moeder: “Dus, maar hij heeft het vwo gehaald. Hij is naar de Vrije Universiteit gegaan. Op de VU helpt hij studenten met wiskunde.”

Het volgende voorbeeld laat een ernstig verstoorde relatie zien tussen enerzijds een leerkracht en anderzijds een basisschoolleerling en zijn moeder, maar ook hoe een nieuwe leerkracht die luistert en voor de juiste begeleiding zorgt de relatie weer herstelt. Het is het verhaal van een alleengaande moeder van Surinaamse afkomst en haar 10-jarige zoon in Amsterdam-Noord. De zoon heeft ADHD.

Moeder: “Op die basisschool had mijn zoon al de eerste dag een nare ervaring met een mannelijke leerkracht. Terwijl mijn zoon een kind is dat graag naar school gaat. Liever dan dat hij thuis moet zitten. Tijdens dat jaar kwam hij thuis en zei: “Mama, ik wil niet meer naar school”. Ik had zoiets van wat nu, dit klopt niet. Ik vraag mijn zoon: “Waarom niet?”. Hij zegt: “Ja mama, we hebben een nieuwe leraar, deze man let de hele dag op mij en alles is mijn schuld”. Ik zei toen tegen hem: “Misschien moet je gewoon luisteren. Als hij zegt dat je stil moet zitten, doe dat dan. En als hij zegt: “Hou je mond.” doe je mond dan niet open. En als je dat allemaal gedaan hebt, kijk dan je nogmaals of hij op jou blijft letten.”

“Dit jaar was voor mij als moeder een hel. Want ik had een ongelukkig kind. Hij kwam bijna elke dag ongelukkig thuis. Hier in onze straat woont een buurjongen die op dezelfde school als mijn zoon zit. Deze jongen is op straat en op school een probleemkind. Hij en mijn zoon liggen elkaar niet. Telkens als er op school een conflict was tussen die twee, moest mijn zoon een strafbriefje schrijven en dat ondertekenen. Dat vind ik niet prettig om te bekennen. Als mijn zoon bijvoorbeeld zegt dat die

andere jongen hem uitdaagt en hij dat aan de meester zegt en de meester daar niks aan doet, dan handelt de meester als een kind. Want het irriteert hem. En kinderen met ADHD zijn daar gevoelig voor.”

“Als die twee jongens een conflict hebben, moet mijn zoon een brief schrijven waarin staat dat hij het conflict heeft opgezocht. Daaronder moet hij zijn handtekening zetten. Toen hij thuiskwam, vertelde hij mij over dit incident en dat hij een handtekening onder een brief heeft moeten zetten. Ik heb hem toen uitgelegd dat als je iets niet gedaan hebt, je onder een brief waarin staat dat je dat wel hebt gedaan, geen handtekening zet. “Vanaf vandaag,” heb ik tegen hem gezegd, “leer jij van mij, dat jij niet overal zomaar je handtekening onder zet. Want dat betekent dat je met de inhoud van de brief instemt en dus akkoord bent.”

“Tegen deze leerkracht heb ik gezegd: “Ik wil graag een gesprek met u. Dit is de eerste keer dat hij niet naar school wil. Op school is er iets aan de hand. Vandaar mijn verzoek om met u kennis te mogen maken. Samen kunnen we onderzoeken hoe mijn zoon kan worden geholpen.” En ik zat daar. Ik sprak met die leerkracht. Hij kwam heel ongeïnteresseerd over, heel koud, ongeïnteresseerd. Ik zat daar en had zoiets van, ik ben hier voor m’n kind en ik ga gewoon zeggen wat ik moet zeggen: “Hij heeft het gevoel dat er alleen maar op hem wordt gelet en dat hij overal de schuld van krijgt.” Ook zei ik: “Ik zeg niet dat mijn kind perfect is. Hij zal heus wel kattenkwaad uithalen. Ik ken mijn kind. Hij is nu bijna 11 jaar. Misschien pubert hij wel. Mogelijk wordt het tijd dat jij en mijn zoon gewoon een gesprek voeren. We moeten allemaal door een en dezelfde deur. Wat zullen we afspreken? Want als dit zo doorgaat denk ik ook dat ik de rest van het jaar een ongelukkig kind thuis heb. Ook heb ik geen zin om elke week naar school te komen om te moeten horen dat mijn zoon niet heeft geluisterd, of weer iets heeft gedaan. Hiervoor kwam ik nooit op school.”

“Hierna was er weer een incident. Mijn zoon heeft soms last van krampen in zijn borst waardoor hij geen lucht krijgt. Daarvoor is hij een paar keer naar de dokter en het ziekenhuis geweest. Wat de oorzaak was, werd niet ontdekt. Ook op school kreeg hij zo’n aanval. Hij zakte in elkaar en probeerde aan te geven dat hij geen lucht krijgt. “Ik heb pijn”, zei hij. Zijn leraar keek niet eens naar mijn zoon, en zei je moet stil gaan zitten.

Mijn zoon zakte toen in elkaar van de pijn en begon te huilen. En pas toen die leerkracht tranen zag, nam hij mijn zoon serieus. Ik werd gebeld door de conciërge. Zij is een vrouw, en is bezorgder dan de leraar zelf. Zij belde me op en zei: "Er is iets met jouw zoon aan de hand. Kun je nu naar school komen om hem naar de dokter te brengen." Zij had toevallig ook zo een incident meegemaakt met haar eigen kind. Ze zei: "Breng hem alsjeblieft naar de dokter en laat mij weten wat er aan de hand is." Die leraar is niet eens naar mij toegekomen. Hij heeft mij ook niet gebeld, niks. Ik heb mijn zoon naar de dokter gebracht waarna we richting huis zijn gegaan. Ik ben naar school gegaan en ben zijn klas ingegaan. Ik zei: "Gisteren is hier iets op school gebeurd." En hij – de leraar – zegt: "Ja dat klopt. Ja uw zoon zakte ineen." Tegen hem zei ik: "Ik ga u even onderbreken. Ik weet niet of u kinderen heeft. Maar u bent leerkracht. Dit is uw werk. Als u dit werk niet leuk vindt, moet u een andere baan zoeken. Maar ik heb vastgesteld dat u met mijn zoon niet overweg kunt. In uw leven komen er altijd mensen met wie u het niet goed kunt vinden. Binnen stappen in de klas, bij die klassendeur, houdt in dat u uw issues aan de kant moet zetten. Dat betekent dat u uw lerarenrol aanneemt en onderzoekt hoe u met mijn zoon om kunt gaan. Ik heb u eerder gezegd: ga met hem in gesprek. Sinds het begin van de school heeft mijn kind problemen met jou. En op het moment dat hij medisch hulp nodig heeft, negeer je hem. Hij wordt door jou niet serieus genomen. Ik hoef jouw excuses niet meer. Laat mij nogmaals zeer duidelijk zijn, mijn kind is niet perfect. Hij dealt met zijn ADHD. Maar dat alles mag niet de reden zijn dat hij constant jouw pispaaltje is."

"Die leerkracht zat daar en hij keek mij niet eens aan. Hij keek naar buiten. Daarom zei ik tegen hem: "Dat je hier zit en niet eens naar me kijkt zegt veel over jou. Je neemt me niet serieus." De klassenassistent schrok daarvan. Ze zegt, "Mevrouw, u heeft gelijk. Misschien moeten we ook met hem gaan zitten om hem beter te begrijpen." Eerder had mijn zoon mij verteld dat hij als hij onrustig was, rondjes moest rennen in de gymzaal. Aan de leerkracht en klassenassistent vroeg ik waarom zij dat deden. "Weten jullie dat mijn zoon adhd heeft?" "Nee", zei de klassenassistent, "dat wist ik niet." "Ja," zei deze klassenassistent, "u heeft gelijk, ik had me meer in uw zoon moeten verdiepen." En die leraar zat daar gewoon stil te zijn."

“Tegen de klassenassistent zei ik: “Dankjewel. Als moeder voel ik me gehoord door jouw reactie. Maar jij bent hier tijdelijk.” Tegen hem zei ik nogmaals: “Ik vind het raar dat u niet reageert. Dat u niet eens tegen me zegt, mevrouw, ik zal vandaag nog met hem zitten en met hem praten om te kijken hoe ik met uw zoon door 1 deur kan gaan. Dat hij toch nog een fijn schooljaar heeft. U kijkt me niet eens aan. Laat ik u een ding duidelijk maken. Als dit met mijn zoon verkeerd was afgelopen dan was de hel losgebarsten. Dan had u een hele andere moeder voor uw neus gehad. Verder heb ik niets toe te voegen aan dit gesprek. Ik laat het verder aan u over hoe u dit oplost.” Hierna ben ik opgestaan en ben ik weggegaan.”

“De directeur was over mijn zoon geïnformeerd. Maar hij stopte zijn hoofd in het zand. Toen mijn zoon de formele diagnose ADHD kreeg, heb ik de IB’er van de school gevraagd of zij een dyslexie test bij mijn zoon wilde afnemen. Mijn motief was dat mijn zoon moeite met begrijpend lezen had. Ik weet dat de vader van mijn zoon dyslexie heeft, en dat dyslexie erfelijk is.

Over die dyslexie test had zij mij gezegd: “Daar gaan we achteraan.” Dat vroeg ik in groep 5, 6, en 7. Maar dat is tot nu toe niet gedaan. In groep 5, 6 en 7 had mijn zoon moeite had met begrijpend lezen, en scoorde daarop laag. Nogmaals ben ik daarom wederom in groep 7 hierover in gesprek gegaan met die bewuste leerkracht. Maar er werd niks gedaan.”

“Einde schooljaar. Vlak voor het einde van het schooljaar komt mijn kind naar huis en zegt: “Mama, de leraar is weggelopen uit de klas. Ja mama, hij is gewoon weggelopen”. “Vreemd,” zei ik tegen hem. “Hebben jullie soms iets gedaan?” “Niks mama: hij is gewoon weggelopen en zei jullie bekijken het maar”. De school heeft hierover niks gezegd aan de ouders. Wij moesten het van onze kinderen horen. Deze leerkracht was ziek of hij zat niet lekker in zijn vel. Door hem zijn de cijfers van mijn zoon naar beneden gegaan. Dat was een heel verschil met de leraar van groep 6 die hem motiveerde en zijn cijfers omhoog wist te krijgen. Deze leraar heeft mijn zoon zijn leven een jaar lang zuur gemaakt. Met als gevolg dat zijn cijfers naar beneden gingen.”

In groep 8 kwam mijn zoon bij een nieuwe meester. Ja, gelukkig een nieuwe meester. Ik ben met hem in

gesprek gegaan om kennis te maken. Bij dat gesprek kwam ook een andere moeder. Zij was erg gesteld op mijn zoon. Zij vond het erg wat er met hem was gebeurd in groep 7. Tegen mij zei zij: "Graag bied ik aan om bij het kennismakingsgesprek met de leerkracht te zijn. Zodat we samen kunnen kijken of uw zoon in groep 8 goed kan worden begeleid." Zij was bij het gesprek. Nou we hebben daar gezeten, en aan deze nieuwe meester heb ik verteld wie mijn zoon is. De nieuwe meester had hem al een maandje meegemaakt. Hij herkende wat ik zei. Hij zei: "Wat grappig dat je dit zo vertelt, je kent je kind echt goed." Ik zei: "Natuurlijk. Hij is mijn kind." En de nieuwe meester zegt: "Weet u, ik vind het jammer dat het zo is gegaan. Ik ga m'n best doen om hem weer zo ver te krijgen dat zijn cijfers omhooggaan." We hebben samen gezeten, en bedacht hoe we dat aanpakken. Deze meester heeft dat ook echt gedaan. Binnen 3 maanden tijd gingen zijn cijfers omhoog. In groep 7 kreeg mijn zoon een vmbo-kader advies. Na drie maanden tijd heeft hij het opnieuw gedaan, en scoorde hij vmbo-T.

Interviewer: En hoe zat het met de dyslexie test?

Moeder: "De dyslexie test was nog steeds niet aangevraagd. Dus had zijn nieuwe leraar iemand ingeschakeld die hem daarin kon begeleiden. Zijn nieuwe meester had toevallig de cursus "Autistische kinderen" gedaan. Daarom herkende hij heel veel bij mijn zoon en wist hij ook hoe hij met hem moest omgaan. Dat zei hij ook tegen mij. Hij zei: "In principe moeten meerdere leraren deze cursus volgen, want het is schandalig dat deze jongen pas in groep 8 goede begeleiding krijgt, dit had veel eerder moeten gebeuren." Hij zei: "Sorry, de school heeft gefaald bij uw zoon. Ik ga echt mijn best doen." Gelukkig had ik van diezelfde moeder die bij het kennismakingsgesprek zat als advies gekregen dat ik het overdrachtdossier (leerlingen-dossier) van mijn zoon moest opvragen. Die moeder zei dat ik aan de middelbare school moest vragen om het overdrachtdossier van mijn zoon te lezen."

"Ik ben haar echt dankbaar dat ze me dat heeft geadviseerd. Mijn zoon moest natuurlijk naar een nieuwe school. Wat later kreeg ik een overdracht in mijn mail. Direct word ik gebeld door de IB'er. Zij zei: "Hi! Ik heb jou een mail gestuurd, zou je akkoord kunnen geven en het mij terugmailen? Ja, de overdracht van uw

zoon". Ik zeg: "Oh, kan ik die eerst even lezen voordat ik hem terugstuur?" Ze zegt: "Ja, natuurlijk." Maar door de manier waarop ze dat zei had ik het gevoel, iets klopt hier niet. Waarom wil je deze overdracht zo snel terug? Ik ben de overdracht gaan lezen.

Ik kreeg daar kippenvel van. In de eerste alinea zin wordt mijn kind beschreven als een kind met gedragsproblemen. In de tweede alinea word ik als een probleemmoeder beschreven. Alleen omdat ik voor mijn kind op kom. Met andere woorden: deze moeder is een probleem moeder die komt zeuren. Ik heb het gelezen. Ik heb deze overdracht toen naar mijn ex gestuurd. Hem heb ik gevraagd: "Lees dit even." Hem vroeg ik: "Ben ik nou gek, dat zij onze zoon en mij zo beschrijven." Mijn ex zei: "Dit gaan we niet doen, stuur als antwoord dat je niet akkoord gaat." Vervolgens belt de IB'er en vraagt, "Waarom stem je niet in met deze overdracht? Wat is er aan de hand?" Tegen haar zei ik: "Ik ben misschien een moeder die altijd op school komt met haar trainingspakje en haar hoofddoek. Misschien zie je me als een moeder die niet naar school is gegaan, maar ik heb gewoon een diploma, maatschappelijk zorg niveau 4. Je hebt niet met een domme moeder te maken, beledig mijn intelligentie niet! Want wat ik lees is dat jij mijn kind neerzet als een probleemkind en ik als moeder waar je moeilijk mee kunt omgaan." Ik zei tegen haar: "Zo gaan we dit niet doen. Want al in de eerste alinea heb je mijn kind een stempel gegeven waardoor ze het hele verhaal niet verder gaan lezen. Dus voor deze overdracht geef ik geen akkoord." Tegen haar heb ik gezegd: "Ik wil een gesprek met jou, de directeur, en de nieuwe leraar." Toen heb ik de nieuwe leraar een bericht gestuurd. Ik zei: "Meester, ik heb iets naar u toe gemaild, wilt u dat lezen?" Hij was in een shock. Hij zei: "Ik schaam me." Hij zei: "Ze maken fouten bij het begeleiden van uw zoon en nu dit er ook nog bij. Ik heb hier geen woorden voor. Ik schaam me gewoon." Hij zei ook: "Weet je dat ik haar geen toestemming heb gegeven om de overdracht te schrijven. Ik weet hier ook niks van". Hij zei tegen mij: "Ik schrijf de overdracht opnieuw, dan mag je hem lezen. En als je akkoord gaat, en als je samen met mij iets wil veranderen dan doen we dat." Hij heeft de overdracht opnieuw geschreven. Die overdracht heb ik samen met mijn ex doorgenomen. Hij zei: "Dit is beter."

Ik heb toen tegen de school gezegd: "Ik stap naar de schoolcommissie." Ze hebben toen gezegd: "Nee, komt u even op gesprek, we willen praten." Ik ben toen daar geweest, ik heb mijn ex meegenomen, want ik had zoiets van bij mij is die emmer al vol. Dus om rustig te kunnen blijven. Als ik uit mijn dak zou gaan, nam hij het gesprek over. Daar zaten we aan tafel met een directeur. Die kon niets zeggen want hij wist dat hij fouten had gemaakt. De IB'er ging praten: "Ja maar..." Enzovoort. Toen heb ik tegen haar gezegd: "Jullie hebben gefaald in de begeleiding van mijn zoon. Vanaf groep 7 hebben jullie gefaald". Hun antwoord was: "Ja, die man zat in een burn-out, al een tijd lang." Maar ze konden de ouders niks vertellen, want dan zouden er maar vragen komen. En ik was de enige ouder, tegen wie ze hebben gezegd wat er werkelijk aan de hand was. Toen heb ik tegen de directeur gezegd: "Jij wist dat die man in een burn-out zat, weken of maanden. Jij wist dat mijn kind zijn pispaal was. Toch stuurde jij mijn kind naar huis met brieven die hij en ik moesten ondertekenen. Ook jij hebt niet de tijd genomen om met mijn kind aan tafel te gaan zitten. Jij had me toen al moeten zeggen wat er aan de hand was met die man. Dat er iets niet klopte. Jullie hebben gefaald. Mijn kind geeft gewoon een k*t jaar gehad omdat hij de pispaal van die man was. Alleen omdat die man niet lekker in zijn vel zat. Ik had een ongelukkig kind thuis, van wie zijn cijfers naar beneden gingen. Terwijl hij begeleiding had moeten krijgen omdat hij moeite heeft met lezen. Wij worden niet op de hoogte gesteld. En al heel lang vraag ik om een dyslexie test." "Ja," zei de directeur, "die vraag zullen we doorsturen aan zijn nieuwe middelbare school, die dat dan verder moet oppakken." Mijn antwoord was: "Als je zo'n test aanvraagt op de middelbare school moet je ervoor betalen. En die test is duur. Wederom faal je door me een zinloze optie te geven. Je weet dat ik er zelf voor moet gaan betalen." En daarna heb ik de IB'er aangepakt. Tegen haar heb ik gezegd: "Waar haal je het lef vandaan om me die mail te sturen. Met daar achteraan een Judas telefoontje om mij de overdracht snel te laten ondertekenen. Dacht je echt dat je met een achterlijke moeder te maken had?" Toen zei de IB'er: "Sorry, dat was niet mijn intentie". Ik zeg: "Sorry? Die sorry mogen jullie in je achterste stoppen. Daar is het nu te laat voor. Want mijn kind verlaat deze school met een resultaat waar hij niet blij mee is. De laatste meester is de enige die voor mijn zoon opkwam en zijn best heeft gedaan. Hij is ook vanaf dag 1 eerlijk tegen me geweest.

Jullie moeten je schamen,” zei ik. “Dit mag nooit meer met een kind gebeuren.” Hun antwoord was: “U heeft helemaal gelijk”. Toen zei ik: “Ik ga hier wel een melding hiervan maken”, wat ik niet heb gedaan.”

Interviewer: Waarom niet?

Moeder: “Ik dacht: mijn kind gaat daar toch weg, laat dit een les voor hen zijn en hopelijk gebeurt dat niet meer. Wel bleef ik bluffen door opnieuw te zeggen: “Ik ga dit melden”. De reactie was: “Zo ver hoeft het toch niet te komen.” Verder had ik een cadeautje voor de nieuwe meester gekocht.”

De Organisatie OCO houdt zich bezig met klachten van ouders over school. Voor dit rapport hebben we ook de directeur van het OCO geïnterviewd over zijn ervaringen met klachtenafhandeling door de scholen. De directeur geeft kort weer wat er vanuit de ervaringen van het OCO nodig is om de machtsbalans tussen de ouders en school te herstellen.

Directeur: “Als het zo is dat de ouders alleen welkom zijn om de kerstversiering op te hangen, maar eigenlijk nooit een antwoord krijgen op hun vraag over hoe het met hun kinderen gaat, dan is de school een schijnvertoning en wordt er misbruik gemaakt van macht. Wat mij wel steeds duidelijker werd, is dat individuele ouders zo ontzettend gemangeld kunnen worden. En dan is het mooi dat ouders geholpen kunnen worden en dat als ze met de school en leerkrachten in gesprek gaan, ze goed geëquipeerd zijn en met een goed begrip van wat ze mogen verwachten. Dan is het mooi als dat gesprek op de gang komt. Ik zeg het nu heel netjes. Sommige gesprekken komen niet goed op gang. Als dat niet lukt, kun je ouders helpen in een klachten- of geschillenprocedure, zeker bij passend onderwijs (speciaal onderwijs). Gelukkig is er alweer een flink aantal jaren een geschillencommissie passend onderwijs, die vrij ingrijpende adviezen geeft, die niet volledig bindend zijn, maar in de meeste gevallen wel worden opgevolgd. Kortom, het unieke aan het OCO is dat ouders/opvoeders, in die hele kwetsbare positie waar ze in zitten, met de juiste informatie zelf kunnen opkomen voor hun kind en de hele moeilijke verhouding met school kunnen ombuigen in iets wat weer lijkt op een samenwerking.”

“Je kunt strijd kunt voeren, procederen en proberen een school aansprakelijk te stellen. Wat bijna nooit lukt, zo is gebleken uit de vele pogingen daartoe. Karina Schaapman¹² is één van de uitzonderingen. Meestal wint de school, als het echt op puur procederen aankomt, maar dan scheiden de wegen ook en dan moet het kind het elders op een andere school opnieuw proberen. Terwijl het zoveel mooier is als het je lukt om een slechte situatie om te buigen naar een goeie situatie. Zoeken naar een andere manier van samenwerking, omdat je nog een aantal jaar verder moet en ook omdat je kind zich op die school aan het hechten is. Als een kind daarentegen onveilig is, helemaal niet begrepen wordt of verkeerd behandeld wordt, dan is het misschien juist beter dat je daar weggaat. Dan kan het ook zinvol zijn om een klacht in te dienen of een procedure op te starten waar de school hopelijk van leert, opdat weer andere kinderen er niet de dupe van worden. Dat is vaak ook de motivatie van ouders die zeggen: “Ik wil niet dat de school dit ook andere kinderen aandoet.” Ze nemen dan ook de moeite om, terwijl ze zelf vertrekken, toch nog die hele procedure te doorlopen. Dat doen ze niet per se om zelf gelijk te krijgen, dat voelt ook heel fijn, maar vooral ook om andere kinderen te beschermen.”

12.

Karina Content, schrijversnaam Karina Schaapman, is een Nederlands politica en schrijfster. Ze publiceerde een boek over haar jeugd en een boek over een strijd die ze tegen de gemeente Amsterdam voerde over het onderwijsniveau van de school van haar kinderen. Namens de Partij van de Arbeid was ze van 2002 tot 2008 gemeenteraadslid in Amsterdam. Wikipedia

Interviewer: Jij spreekt vanuit een geïndividualiseerd perspectief met gebundelde dossierkennis en praktijkkennis over vragen en klachten van opvoeders en leerlingen. Maar de moeders van de leerlingen weten op het moment dat zij voor het eerst vragen hebben over de onderwijsontwikkeling van hun kind nog helemaal niks. Een deel van die moeders neemt contact met jullie op. Daarmee worden ze op gang geholpen. Maar gaat het er niet om een soort van een ‘erkende’ tegenkracht is organiseren? Net zoals bij een regering en een parlement?

Directeur: “Ik snap de vraagstelling heel goed. Je zou ook kunnen zeggen: georganiseerde of geïnstitutionaliseerd tegenkracht. Maar laten we niet vergeten dat er ook een formele tegenkracht is. Daar zou ik graag iets over willen zeggen. De belangrijkste interne tegenkracht is de medezeggenschapsraad waar de belangrijkste, laten we zeggen, identiteitsbepalende of onderscheidende zaken van de school worden besproken. Los daarvan is er ook een interne toezichthouder. Dus je kunt zeggen: het management of het bestuur van de school wordt

van bovenaf door een interne toezichthouder kritisch bevraagd. Dat heet de Raad van Toezicht, wat het nieuwe bestuursmodel is. En er is een permanente dialoog met de stakeholders. Dat zijn docenten, ouders en in VO-scholen ook leerlingen die in de medezeggenschapsraad vertegenwoordigd zijn. Dat is in ons bestel de georganiseerde tegenkracht. Meteen kan gezegd worden: dat is onvoldoende of werkt niet. Heel makkelijk kan er gezegd worden: “Dat werkt niet altijd.”

“Eén grootste gemene deler is dat als ik groepen ouders op de stoep krijg bij OCO, dus niet één ouder, maar een groepje ouders, ouders die zich hand-in-hand melden en zeggen: “Wij hebben een probleem. Wij willen samen optrekken, want er is op onze school een pestklimaat.” Of: “Er is op onze school een probleem wat maar niet onder ogen wordt gezien. En wat we ook doen, het wordt niet aangepakt en we zitten eigenlijk in een crisis op school.” Dan is het meestal zo dat die medezeggenschap en of die interne toezichthouder slapen, niet bezet zijn of niet-functioneren. Ik merk in de praktijk dat als de op de tekentafel bedachte tegenkracht niet op orde is, er een informele tegenkracht ontstaat. Dan zeggen groepen ouders, dit moeten wij maar eens aanklaarten. Acties zijn: een brief aan de wethouder, of een stuk in het Parool. Dan bellen ze ons. Wij hebben veel knoppen waar je op kunt drukken. En dan gaan we kijken hoe wij die ouders zo goed mogelijk een megafoon kunnen geven en hoe zij misschien ook die Medezeggenschap Raad wakker kunnen kussen. Dan blijkt vanzelf of die verdeeld is, niet voltallig is, of wat dan ook. Vaak zie ik dat: a) er een werkconflict is, en b) het verhaal misschien net een beetje anders is dan eerder verteld. Met andere woorden, als de tegenkracht waar het onderwijsbestel in voorziet niet op orde is, dan is informele tegenkracht nodig.”

“Een van de omstandigheden waar we mee te maken hebben is dat er een groep mensen is die ondervertegenwoordigd is in die interne stakeholders overleggen. Laatst nog heb ik daarover een groot Amsterdams schoolbestuur aangeschreven, dat over zichzelf beweert dat het één van de meest geëngageerde schoolbesturen heeft. Dit schoolbestuur zegt in haar missie: “Wij hebben scholen in wijken die ertoe doen, waar we bijdragen aan kansengelijkheid.” Wanneer er meerdere scholen onder één bevoegd gezag vallen, dan is er naast de MR op de scholen ook nog een

gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR) met een oudervertegenwoordiging. De GMR vertegenwoordigt dan meerdere scholen. Op bestuursniveau heb je dan een GMR om op bestuursniveau mee te praten over de koers. Maar er zijn geen zetels ingevuld, al een paar jaar niet!. Dan vraag ik me af, hoe kan dat? Dan neem je toch je eigen missie niet serieus, laat staan dat ze zich inspannen om juist de ouders die in de overlegorganen van de scholen ondervertegenwoordigd zijn [uit de populatie van immigranten en vluchtelingen] te gaan werven, te trainen, en hen te vragen: “Doen wij het goed voor jullie kinderen?”

“Dus kort samengevat: het onderwijsbestel voorziet in wel tegenspraak, maar het is geen prioriteit, of het wordt niet gezien als prioriteit. Of men vindt het wel makkelijk zo. Gek genoeg zijn de schoolbesturen zelf verantwoordelijk voor het in stand houden van de kracht van die tegenspraak. Het is veel te makkelijk om daar geen prioriteit aan te geven of om daar niet in te investeren. Niemand, ook de inspectie niet, ziet daar op toe, of sanctioneert als het helemaal de spuigaten uitloopt. Als de school ook op andere vlakken niet voldoet, dan willen ze wel eens in een rapport een opmerking maken dat er iets met die MR mis is. Maar ik moet de inspectie nog eens zien uitrukken met sirenes als ergens de medezeggenschap niet op orde is en de school verder op papier wel goed presteert.”

Samenvatting

De citaten van moeders, leerlingen en experts geven een kijkje in de keuken van het onderwijs op het moment dat het mis gaat. De voorbeelden van conflicten tussen school en ouders laten een oplopende spiraal zien waarbij het beeld dat de school over het kind heeft – en soms ook over de ouders – een negatief stempel oplevert. De gevolgen daarvan zijn enorm voor het kind. Daarnaast verstoort dat het vertrouwen van ouders in de school. Zij geloven niet meer dat hun kind op school nog een rechtvaardige behandeling krijgt. Veel conflicten beginnen klein, en escaleren steeds verder. Ouders voelen zich vaak machteloos omdat de school het laatste woord heeft over het welzijn en de toekomst van hun kind. Eenzijdig heeft de school die macht in handen. Het enige wat ouders kunnen doen is hun kind van school halen. Voor het kind is dat ernstig. Het kind is namelijk ook gewend aan school en heeft een eigen vriendengroep. Toch is er nog een uitweg: Als de ouders een derde partij inschakelen wordt de machtsbalans enigszins hersteld. Dan is de school enigszins bereidheid om naar het verhaal van de ouders te luisteren en naar oplossingen te zoeken om samen verder te kunnen. De voorbeelden die we hebben gepresenteerd van het inschakelen van een derde partij zijn hoopgevend. Voor beide partijen (de school en de ouders) is het belangrijk dat een derde partij naar het conflict kijkt en daarmee de machtsbalans herstelt. Het is vanzelfsprekend ook zeer in het belang van de school dat zulke conflicten worden gede-escaliseerd. Uit het interview met de directeur van het OCO komt naar voren dat er weliswaar een bestuurlijke structuur aanwezig is op de scholen om de ouders te ondersteunen, maar dat deze in de praktijk, met name voor migranten ouders, niet voldoende werkt.

Een vraag aan het burgerberaad is:

- 1** Hoe kan worden voorkomen dat kleine conflicten tussen ouders en leerlingen en de school grote en ernstige conflicten worden?

- 2** Een tweede vraag is: Hoe kan de verstoorde machtsbalans tussen ouders en leerlingen en de school gerepareerd worden?

- 3** De derde vraag is: Als we denken aan het betrekken van een derde partij bij conflicten, wie of wat zou de derde partij kunnen zijn? Wat zou die derde partij kunnen doen om tot oplossingen te komen?

7

**Problematische
thuishituaties
en psychische
problematiek**

7. Problematische thuissituaties en psychische problematiek

Introductie

In dit hoofdstuk komen een aantal jongeren aan het woord die een (zeer) problematische schoolloopbaan hebben gehad. Hun problematische schoolloopbaan hangt vaak samen met de thuissituatie. De moeilijke thuissituatie en de problemen op school verergeren de psychische problematiek. Bij een aantal jongeren gaat deze psychische problematiek samen met geweld. De scholen zijn vaak niet opgewassen tegen de problemen die de jongeren voor zichzelf of voor medeleerlingen veroorzaken. Veel van deze jongeren worden uiteindelijk van school gestuurd. Een deel van hen wordt dakloos. De laatste redding voor deze jongeren zijn een aantal zelforganisaties die actief in Amsterdam zijn. Deze zelforganisaties helpen deze jongeren en nemen hen op in hun voorzieningen. Zij bieden de jongeren een mogelijkheid om hun leven weer op de rails te zetten. De werkwijze van deze organisaties biedt een aantal belangrijke aan-knopingspunten voor het onderwijsveld om deze jongeren en hun ouders beter te kunnen begeleiden.

Problematische thuissituaties

Een jonge vrouw van 17 vertelt openhartig over haar thuissituatie. Nu zit zij op De Verrijking¹³, een school die samenwerkt met ROC Top en ROC Op Maat om kinderen op te vangen die uit het onderwijs zijn gevallen zijn. Haar situatie is helaas niet uniek. Veel kinderen in Amsterdam hebben te maken met een zeer moeilijke thuissituatie, waardoor leren en studeren op een tweede plan komt. Zij zijn eigenlijk vooral aan het overleven.

13.
<https://www.rodinl/amsterdam-nieuw-west/nieuws/387219/zesde-lichting-jongeren-pakt-kansen-bij-de-verrijking>

Student: “Mijn vader mishandelde ons mentaal en fysiek. Toen ik tien jaar was, is mijn moeder bij hem weggegaan. Vanuit Amsterdam Zuid zijn we drie jaar dakloos geweest. Daarna woonden we in een Parentshouse¹⁴. ”

“Hij trok ons aan onze haren. Hij gooide spullen naar ons. Hij sloeg ons niet, maar hij kleinerde ons, en gooide borden op de grond. Door die borden ben ik geraakt. Ik heb daar een litteken aan over gehouden. Wat hij deed is ons kleineren, zeggen dat je dom bent, niks waard bent, lelijk bent, slecht bent. Terwijl je zeven jaar bent. Mijn broer was al achttien toen de jeugdzorg kwam. Daar heeft hij niet veel meer van meegemaakt. Hij ging gewoon naar vrienden. Maar ik was nog te jong, dus ik mocht niet alleen naar buiten.”

“In het begin was het op de basisschool in Amsterdam-Noord echt wel leuk. Ik had daar veel vriendinnen. Nadelig is dat ik toen in een buurt woonde waar iedereen elkaar kent en iedereen alles van elkaar weet. Dus ook dat de politie bij ons thuis kwam omdat mijn vader heel hard schreeuwde of sloeg.”

14.
Parentshouse biedt tijdelijke woonruimte aan ouders die (overwogen te) gaan scheiden. De woning is in de buurt van het ouderlijk huis van de kinderen. Zo kunnen beide ouders hun zorgtaken blijven vervullen en het contact met hun kinderen behouden. Bovendien krijgen ze gedurende maximaal een jaar de rust en ruimte om zaken te regelen, zoals het vinden van permanente woonruimte.

Interviewer: Dus iedereen wist dat.

Student: “Ja, de burens belden dan de politie. Iedereen ziet dan dat de politie bijna elke dag bij ons in de straat is, voor onze deur staat en naar binnen gaat. Daarom gingen mijn vriendinnen steeds minder met me om. Ik wist niet waarom dat was. Toen vertelde ze dat het niet mocht van hun ouders, omdat hun ouders dachten dat ik net zo was als mijn vader. Mijn ma had het al aardig door dat het voor mij niet leuk was op het schoolplein. Vaak kwam ik huilend naar haar toe als ze me kwam ophalen. Ik was toen 6 tot 10 jaar. Voor mij was die periode heel eenzaam. Ook ben ik wel depressief geworden, en ben ik er lang uit geweest. Dat was een moeilijke periode.”

Vervolgens vertelt zij verder over middelbare school:

“Nou ja, het ging eerst goed in de klas. Ik had vrienden. Het was leuk in de pauzes. Ik sprak met hen af na school. Dat was wel leuk. Thuis was het nog steeds niet leuk. Maar op school ging het goed, ik haalde de eerste klas met gemak, en toen naar de tweede. In die periode moest ik van jeugdzorg weer bij m’n vader en moeder wonen, om en om. Dat was voor mij heel zwaar. Dat schooljaar haalde ik toen niet. En in de derde klas was mijn depressie terug. Ik was moe en zat niet lekker in mijn vel. M’n cijfers waren goed, maar ik had 480 uur afwezigheid. Daarom mocht ik niet over. Ik moest elke week naar de school therapeut. Ik ging naar de directrice. Ik ging naar de zorgcoördinator toe. Aan iedereen vroeg ik: “Kun je er rekening mee houden, dat ik er gewoon vaak niet ben.” Een toets kon ik prima doen. Thuis zat ik in mijn boeken. Maar mijn klas was heel druk, dus dat was gewoon niet goed voor me. Ik kreeg zelf ook therapie, maar dat hielp niet. Daarom heb ik klas 3 niet gehaald.”

Sommige leerlingen verkeren thuis in permanente angst en onzekerheid. De kloof met de wereld van school wordt daardoor steeds groter, waardoor veel van deze jongeren uiteindelijk niet meer op school komen. Omdat de situatie thuis onveilig is komen een aantal van hen op straat terecht. Een jonge vrouw van Marokkaanse afkomst van 21 jaar oud uit Amsterdam-Noord vertelt hoe haar problematische gezinssituatie van invloed is geweest op haar schoolloopbaan en zij uiteindelijk uitvalt.

Student: “Thuis werd ik verbaal en fysiek mishandeld. Zo kwam ik terecht bij de jeugdbescherming en de Verrijking.”

Interviewer: Door wie werd je mishandeld?

Student: “Door de vriend van mijn moeder. Mijn moeder deed niks, ondernam geen actie. Dat vond ik erger dan het mishandelen zelf. Ik heb daardoor nooit meer een normale relatie met mijn moeder gehad. Zij is gewoon een vreemde sinds zij die keuze heeft gemaakt. Mijn moeder was heel erg getraumatiseerd door mijn stiefvader. Dat projecteerde zij op mij.”

Interviewer: Wat bedoel je?

Student: “Mijn stiefvader is echt gestoord. Laat ik een voorbeeld geven. Hier staat een grijze beker. Hij zegt tegen jou dat daar geen beker staat. Verder zegt hij dat jij gek bent. Hij heeft dat zo vaak gedaan, dat mijn moeder daardoor in de war raakte. Zij wist niet meer wat wel of niet waar was. Dat heeft hij ook bij mij gedaan, waardoor ik echt psychische klachten kreeg. Maar mijn moeder is door het lint gegaan omdat hij haar gek maakte. Mijn moeder reageerde dat op mij af. Ze kon sowieso niet normaal communiceren en opvoeden. Daardoor heeft zij mij emotioneel en fysiek verwaarloosd. Nu ik ouder ben, ken ik de redenen, ik praat het niet goed, maar dat is de reden waarom het niet goed ging op school. Door al die chaos thuis en op school werd ik ook niet meer gemotiveerd door de lesstof. Zo tikte de tijd weg. Ik had slaapproblemen. Laat ik een voorbeeld geven. Op het schoolbord staat: “Leg uit waarom je een mening mag hebben.” Ik stond toen op, ben gewoon weggegaan en dacht: “Sorry, hier ga ik mijn tijd niet aan verspillen. Wat doe ik hier?” Thuis ging het niet goed en op school ook niet. Toen ben ik naar buiten gegaan. Zo is het begonnen, samen met een vriendin van mij. Die had toen ook thuisproblemen, heel cliché. Zo kom je op straat terecht. Daar ben ik jointjes gaan roken.”

We spraken ook met een andere 17-jarige jongen van Marokkaanse afkomst die in diepe armoede opgroeit nadat zijn vader het gezin heeft verlaten. Er zijn veel problemen in het gezin. Het gaat lang niet goed met hem, maar door de Verrijking krijgt hij zijn leven langzaam weer een beetje op de rails.

Student: “Ik was nog op de kinderschool in groep 2 toen mijn moeder en vader uit elkaar gingen. Door vele problemen moest ik vanaf groep drie twee jaar lang bij mijn tante wonen.”

Interviewer: Woonde je tante toen ook in Amsterdam-West?

Leerling: “Ja, ook in Amsterdam-West. Ik ging naar een basisschool in Amsterdam-West, in de wijk Slotermeer. De eerste twee jaar waren heel moeilijk voor mij. Want ik was een kleine jongen, en had best veel trauma's opgelopen. Op de basisschool ging het met mij heel slecht. Pas vanaf groep 5 begon ik eindelijk mijn draai te vinden. In groep 5 had ik ook een hele aardige meester. Toen kon ik niet lezen, niet schrijven, ik kon niks.

En in dat ene jaartje heeft die meester me dus heel veel geleerd. Dat zal ik me altijd blijven herinneren.”

“Daarna ging het een hele tijd goed. In groep 7 had ik ook een aardige juf. In groep 8 ging het een beetje fout. Daar had ik een oude Hollandse vrouw en ook al zei ze van niet, ze mocht mij niet. Voor welke reden weet ik niet, maar ze mocht mij niet. Ik kwam elke dag thuis met een stapel strafwerk. En mijn thuissituatie was niet heel erg goed. Ik woonde weer bij mijn moeder. Dat ging niet heel goed. Dus dat was heel zwaar voor mij. Dus mijn cijfers gingen omlaag, mijn niveau ging omlaag. De citotoets ging slecht, ik sliep niet. Het beeld van basisschool is puur door die juffrouw verpest. Tot dan aan toe vond ik school wel leuk. Alleen die juffrouw mocht mij niet. Ik was goed met heel die school. Ik heb daar een leuke tijd gehad bij de andere juffrouwen en meesters.”

Interviewer: Heb jij toen bij een van je oude meesters of juffen gevraagd van: help mij nou, want ze mag mij niet. Heb je dat geprobeerd?

Student: “Ja, we hebben veel gesprekken gehad. Ik zelf, mijn moeder, die juf en een andere juf. Ik geef ze daar niet de schuld voor. In het onderwijs zie je vaak dat leerkrachten de kant van hun collega kiezen.”

Interviewer: Kun je iets over je thuissituatie vertellen?

Student: “Ik had een slechte relatie met mijn broers. Mijn twee broers. En mijn vader sprak ik niet. Mijn vader was er niet in principe. Hij was er gewoon niet. Mijn vader was in die tijd meer in Marokko. Verder weet ik echt niet waar die man is. Ook had ik een hele slechte relatie met mijn broer. Want mijn broers hebben net als ik geen vader figuur gehad. Zij wisten niet hoe je met respect moet praten. En ik was een beetje het slachtoffer van die slechte relatie met mijn broers. Vroeger was ik een stuk dikker dan nu. Echt een flink stuk. Mijn broers hebben mij daar altijd mee gepest: “hé dikzak”. Nu boeit me het niet echt meer, maar als kind hoor je dat niet te horen als je thuis komt. Vooral als school ook al slecht is, dan hoort thuis een veilige plek te zijn. Dat was het dus ook niet voor mij.

Thuis ging het echt heel slecht, we hadden weinig geld. Mijn moeder had problemen, ik had problemen. Ik had geen kleren. Ik kwam niet verzorgd naar school. Als ik

naar de kapper wilde, kon dat elke 3-4 maanden. Als ik nieuwe schoenen wilde, hadden we als regel: “Elk schooljaar mocht je één paar schoenen. Die schoenen kosten ongeveer €60 en waren van hele slechte kwaliteit. Die schoenen gingen niet een heel jaar mee. Dat kon niet, vooral niet als kind. Als ik viel en mijn broek was kapot, was het antwoord: “Ga maar met een kapotte broek naar school, jongen. We kunnen niks anders kopen.”

Interviewer: Er was bij jullie thuis veel armoede?

Student: “Zeker, zeker, het was gewoon slecht. En dit is dan nog een beetje het topje van de ijsberg, omdat ik niet alles kan zeggen. Sommige dingen zijn gewoon privé. Maar het ging echt heel slecht thuis. Mijn moeder had ook meerdere problemen [wijst naar zijn hoofd].”

Interviewer: Mentaal?

Student: “Ja. We hadden vaak ruzie over domme dingen. Of onnodig grote ruzies om kleine dingen. Maar als er iets was, kon ik toch wel naar mijn moeder voor een knuffel. Ik wil haar niet in een slecht daglicht plaatsen. Ze heeft mij altijd gewoon een knuffel gegeven en gezegd dat ze van me hield. Maar ja, dat kan ze natuurlijk niet altijd doen. Wat toch wel iets achterlaat bij een kind.”

Interviewer: Had je wel plek waar je naartoe kon? Bij vrienden of andere familie. Waar het veilig is.

Student: “Ik liet toen elke dag een hond uit. Dat was bij een hele aardige man. Hij werkte bij vroeger bij de Telegraaf. Ik liet zijn hond uit. Hij bestelde altijd eten. Hij had een longziekte en kon dus niet lopen. Daarom hielp ik hem in huis. Hij was een hele goeie vriend van mij. Hij is helaas vorig jaar november overleden. Als hij er niet was geweest, zou ik niet weten waar ik nu zou zijn. Hij heeft me de meeste principes geleerd die je eigenlijk van een vader figuur zou moeten meekrijgen. Daar ben ik hem eeuwig dankbaar voor dat hij me door die tijd heen heeft geholpen.”

Interviewer: Wat leerde hij jou zoal, geef eens een voorbeeld?

Student: “Ik zat in een hokje. Ik had ideeën en principes die niet correct waren.”

Interviewer: Zoals?

Student: “Bijvoorbeeld, hoe je je moet gedragen. Hoe je met respect tegen mensen praat. Dat als iemand een kamer binnenkomt je op staat en een hand geeft. Hij heeft me ook zelfverzekerder gemaakt. Want ik was in die tijd heel verlegen. Ik wilde niet met mensen praten. Ik wilde gewoon lekker mijn eigen ding doen. Verder hield ik van zijn hond. Daar ging ik elke dag mee spelen. En dat was wel de verbinding met een heel aardige man. Ik ben nu zelfstandiger geworden. Ik verdien mijn eigen geld. Ik heb werk.”

Interviewer: Wat doe je nu voor werk?

Student: “Ik bezorg nu, omdat als een 16, 17-jarige niet heel veel kan verdienen. Maar met bezorgen verdien ik redelijk wat. Later wil ik de beveiliging in en mijn eigen bedrijf starten.”

Interviewer: En hoe is het hier op de Verrijking?

Student: “Ik ben hier waarvoor de meesten hier ook zijn. Ik heb veel hulp gekregen over hoe ik mijn bedrijf kan opstarten en hoe ik een CV kan opbouwen. Ik krijg hier veel kansen. Ik ben hier nog niet zo lang.”

Interviewer: En hoe gaat het nu op school? Want eerst ging het een tijdje slecht.

Student: “Het gaat goed. Ik wil niet opscheppen. Maar het niveau hier is eenvoudig. Ik heb mijn nulmetingen gemaakt, allemaal heel hoog. Hierover zei mijn docent tegen mij: “We gaan jou je examens in januari laten doen, dan kan je gelijk door naar niveau 2.” Terwijl je eigenlijk een heel stappenplan moet uitvoeren voor je überhaupt examens mag doen. Beveiliging is niveau 2. Na beveiliging wil ik nog iets anders doen, maar daar heb ik natuurlijk nog 1,5 jaar de tijd voor om over na te denken. Ik heb het leuk, ik heb veel liever dit dan school. Omdat ik hier mag werken aan mijn toekomst, aan bepaalde projecten of bedrijven die ik wil starten. En op een school open je je boek en ga je werken. Ik ben daar klaar mee. Ik heb het 17 jaar van mijn leven gedaan. Nou ja, natuurlijk niet in mijn kinderjaren. Maar ik ben er klaar mee.”

Een andere student, ook een jongen van Marokkaanse afkomst die wij spraken op de Verrijking, is al wat ouder dan de voorgaande jongeren. Toen hij door zijn familie op 15-jarige leeftijd vanwege zijn homoseksualiteit het huis uit werd gezet en op straat kwam te staan, moest hij voor zichzelf zien te zorgen. Hij is meermaals van een school verwijderd nadat hij gewelddadig gedrag vertoonde ten opzichte van medeleerlingen. Op een gegeven moment was hij nergens meer welkom. De problemen stapelden zich op zonder uitweg.

Interviewer: Op hoeveel basisscholen heb je gezeten?

Student: “Op 10 verschillende basis- en middelbare scholen, ja, zoiets. Ik kan al die scholen niet meer onthouden, dat wil ik ook niet meer doen.”

Interviewer: Hoe komt dat dan?

Student: “Ik heb daarvoor in Amsterdam-Zuidoost gezeten. En daar ging het fout.”

Interviewer: Wat ging er fout?

Student: “Ik heb daar drie jongens mishandeld met een kettingslot.”

Interviewer: Was er een bepaalde reden dat je hen mishandelde?

Student: “Ja, heel veel. Ze probeerden wat te jatten. En als je van mij wat jat ben je aan het verkeerde adres. Ik stomp je gelijk neer. Je blijft met je poten van andermans spullen af waar hij keihard voor gewerkt heeft.”

Interviewer: Naar welke school ging je hierna?

Student: “Dat was een school in Amsterdam-West.”

Interviewer: Wisselde je aldoor van basisschool omdat zij vonden dat je een gedragsprobleem hebt?

Student: “Ja, dat klopt.”

Interviewer: Klopt het dat je meestal in problemen komt omdat iemand iets tegen jouw zin in doet. En dan mep je erop los?

Student: “Ja dat klopt. Want ik praat niet veel.”

Interviewer: Ben je zo sterk?

Student: “Ik heb 4 jaar Thaiboksen gedaan. Ik heb heel veel wedstrijden gespeeld. Nou, sterk, dat zeg ik niet. Maar ik kan iemand makkelijk neerslaan, maar ik houd me in. Maar als ik het wil, kan het doen.”

Interviewer: Hoe kijk je daar nu op terug, op die tijd?

Student: “Ik heb er ook geen spijt van. Nee, waarom zou ik. Als er van mij wordt gejat ben je bij mij aan het verkeerde adres. Of je krijgt klappen of de politie wordt gebeld. Ik sla je gewoon neer. Ik praat niet met je, want dat heeft geen zin.”

Interviewer: Waarom heeft praten geen zin?

Student: “Volgende keer doen ze het weer. Ze blijven het proberen.”

Interviewer: Heb je ooit een incident met de juf besproken

Student: “Zeker, dat heb ik ook gedaan, maar het werkte niet. Nee, ik waarschuw iedereen altijd. Als dat niet helpt, sla ik je gewoon neer.”

Interviewer: Hoe ben je op de Verrijking terecht gekomen?

Student: “Ik ben hier terecht gekomen omdat ik een tijdje met school was gestopt. Ik had even een break nodig.”

Interviewer: Waarom had je een break nodig?

Student: “Omdat het een tijdje niet goed met mij ging.”

Interviewer: Wat bedoel je met niet goed?

Student: “Problemen met familieleden en privé dingen.”

Interviewer: Zoals?

Student: “Heel veel problemen. Laat me het daarbij houden. Nee, ik kan er niet over praten.”

Interviewer: Zo erg?

Student: “Ja.”

Interviewer: In welke hoek moet ik het zoeken?

Student: “Jeugdzorg.”

Interviewer: Jeugdzorg. Dus misdaad en dat soort dingen?

Student: “Ja.”

Als 15-jarige wordt deze jongen uit huis gezet en komt op straat terecht. Hij gaat niet meer naar school en moet zien te overleven.

Student: “Op straat was het alleen maar werken, werken, en werken.”

Interviewer: Wat voor werk deed je?

Student: “Ik werkte op de markt. Lindegracht, Bos en Lommer markt en de Albert Cuijp markt in de Pijp.”

Interviewer: En hoe vond je dat?

Student: “Leuk. Je bent gewoon lekker bezig. Je bent overal op verschillende plekken en je ziet ook steeds andere mensen in plaats van constant dezelfde. Wel moest ik altijd om 04:00 uur opstaan. Uitslapen kon niet. Ja, het is leuk geld verdienen, maar je bereikt niets met je leven.”

Interviewer: Wat bedoel je?

Student: “Qua diploma’s, want als jij iets anders wil gaan doen, dan moet je daar een diploma voor hebben. Een diploma is verplicht. En een papertje is het belangrijkste wat er is. Daarom heb ik besloten om school weer op te pakken.”

Interviewer: Ben je een van de oudste in de klas hier op de Verrijking?

Student: “Ja, dat klopt. Sommige jongeren hebben helemaal geen zin in school. Dat merk je ook hier. Dat zie je aan het gedrag van die jongeren. Geen zin, niet op tijd komen, niet meedoen met de les en niet reageren op wat er wordt gevraagd. Dan denk ik: “Ja wat kom je doen, blijf lekker thuis. Dan denk ik: “Blijf lekker in je bed rotten en niks van je leven maken. Helemaal prima joh.”

Maar kom hier niet de les verstoren.” Daar heb ik zo een bloedhekel aan.”

Interviewer: En wat krijg je hier op de Verrijking voor lessen, vertel daar eens iets over?

Student: “Heel veel verschillende activiteiten. Je gaat bijvoorbeeld naar AT5, en je gaat naar een museum. Je leert ook hier veel van ze. Ook moet je aan je toekomst werken. Hoe je een eigen bedrijf moet opzetten, moet runnen. Daar helpen ze je hier mee. Ze zoeken ook naar werk. En dat is wel fijn voor de jongeren.”

Interviewer: Heb je familieleden die je helpen?

Student: “Nee, met mijn familie heb ik geen contact.”

Interviewer: Heb je zussen en broers?

Student: “Die heb ik wel, maar ik heb met hen geen contact.”

Interviewer: Zijn al die relaties verstoord geraakt?

Student: “Ja, en verder op slot gezet. Dat slot gaat ook niet meer open.”

Interviewer: Hoe oud was je toen je dat hebt gedaan?

Student: “Ik was toen 15 jaar.”

Interviewer: Toen ben je waarschijnlijk ook gestopt met school.

Student: “Ja.”

Interviewer: Hangt dat stoppen samen met school en de familie?

Student: “Ja. Beiden heb ik op slot gezet.”

Interviewer: Dus er komen geen vredesbesprekingen?

Student: “Nee, voor mij gaat er niks meer open. Het slot blijft gewoon dicht. Zo erg is het eigenlijk.”

Interviewer: Je bent ook heel erg boos. Dat kan ik zien.

Student: “Ja, maar dat is hun probleem. Ik heb deze periode afgesloten en ben verdergegaan met mijn leven. Ik heb ook mega schulden.”

Interviewer: Hoeveel schuld heb je?

Student: “Totaal is het 25.000 euro. Ja, je hebt stress. En vertrouw mij, het is niet fijn als je dat hebt. Je slaapt niet, er zijn nachten waar je blijft piekeren. Continue zitten de brieven over de schulden in je hoofd. Die brieven blijven maar komen.”

Interviewer: Hebben die schulden ook een effect op school? Ook omdat je niet kunt slapen.

Student: “Ja, dan kom ik ook niet naar school. Ik meld me dan ziek. De helft van de leerkrachten hier weet dat.”

Interviewer: Weet je hoe het komt dat je in de schulden bent geraakt?

Leerling: “Ja, door familieleden.”

Interviewer: Ben je daarom zo boos?

Student: “Ja, zij hebben goederen op mijn naam gezet, terwijl ik er niks van wist. Mag dat zomaar in Nederland? Heb ik geen privacy? Ik was toen nog minderjarig. Ik kreeg gewoon brieven binnen en ik dacht: waar komt dit vandaan?”

Interviewer: En misschien een iets te persoonlijke vraag, als je niet wil beantwoorden, hoeft het niet. Jij valt op mannen. Is je relatie daardoor met je familie verstoord geraakt?

Student: “Dat klopt.”

Interviewer: Dus dat is een onderdeel van wat je allemaal hebt meegemaakt?

Student: “Ja, dat klopt. Dan sluit ik gewoon. Dan ga ik op slot. Als je geen respect voor me hebt is het voor mij afgelopen.”

Interviewer: Heb je daar eerst zelf mee geworsteld?

Student: “Nee, toen ik een jaar of 12 was, wist ik het.”

Interviewer: Je moet, als jong kind nog wel, dan een plek vinden waar je vriendjes jou accepteren.

Student: “Het hangt ervan af met welke jongeren je omgaat.”

- Interviewer:** Had je wel vriendjes die dat toen oké vonden?
- Student:** “Ja.”
- Interviewer:** Oh, wat goed.
- Student:** “Ik ging toen alleen met Hollanders om. Ik had niks met Marokkanen, nee. Daar liep ik juist van weg. Geen zin in.”
- Interviewer:** Want die waren tegen [homoseksualiteit]?
- Student:** “Ik zeg niet bij alle Marokkanen. Maar door hen ontstonden teveel problemen.”

Op de Verrijking heeft deze jongeman weer een houvast gevonden en de motivatie om zijn schooldiploma te halen. Oud-minister Kemenade noemde de bovengenoemde gezinnen en jongeren ‘overbelast’. Overbelast omdat deze jongeren dingen meemaken die de belastbaarheid van een jong kind ver te boven gaan. Ze zijn getraumatiseerd, boos, agressief, depressief en kunnen zich niet concentreren op school. Ook kunnen ze niet, zoals andere kinderen, thuis rustig hun huiswerk maken en zich voorbereiden op de volgende schooldag. Thuis en op straat is er constant gevaar voor een explosie van fysieke of verbale agressie. Zij moeten zoveel energie steken in overleven, dat er eigenlijk geen ruimte is voor school. Deze gezinsdynamiek leidt vaak tot psychische klachten bij de kinderen, waar de school niet passend op kan reageren.

Zelforganisaties als vangnet voor jongeren met een probleem

Het zijn in de praktijk vaak zelforganisaties, zoals de Verrijking en Nisa4Nisa (letterlijk: vrouwen voor vrouwen), die jongeren met problemen opvangen en problemen die er spelen in de gemeenschappen aankaarten en bespreken. Het gaat daarbij ook het bespreekbaar maken in de gemeenschap van taboeonderwerpen zoals huiselijk geweld, seksueel geweld of homoseksualiteit. We citeren hieronder uit een gesprek met de directrice van Nisa4Nisa.

- Nisa4Nisa:** “Wij doen heel veel op het gebied van dialogen. En met name taboeonderwerpen bespreekbaar maken. Met dochters en moeders. Wij werken voor vrouwen en meiden. Indirect moeten we ook mannen mee zien

te krijgen. Want zonder hen kunnen we als vrouwen en meiden niet emanciperen. Jarenlang was onze deur gesloten voor alles wat man was want daar kwam het geweld uit voort. We kunnen blijven klagen over onze mannen, maar als we onze zoons op dezelfde manier opvoeden, dan hebben we eigenlijk niks gedaan. Zo blijven de bestaande rolpatronen intact. Dat moeten we doorbreken. Vandaar dat we het concept harmonieus thuis in het leven hebben geroepen. Zo heet dat, harmonieus thuis. Om gesprekken te houden met dochters en moeders. En dan gaat het over heel veel onderwerpen.”

Interviewer: Wat zijn concreet de onderwerpen?

Nisa4Nisa: “Bijvoorbeeld LGBTIQ+ onderwerpen¹⁵. We hebben een aantal dialoogsessies gehad. Daar hebben we ook mensen van de LGBTIQ+ groep uitgenodigd: vier mensen. De zaal was vol. Die vier mensen konden bij elke tafel aanschuiven om hun verhaal te doen. Ook hadden we goede begeleiding gegeven. We wilden voorkomen dat er rare dingen werden gezegd. Zo beschermen we degene die een persoonlijk verhaal vertelt. Onze dialogen zijn er op gericht om bepaalde onderwerpen op de kaart te zetten. Bij moeder-dochter sessies wordt bijvoorbeeld ook gesproken over relaties, over loslaten, waarom mag mijn broertje dat wel en ik niet, over een eigen keuze maken, zelfbeschikking, en eigen identiteit.”

15.
Lhbtq+ is de afkorting van lesbisch, homoseksueel, bi+, transgender, interseks en queer. De plus geeft aan dat de term inclusief is voor mensen die zichzelf anders noemen dan waar deze letters voor staan, zoals asexueel of panseksueel. De paraplueterm lhbtq+ brengt verschillende mensen samen.

Interviewer: Maken jullie ook onderwerpen bespreekbaar zoals wat het betekent om in een collectivistische cultuur opgevoed te worden?

Nisa4Nisa: “Dat is een hele andere manier van kijken, dat klopt. We hebben het natuurlijk over zelfbeschikking en over eigen keuzes maken. Maar wat je zegt zien we voornamelijk bij kinderen van migrantenouders. Die kinderen zijn heel erg ingesteld op dat collectivisme, dat wij-gevoel. Kortom, als ik iets doe, dan heeft dat ook te maken met mijn moeder. Een voorbeeld is: als ik lesbisch ben, dan kan ik er niet voor uitkomen want dat kan ik mijn familie niet aandoen. En op een nog grotere schaal is loslaten voor mensen met een migrantenachtergrond heel moeilijk. Dat zie je ook wel in die immigrantengemeenschap. Dat loslaten haast niet te doen is. Je kan niet tegen zo iemand zeggen van, je gaat je leven leiden zonder dit en dat.”

- Interviewer:** Maar je moet er een taal voor hebben?
- Nisa4Nisa:** “Ja, dat is moeilijk. Wij doen dat via het ontwikkelen van een eigen identiteit. Dat doen we bij de meidengroep en ook bij de vrouwengroep. Daarbij zetten we psychoeducatie in.”
- Interviewer:** Heb je een voorbeeld?
- Nisa4Nisa:** “Een voorbeeld waar ik aan denk zijn vrouwen met schuldgevoelens jegens hun kinderen. Bijvoorbeeld omdat hun kinderen uit huis zijn geplaatst. Als moeder voelen zij zich schuldig jegens hun eigen kinderen. Want ze hebben nog steeds last van dit trauma. Datzelfde geldt ook voor vrouwen die worden gekort op hun uitkering, waardoor er te weinig geld is. Ook hebben deze vrouwen vrijwel geen privacy. Deze vrouwen proberen we uit te leggen: “Dat was het verleden en jij bent niet de enige die schuld heeft. Je hoeft niet je hele leven te boeten, omdat jij vindt dat jij dat niet goed hebt gedaan.” Dit is niet zo makkelijk. Bij sommige vrouwen zijn we daar wel jaren mee bezig.”
- Interviewer:** Wat doen de officiële hulporganisaties voor deze vrouwen en meisjes?
- Nisa4Nisa:** “Hier hebben we twee vertrouwenspersonen, waaronder de oprichter van Nisa4Nisa. Zij ondersteunen bijvoorbeeld een gezin met drie kinderen. En als dan je ziet hoeveel hulpverleners en instanties er om dat gezin heen zitten... Maar ze nemen die vrouw absoluut niet serieus, dat is gewoon verbazingwekkend. En onze vertrouwenspersonen moeten echt extra hun best doen om ervoor te zorgen dat die vrouw serieus wordt geholpen. Want die kinderen hebben best wel wat meegemaakt in hun korte leventje. Dat gaat om trauma's, ruzie tussen ouders, en geweld in huis. Maar voor de moeder is er nauwelijks begrip en ondersteuning. De Hollandse hulpverlening zegt: “Ze kan haar kinderen niet opvoeden.” Geen van die partijen ondersteunt de moeder: niet de school, niet de kinderscherming, enzovoort. Ook het Ouder & Kind Team (OKT) kijkt niet naar het geheel vanuit het belang van moeder en kinderen. En dat is best heftig.”
- Interviewer:** En waarom gebruik je het woord heftig?

Nisa4Nisa: “Omdat ik in die twee jaar tijd allemaal verhalen hoor, dat ik me afvraag: “Waar is het mis gegaan? Waarom zijn er zoveel hulpverlenersinstanties?” En de vrouw, die eigenlijk hun klant is, weet niet eens welke instelling wat doet en waar zij met haar vraag terecht kan. Dat zij moet vechten met al die hulpverleningsinstanties om te kunnen leven. Geen van die instanties helpt haar. En dat vind ik best heftig. Dat al die hulpverleners om haar heen staan om haar te ondersteunen en eigenlijk het tegenovergestelde bereiken.”

Naast de Verrijking en Nisa4Nisa hebben we ook medewerkers van de Stichting Studiezalen gesproken. Zij bieden uitgebreide ondersteuning via LifeCoaching, talentontwikkeling en Ouder-LifeCoaching. Zo wil Studiezalen bereiken dat ouders zichzelf kunnen ontwikkelen, hun kinderen kunnen ondersteunen en zelf actief deelnemen aan de samenleving.

Wij interviewden een medewerkster van de Studiezalen:

“Jammer genoeg moeten we constateren dat een student die in armoede leeft en stress heeft, niet de hoogste prioriteit geeft aan studeren, ook als zij daar eigenlijk goed in zijn. Wij willen daarom vanaf het allereerste begin bij de ontwikkeling van onze studenten betrokken zijn.”

“Ik denk dat armoede en huiselijk geweld veel voorkomt, maar dat onze studenten daar weinig over spreken. Zij zien dat, denk ik, ook vaak als normaal. Zij maken daar ook gewoon grapjes over. Laatst hadden wij als collega's een training over huiselijk geweld. Daar kwam aan bod dat onze studenten iets vaak niet als huiselijk geweld beschouwen. Mijn studenten maken er grapjes over. Bijvoorbeeld: “Werd jij met een riem geslagen of met een elektriciteits snoer of met een lepel?” Dat is gewoon... ik vind het niet normaal, maar zij vinden het wel gewoon normaal, weet je wel. En dan zeg ik: “Is dat dan voor jullie huiselijk geweld?” en dan zeggen mijn studenten “Nee, natuurlijk niet”.

Interviewer: Wat voor soort problemen komen jullie tegen in de gezinnen?

Medewerkster: “Ja, dat is heel breed, bijvoorbeeld een vader die schulden heeft. Of ouders zitten in een scheiding, wat effect heeft op het kind. Armoede is natuurlijk een hele,

hele grote factor. Maar ook wel veel persoonlijke dingen, waar een kind in zo'n situatie niet mee kan omgaan, waardoor het kind aan zichzelf gaat twijfelen. Denk aan opvoedrollen, met een mix van straffen en belonen die uit balans is."

Interviewer: Kan je een voorbeeld geven?

Medewerkster: "Een voorbeeld is een leerling waarvan de ouders aan het scheiden waren, waar geld echt een probleem was en vader het huis uit werd gezet. Het oudste kind werd toen gebeld door de vader, die heel zielig deed, met de vraag: "Wat moet ik doen? Probeer mij alsjeblieft te begrijpen en te ondersteunen.", zei die vader. Het kind weet niet hoe zij met die vraag van vader moet omgaan."

Interviewer: Hoe oud is dit kind?

Medewerkster: "Dat kind was destijds vijftien, zestien, zoiets. Ja, dat is heel moeilijk. Ja zo'n kind van vijftien moet eigenlijk heel snel volwassen worden, ook gaan oppassen op broertjes en zusjes. Ze lopen in een rap tempo door hun kinderjaren heen. Met veel psychische klachten. Het gevolg van dat snelle volwassen worden, zijn nieuwe psychische klachten, met als kernvraag: "Hoe moet ik me staande houden in deze grotemensenwereld?"

De medewerkster van de Stichting Studiezalen wijst op systeemproblemen binnen instanties, zoals de gemeente Amsterdam en de GGZ, waar gezinnen met complexe problemen vaak vastlopen. Hij beschrijft de uitdagingen waar buurtteammedewerkers mee worden geconfronteerd, zoals overvraging en onvoldoende kennis over mensen uit de populatie immigranten met psychische problemen. Deze problemen bemoeilijken het bieden van effectieve hulp aan gezinnen en families.

Zelforganisaties zoals Nisa4Nisa, Studiezalen en de Verrijking zijn, ondanks hun veel te beperkte middelen, vaak diegenen die de scherven moeten opruimen als het is vastgelopen bij de reguliere hulporganisaties. Gelukkig gaat het daardoor met sommige van de jongeren die zoveel hebben meegemaakt weer goed. De Verrijking, waar wij ook jongeren hebben geïnterviewd, was voor veel van de jongeren een laatste redmiddel.

Uit hun verhalen over de opvang door de Verrijking komen een aantal lessen naar voren over hoe we beter met deze jongeren kunnen omgaan. Ten eerste zien we dat in de hulpverlening aan een probleemgezin de nadruk vaak voornamelijk ligt bij de problemen van de ouders. Te weinig lijkt de bescherming van de kinderen centraal te staan. Geestelijk en lichamelijk misbruik van kinderen kan daardoor jarenlang doorgaan. Pas als de

kinderen geestelijk vastlopen en problematisch gedrag gaan vertonen op school, of zelfs pas als zij uitvallen op school, komt er aandacht voor hen. Eigenlijk dus pas op het moment dat zij voor overlast zorgen, op school of op straat. De oorzaak ligt in onmacht en frustratie van de kinderen. Als het eenmaal zover is gekomen vertonen de kinderen problematisch gedrag en zijn de scholen niet meer in staat om goed te reageren. Zorg verlenen in een vroeg stadium is daarom een eerste belangrijke les. Een tweede belangrijke les is dat er een grote behoefte is aan een alternatief voor de reguliere scholen. Er is behoefte aan een school waarin deze leerlingen centraal staan en niet de rust en orde van de school.

Samenvatting

Uit onze interviews blijkt dat scholen in zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs vaak geen raad weten met psychische problemen van jongeren. Die psychische problemen ontstaan door wat zich thuis en op straat afspeelt. Thuis kunnen de relaties verstoord zijn als gevolg van huiselijk en/of seksueel geweld, maar ook door ziekte van een familielid, een scheiding, het wegvallen van een ouder en armoede. Jongeren missen vaak een vangnet, zowel een informeel van familieleden en kennissen die hun ondersteunen als een formeel vangnet dat zich inzet voor het gezin als geheel en voor de jongere.

Honderden jongeren staan in Nederland op een wachtlijst voor de GGZ. Hun problematisch thuissituatie heeft een direct gevolg voor hun schoolcarrière. Hun problemen zijn vaak complex en zijn meestal niet op te lossen binnen de bestaande zorgstructuur op de scholen. Daarom vallen zij na verloop van tijd helemaal uit het onderwijs en daarmee eindigt vaak ook het laatste zicht op deze jongeren. Eenmaal van school lijken zij vaak in de marge van de samenleving te verdwijnen. Zoals de verhalen laten zien zijn de problemen van deze jongeren niet van vandaag op gisteren ontstaan, maar hebben vaak een lange geschiedenis tijdens hun verblijf op meerdere scholen. Vaak zou het vroeger signaleren van hun problemen ervoor kunnen zorgen dat problemen zich niet zo extreem opstapelen. Daarvoor is echter een uitgebreidere zorgstructuur op de scholen nodig, gecombineerd met een korte lijn naar passende hulpverlening.

Vragen aan het burgerberaad zijn:

- 1** Wat zou het onderwijs en/of de overheid voor deze jongeren kunnen doen?

- 2** Wat zou er aanwezig moeten zijn in de zorgstructuur van de school zodat problemen van leerlingen vroeger worden gesignaleerd?

- 3** Helaas zal er altijd een groep jongeren bestaan die niet (meer) inpasbaar is in het reguliere onderwijs. De Verrijking laat zien dat er een alternatief voor deze jongeren is. De Verrijking is op dit moment nog een vrij klein alternatief terwijl de groep van jongeren die niet past in het reguliere onderwijs groeiende is.

- 4** Het burgerberaad is een plek waar nagedacht kan worden over een alternatieve school voor deze jongeren.

- 5** Wat voor school zou dit kunnen zijn?

- 6** Hoe kunnen deze jongeren geholpen worden om hun leven op de rails te krijgen?

- 7** Wat voor 'levenslessen' kunnen er aan deze jongeren worden aangeboden?

- 8** Wat voor leerkrachten zijn daarvoor nodig?

8

Samenvatting

8. Samenvatting

Schokkende uitkomsten

Bijna een derde van de moeders en kinderen heeft gehuild tijdens het gesprek met ons, velen hebben zelfs hevig gehuild. Zij huilden vanwege verdriet en ook vanwege woede. Zij huilden vanwege de mislukte samenwerking met leerkrachten, directies en soms ook bestuurders van basis- en middelbare scholen. Zij huilden omdat zij ook na een lange strijd hun kind hadden zien afglijden. Hun levensgeluk was hierdoor ernstig beschadigd. Het gesprek met ons werd door hen als troostend ervaren.

De Verhalen en Transformatie (VT) Commissie geeft inzicht in hoe ouders met een migratieachtergrond en ouders van kleur en hun kinderen tegen het basis- en voortgezet onderwijs in Amsterdam aankijken. Via gesprekken is gezocht naar wat er volgens de ouders en leerlingen niet goed gaat in het onderwijs. De verhalen die ons zijn verteld zijn niet per se representatief voor alle ouders en kinderen met een migratieachtergrond en/of van kleur. Daarnaast is het ook niet zo dat deze problemen alleen bij ouders en leerlingen van kleur en/of met een migratieachtergrond voorkomen. In dit onderzoek is ervoor gekozen om allen deze doelgroep te interviewen, omdat racisme en discriminatie op grond van migratieachtergrond en kleur een eigen dynamiek toevoegt aan ongelijke behandeling en ongelijke kansen in het onderwijs.

De verhalen die ouders en leerlingen ons hebben verteld zijn vaak schokkend. Het gaat om openlijke achterstelling en discriminatie, ernstige conflicten met leerkrachten en de schoolleiding, en onder advisering op basis van onderschatting van de kwaliteiten van leerlingen met een migratieachtergrond en of leerlingen van kleur. Verder gaat het over een slechte kwaliteit van het onderwijs en slechte begeleiding van leerlingen met leerproblemen. Deze rapportage gaat niet over cijfers, over hoe vaak deze schokkende gebeurtenissen in het Amsterdamse basis- en voortgezet onderwijs voorkomen. Deze verhalen vertellen ons zo precies mogelijk over deze vreselijke ervaringen in het onderwijs. De verhalen laten ons zien wat de mechanismen van achterstelling en discriminatie zijn. En wat daarvan de gevolgen voor ouders en leerlingen zijn. We willen deze verhalen voorleggen aan een burgerberaad. Aan het burgerberaad vragen we om een aanpak en oplossingen voor het geschetste onrecht.

De auteurs van deze rapportage zijn zelf al bijna dertig jaar actief als onderzoekers op het gebied van onderwijs in relatie tot leerlingen en ouders met een migratieachtergrond. We hebben in al die jaren met regelmaat leerlingen, studenten en ouders gesproken voor diverse onderzoeken naar zowel de kansen als de hindernissen op weg naar schoolsucces. Toch zijn we geschrokken van de heftigheid van deze verhalen en van de escalaties tussen de scholen en de ouders die uit de verhalen naar voren komen. We zijn ook geschrokken omdat Amsterdamse onderwijsinstellingen nu meer dan veertig jaar ervaring hebben met deze doelgroep van leerlingen en ouders. Dat betekent dat er inmiddels een hoop ervaring bij onderwijs professionals zou moeten zijn om dergelijke conflicten en problemen te voorkomen. Waarom gaat het dan toch soms zo ontzettend mis?

Waarom gaat het mis?

Het antwoord op deze vraag bestaat uit de vele als pijnlijk en verdrietig ervaren interacties met school. We zien hoe het mis gaat bij alle verschillende onderwerpen die in de verhalen aan bod komen. Het gaat om conflicten over onder advisering, de wijze van communicatie met de ouders, slecht onderwijs en ontbrekende of onvoldoende begeleiding. Het centrale thema dat in al deze voorbeelden opvalt is dat de ouders en school niet als partners optreden, maar recht tegenover elkaar komen te staan. Hoe komt dat? Een belangrijk verschil met de uitkomsten van ons eigen onderzoek uit de jaren negentig¹⁶ naar de schoolloopbanen van kinderen van arbeidsmigranten is dat veel migrantenouders toen nauwelijks in staat waren om leerkrachten aan te spreken op deze onderwerpen. De eerste generatie arbeidsmigranten sprak de Nederlandse taal vaak nog onvoldoende, had weinig kennis van het ingewikkelde Nederlandse onderwijssysteem en hun houding was nog sterk ingegeven door hun eigen ervaring met onderwijs in bijvoorbeeld Turkije of Marokko. Ook veel Surinaamse en Antilliaanse

16. M. Crul, De sleutel tot succes: over hulp, keuzes en kansen in de schoolloopbanen van Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie. Amsterdam, Het Spinhuis, 2000

ouders vertrouwden op oordelen en beslissingen van de leerkrachten. Dat vertrouwen was het gevolg van hun eigen ervaring met onderwijs en het gezag van de leerkracht in Suriname en de Antillen. Veel ouders van die eerste generatie voeren blind op wat de Nederlandse leerkrachten over hun kinderen zeiden.

De kinderen van deze migranten, de tweede generatie, zijn nu zelf ouders. Hun – deels negatieve – ervaringen in hun eigen onderwijsloopbaan kleuren hoe zij zich opstellen in de begeleiding van hun kinderen in het Amsterdamse onderwijs. Zij zijn ook veel mondiger dan hun ouders. In de Nederlandse samenleving hebben zij geleerd dat de maatschappij van hen verlangt dat zij voor zichzelf opkomen. Ze willen niet dat hun kinderen hetzelfde overkomt als waar zij mee te maken hebben gehad: onderadvies, slechte begeleiding en discriminatie. Zij willen hun kinderen daartegen beschermen en daarom volgen ze met een kritisch blik wat er met hun kinderen in het onderwijs gebeurt. Deze ouders zijn daarin niet anders dan ouders van Nederlandse afkomst, die ook met een kritische blik het leefklimaat in de klas en de schoolprestaties van hun kinderen volgen. Ook witte kinderen van Nederlandse afkomst hebben last van kansenongelijkheid als het aankomt op (vooroordelen ten aanzien van) handicaps, klasse afkomst, gender, seksualiteit, neurodiversiteit etc. Een verschil met de ouders en leerlingen van Nederlandse afkomst is dat ouders en leerlingen met een migratieachtergrond en/of van kleur regelmatig te maken hebben met alledaags en institutioneel racisme. Onderdeel daarvan is een onderschatting op basis van de stereotypen over immigranten, mensen van kleur en vluchtelingen. Ook rust er een taboe op het bespreekbaar maken van handelingen en opmerkingen van onderwijsprofessionals die te maken hebben met alledaags en institutioneel racisme in Nederland. Het zelfbeeld van onderwijsprofessionals is dat alle kinderen door hen gelijk worden behandeld. Dat ter discussie stellen stuit op grote weerstand. We zien tegelijkertijd dat in de samenleving, denk aan de verkiezingswinst van de anti-migratie partij PVV, het denken in ‘wij’ en ‘zij’ terrein wint. Waarom zouden sommige onderwijsprofessionals daar ook niet aan ten prooi kunnen vallen?

Noodzakelijk is het doorbreken van dit taboe. Het gesprek over alledaags en institutioneel racisme in het onderwijs moet gevoerd worden. Een van de moeders zei: “Als je de racisme kaart speelt heb je al bij voorbaat verloren”. Zij vermoedt racistische motieven bij de leerkracht, maar spreekt zich niet uit omdat zij bang is voor de consequenties voor haar zoon. Wij hopen dat de verhalen die wij hebben opgehaald helpen om dit taboe te doorbreken. Zonder openheid over alledaags en institutioneel racisme zal kansenongelijkheid niet verminderen.

De verhalen die aan bod zijn gekomen, laten zien wat de gevolgen zijn van conflicten voor ouders en leerlingen. De conflicten kosten veel energie en leveren veel boosheid, verdriet en frustratie op, ook aan de kant van de school. Deze conflicten kosten niet alleen veel energie maar ook veel tijd.

Ook leiden deze conflicten tot een hoop frustratie onder het personeel. Het is in het belang van beide partijen om te leren van de conflicten en ze in de toekomst te voorkomen. Het ontwikkelen van zelfreflectie bij de leerkrachten is daarom ook van groot belang van de scholen zelf. De opbrengst van een betere communicatie tussen ouders en leerlingen en de school kan nauwelijks worden overschat. In deze verhalen wordt een voorbeeld gegeven van een ouder die op de basisschool van haar kinderen langdurig in conflict was met leerkrachten en schoolleiding, waarbij ook officiële klachten werden ingediend. Toen het kind naar de middelbare school ging werd de moeder voor het eerst als ouder serieus genomen en gehoord. Zij voelde dat de docenten haar kind zagen in wat hij wél kon en zich richtten op wat zijn potentie was. De moeder nam, mede hierdoor, zitting in de ouderraad en ging zich in haar vrije tijd inzetten voor deze school. In plaats van dat dit gezin de school veel energie kostte, leverde het de school veel energie. Het verschil in opbrengst voor de school kan dus aanzienlijk zijn.

Een vruchtbare communicatie met de ouders is ook nodig om de context van leer- en gedragsproblemen van leerlingen beter te begrijpen. Ook hier zien we in de voorbeelden belangrijke verschillen in hoe scholen hiermee omgaan. Ouders geven voorbeelden van leerkrachten die naar hen luisteren en vragen wat volgens hen de mogelijke oorzaken zijn van de leer- of gedragsproblemen. Deze leerkrachten gaan ervan uit dat de ouders hun kind het beste kennen. Andere leerkrachten gaan echter vooral uit van hun eigen observaties van de leerling en lijken niet geïnteresseerd in het beeld dat ouders van hun kind kunnen geven. Zo zijn er tal van voorbeelden van ouders die aangeven dat kinderen in de huiselijke omgeving wel in staat zijn om (begrijpend) te lezen of ingewikkelde sommen te maken, terwijl de leerkrachten vanuit hun eigen toetsing bestrijden dat dit waar kan zijn. Ook als ouders zelf specialistisch hulp inroepen of een diagnose laten stellen is er scepsis over de informatie die wordt aangedragen. En aangezien de leerkracht kan bepalen wat er in de klas gebeurt, lijdt dit tot veel frustratie bij de ouders. Luisteren en het serieus nemen van het oordeel en de kennis van ouders zou tot het zij-aan-zij werken van school en ouders kunnen leiden om te zorgen voor het welzijn en succes van de leerling. Er wordt vaak gezegd dat ouders en school partners dienen te zijn. Dit lukt alleen als ouders serieus worden genomen. Zij beschikken over kennis en kunde over hun kinderen thuis.

Een andere groep leerlingen die hier aan het woord komt, zijn jongeren die vanwege gedragsproblemen uitvallen of door het systeem uit het onderwijs worden geduwd terwijl zij nog leerplichtig zijn of nog geen startkwalificatie hebben behaald. Deze jongeren hebben vaak een problematisch thuissituatie met ouders die psychische en financiële problemen hebben. Eigenlijk zou de school de laatste veilige plek voor deze jongeren kunnen zijn. Vaak is er een kloof tussen wat de wereld van school en wat de wereld van thuis van hen verwacht. Die kloof wordt in de praktijk steeds groter. Tijdens de puberteit uit dit zich steeds vaker in gedragsproblemen op school. De scholen zijn ingericht op de gemiddelde leerling en diens welzijn.

Leerlingen die in meerdere of mindere mate van deze norm afwijken worden als een probleem gezien voor het welzijn van de andere leerlingen en van de leerkrachten. De uiteindelijk oplossing van school is om deze leerlingen te verwijderen. Het reguliere onderwijs trekt zijn handen van deze jongeren af. Hierdoor komen deze jongeren 'op straat' terecht, waardoor hun ellende alleen maar verder toeneemt. Sommigen ook letterlijk, omdat zij daarnaast ook uit huis gezet worden door hun ouders.

Slechts een beperkt aantal zelforganisaties en initiatieven zoals de Verrijking bieden hen onderdak. Deze initiatieven laten zien dat met een andere benadering deze jongeren weldegelijk een kans op onderwijs en welzijn kan worden geboden. De voorbeelden uit de praktijk van deze organisaties bieden een startpunt om opnieuw na te denken over hoe het reguliere onderwijs deze jongeren zou kunnen bedienen opdat zij geen schoolverlater worden. De voorbeelden bieden ook aanknopingspunten voor het opzetten van aparte schoolvoorzieningen gericht op deze jongeren binnen het regulier onderwijs. Uitgangspunt is ook hier wederom dat het verhaal en de behoeftes van de jongeren moeten worden gehoord. Zij kiezen niet zelf voor de situatie waarin zij zich bevinden. Sommige jongeren hebben behoefte aan rust en een dak boven hun hoofd, anderen hebben behoefte aan psychische hulp en therapie en weer andere jongeren kunnen door een baan of een opleiding hun zelfrespect en autonomie herwinnen of ontwikkelen.

Als laatste punt willen we wijzen op het belang van een-op-een begeleiding. Dit is een structureel probleem in met name klassen met veel leerlingen met leer- of gedragsproblemen. In die klassen sneuvelt de een-op-een begeleiding als eerste. Een-op-een begeleiding is voor veel leerlingen, en zeker die met leer- en gedragsproblemen, cruciaal. Ouders die een bijlesdocent inschakelen of leerlingen die op een gegeven moment van een docent wel een-op-een begeleiding krijgen, halen vaak hun opgelopen achterstand in korte tijd in. Verder verandert hun gedrag en houding in korte tijd ten goede. Het is een bekend gegeven dat een-op-een begeleiding werkt. Maurice Crul vond dit ook als het belangrijkste succeskenmerk van student-mentor projecten die hij in de jaren negentig onderzocht. Uit dat onderzoek bleek dat het cruciaal was dat een student-mentor een de leerling die hij of zij begeleidt, beziet met een holistische kijk: vanuit het geheel van thuis, school, omgeving en straat. Leerproblemen werden in verband gebracht met concentratieproblemen, het gebrek aan een rustige plek om te werken thuis, en aan mogelijk lage verwachtingen van leerkrachten en/of ouders. Daarbij ging het niet alleen maar om een andere manier van leren, het samen de lesstof oefenen en uitleggen, maar ook om praten over wat er gebeurt in iemands leven, het tonen van interesse, ook in wat er gebeurt tussen de leerkracht en de leerling, onderling tussen leerlingen of wat er thuis gebeurt. Voor die holistische aanpak is nu geen ruimte in het reguliere onderwijs. Het reguliere onderwijs bestrijdt vooral de symptomen van leer- en gedragsproblemen. Symptomen die ook het onderwijs van andere leerlingen in de klas in de weg staan.

Met de authentieke verhalen van de ouders en de leerlingen hebben we de ervaringen met betrekking tot achterstelling en discriminatie in het Amsterdamse onderwijs indringend in kaart gebracht. Deze bundeling van de verhalen is echter een eerste stap. De volgende stap is om ook tot oplossingen te komen. De Verhalen en Transformatie Commissie wil deze bundeling voorleggen aan een Burgerberaad van ouders met een migratieachtergrond en ouders van kleur. Zij zijn de ervaringsdeskundigen in onze stad. Niet eerder is hen gevraagd naar hun ideeën en oplossingen voor de problematische bejegening van hen en hun kinderen in het Amsterdamse onderwijs. Het is de hoogste tijd. We hebben hun wijsheid hard nodig omdat we met veertig jaar inzet van beleidsmakers, onderzoekers en professionals te weinig voortgang hebben geboekt. Wat het burgerberaad te zeggen heeft zal voorgelegd worden aan onderwijsprofessionals en beleidsmakers. We hebben behoefte aan baanbrekende en onorthodoxe oplossingen die recht doen aan de ervaringen van ouders en leerlingen met een migratieachtergrond en ouders en leerlingen van kleur. Zij hebben ons hun verhalen toevertrouwd. Nu is de tijd aangebroken dat zij daadwerkelijk gehoord en gezien worden. Zoals vele ouders ons vertelden: “Ik verdedig niet alleen mijn eigen kind, maar ik wil ook dat andere kinderen en ouders niet hetzelfde overkomt!”

Deze authentieke verhalen van moeders en leerlingen van kleur en/of met een migratieachtergrond brengen hun ervaringen met achterstelling en discriminatie in het Amsterdamse onderwijs indringend in kaart. Een bundeling van de verhalen is een eerste stap. De volgende stap is om tot oplossingen te komen. De Verhalen en Transformatie Commissie wil deze verhalen voorleggen aan een Burgerberaad van ouders met een migratieachtergrond en ouders van kleur. Zij zijn de ervaringsdeskundigen in onze stad. Niet eerder is hen gevraagd naar hun ideeën en oplossingen voor de problematische bejegening van hun kinderen en henzelf in het Amsterdamse onderwijs. Het is de hoogste tijd. We hebben hun wijsheid hard nodig. Zoals veel moeders zeiden: “Ik verdedig niet alleen mijn eigen kind, maar ik wil dat andere kinderen en ouders niet hetzelfde overkomt!”